

~~13546~~

13549

7 258

o. Man. L. Roman

Ч. 258

о Мист. Хомани

МІССІЙНИ НАУКИ

О СВ. Тайнахъ

Покаянія и Евхаристіи

СОЧИНІВЪ

О. ЕМИЛЯНЪ КРЫНИЦКІЙ

ГР. КАТ. ПАРОХЪ ВЪ БОВЯТЫНЬ.

ПЕРЕМЫШЛЬ.

Зъ печатни Николая Джульньского.

1899.

ЕГО ВЫСОКОПРЕОСВЯЩЕНСТВУ

Всесвѣтлѣйшему и Вседостойнѣйшему

КИРЪ

Константину Чеховичу

Епископу Перемыскому и проч.

МИЛОСТИВѢЙШОМУ ОТЦУ

ВЪ ТѢРЖЕСТВЕННЫЙ ДЕНЬ

Возшествія на Престолъ Владычій

дня 21-го лютого 1897. р.

въ глубокомъ смиреніи посвящае

Сочинитель.

Ч. 2167.

166.3 (=83)

13549

~~13549~~

Дозволено печатати.

Отъ гр. кат. Епископского Ординаріята.

Перемиськ, дня 15. Червня 1896 р.

Н. Чеховичь,

Вікарій Капітулярный.

НАУКА I.

О святѣй Тайнѣ Покаянія въ загалѣ.

Обратитесь къ мнѣ цѣлыми сердцами
Вашими къ постѣ и плачу и рыданіи и
сокрушите сердца ваша. (Іоиль, 2, 12.)

Якъ любящая мати своими дѣтьми ревно занимается, такъ печаливо и старанно хоче Мати наша, Церковь св. въ тѣмъ часѣ св. Великого Поста (місії) заняты ся душами нашими. Всегда має на памяти тая найлѣпшая Мати освященіе наше, всегда сѣе она въ насъ зерна правды св., Тайнами св. насъ скрѣпляетъ, а идучи за отвѣчнымъ прикладомъ апостольскимъ, въ тѣмъ часѣ 40-дневного Поста (місії) подвоюетъ свои печальности о насъ, вычерпуетъ ся въ доказахъ своей старанной опѣки надъ спасеніемъ нашимъ! Всѣ богослуженья, всѣ науки и обряды церковніи мають насъ въ тѣмъ Великомъ Постѣ побуждати до розважанья нашихъ похотей, наденій, до жалю за всѣ невѣрности наши и до сталоу поправки житья нашего, т. е. до покаянія. Кличетъ протое Церковь св. съ пророкомъ Іоилемъ до насъ: **Обратитесь къ мнѣ цѣлыми сердцами, къ постѣ, плачу и рыданіи**, — кличетъ съ св. Іоанномъ: **сотворите плоды достойны покаянія**, съ Петромъ св.: **покайтесь, чтобы змазаніи кѣли грѣхи ваши**, кличетъ съ Спасителемъ: **покайтесь, ибо еще не знаете, вси погибнете**. Тожь и мы слушаючи того голосу Божого до насъ многократно по́дносимого, маючи въ тѣмъ св. постѣ для нашего освященія приняты св. Тайны Покаянія и Евхаристіи, чтобысьмо ихъ достойно и съ пожиткомъ принимати могли, розважати будемо въ наукахъ того св. Поста, именно

каждой Недѣлѣ рано и на вечерни о тыхъ двоухъ важныхъ Тайнахъ св. Покаянія и Евхаристіи зачинаючи нынѣ о томъ:

- 1) *Якъ установивъ Иисусъ Христосъ св. Тайну Покаянія,*
- 2) *Якъ потребнымъ есть для насъ св. Покаяніе, и*
- 3) *Якъ пожиточнымъ есть оно для насъ.*

I.

Никто зъ живущихъ людей не скаже, що ѓнь есть святымъ, — никто не скаже, що не до него ѓтносятъ ся слова Письма св.: **Покайтесь!** Запытаймо каждый совѣсти своей, а она намъ ѓтповѣсть, що никто зъ насъ не може безъ ложки ѓтзовати ся такъ, якъ ѓтзовавъ ся Іисусъ посередѣ вороговъ своихъ: **кто отъ кака обличитъ мѧ о грѣсѣхъ?** О истинно! скоро безсторонно заглянемъ въ тайны совѣсти нашей, то увидимъ тамъ дуже много збоченій ѓтъ заповѣдей Божихъ, ѓтъ науки св. Евангелія, ѓтъ правъ Церкви св., увидимо много опущеній въ христіаньскихъ обовязкахъ, въ обовязкахъ вѣры и стану своего, а много выполненныхъ неналежито! Ти збоченья, залишенья, недбалства, зовуть ся грѣхами, которые суть наибольшимъ зломъ на свѣтѣ для чело-вѣка. Истинно! Нема на свѣтѣ большаго нещастья, якъ грѣхъ. Совѣсть грѣшника всегда грызе, сердце его николи спокою, потѣхи не має, а колисъ чекае го за грѣхи смерть люта, судъ страшный и вѣчныи муки въ неклѣ. О яже нещасливымъ есть каждый грѣшникъ! бо если самъ надъ собою трохи застановитъ ся тогды спѣзнае ѓнь великое свое нещастье, — спѣзнае тогды, що самъ ставъ ся причиною своего нещастья, що самъ запродавъ ся въ неволю, зъ котрой але самъ выкупити ся не може. Вправдѣ Тайна св. крещенія здоймае зъ чело-вѣка пятно осужденья вѣчнаго, стирае пляму грѣха первородного, а нато-мѣсть облекае душу нашу ласкою освящающею, котрою украшенъ стаемо ся дѣтьми Божиими и наслѣдниками Царства небесного. Але вода св. крещенія не гаситъ еще съ всемъ въ чело-вѣдѣ пожадливости, или склонности до злого, котра крые ся въ души нашей подѣбно укрытому въ попелѣ огневи. И если чело-вѣкъ поїде скорше за голосомъ того огня пожадли-

вості, нежेलі за голосомъ Бога, що до него промавляє то пересторогами совѣсти, то výroками заповѣдей, тогды тратить днь сейчасъ позыскану на св. крещенію ласку освящающую, а съ утратою ласки тратить человекъ сынѣвство Боже и право до неба! О страшне, о непонятое нещастье! Селибы Богъ позѣставивъ тогды грѣшного человека его сумной долѣ, то пропавъ бы человекъ бѣдный на вѣки! Розумъ нашъ не подає намъ жадного средства до поєднанья ся съ Богомъ, ино каже грѣшникови, щобы ся поправивъ и бѣльше не грѣшивъ. Але черезъ тоє еще давниі грѣхи згладити, и съ Богомъ поєднати ся — не можна. И якже ѡтдалити ѡтъ себе гнѣвъ Божій, якъ ѡтзыскати утрачену ласку Божу? Въ погибелі нашей ктожь намъ може допомогчи? Не зѣставалобы намъ грѣшнымъ ничъ бѣльше, якъ розначъ!

Але Богъ неперебранный въ своемъ милосердію, Той Отець щедротъ и всякой утѣхи — не лишивъ насъ бѣдныхъ, нещасливыхъ грѣшникѣвъ безъ помощи. Богъ самъ установивъ средство, и способъ, за помочю которого можна ѡтзыскати тую утрачену черезъ грѣхъ ласку освящающую и право до неба, — лишивъ намъ лѣкарство на уздоровленье недужой, прокаженной нашей души! А тымъ средствомъ, тымъ лѣкарствомъ уздоровляющимъ и воскресающимъ умершую душу, есть св. Тайна Покаянія! Въ Особѣ Іисуса Христа, Сына Божого, зѣступивъ Великій Лѣкаръ зъ неба на землю. бо на земли лежавъ великій недужій! Іисусъ Христосъ — той *Агнецъ Божій, взявляй грѣхи міра*, — зъ своей страсти и смерти крестной, зъ своей Найсв. Крови приладивъ намъ лѣкъ на спасеніє нашей души, приговоривъ намъ изъ своей Крови Св., вторую купѣль духовну на обмытье, на очищенье души зъ грѣхѣвъ. Кровь одже Іисуса Христа очищає насъ ѡтъ всякого грѣха, — зъ ней то плынуть потоки милосердія Божого для кающихся ся грѣшникѣвъ! Но щобы кождый щиро кающій ся грѣшникъ бувъ певный о тѣмъ, що Богъ ему грѣхи ѡтпустивъ, установивъ Іисусъ Христосъ яко видимый знакъ св. Тайну покаянія, коли по своемъ Воскресенію вѣйшовъ черезъ замкненныі дверѣ до дому, где св. Апостолы зѣ-

брани були на молитвѣ, и повитавъ ихъ словами: миръ вамъ —
 такожѣ посла ма отецъ и азъ посылаю вы, и тоє сказавши ду-
 нувъ на нихъ и сказавъ: прійміте дѣхъ скатъ, имже отпѣсти-
 те грѣхи, отпѣстатса имъ, и имже держите, держатса. Тыми
 словами давъ Іисусъ Христосъ Апостоламъ и, позаякъ тіи до
 кѣнця свѣта не могли жити, и ихъ наслѣдникамъ: Епископамъ
 и священникамъ власть и право, судити грѣшникѣвъ, — давъ
 имъ силу, орѣкати, чи грѣшникъ есть поєднанный съ Богомъ,
 чи нѣ, т. є. давъ имъ силу, грѣхи ѡтпускати, или задержовати.
 Епископы и священники заступають ту мѣстце Бога, судять
 и ѡтпускають грѣхи на мѣстци Бога, и для того, если свя-
 щенникъ властію ѡтъ Бога собѣ наданною кающаго ся грѣ-
 шника на сповѣди розрѣшає, то значитъ то такъ, якъ бы самъ
 Іисусъ Христосъ до грѣшника сказавъ: ѡтпускають ти ся
 грѣхи твои, якъ то самъ Іисусъ жиючи видимо на землі дѣлавъ,
 коли грѣшникамъ грѣхи ѡтпускавъ.

Тайна св. Покаянія есть то отже Тайна, въ котрѣй къ
 тому установленный священникъ на мѣстци Бога грѣшни-
 кови по крещенію сдѣланыи грѣхи ѡтпускає. Позаякъ жале
 священники суть судіями, установленными черезъ Іисуса Хри-
 ста на судженіе грѣшникѣвъ, протѣ потреба, щобы вино-
 вникъ - грѣшникъ пѣзнавъ свою вину, и за ню жаловавъ,
 съ постановленьемъ, бѣльше не грѣшити; потреба, щобы ѡнъ
 тую вину визнавъ судіи-священникови; потреба, щобы за-
 досить чинивъ за тую вину, щобы по можности надго-
 родивъ кривду Богу и людямъ черезъ грѣхъ здѣлану. И
 такъ зъ понятія о Покаянію впливають саміи черезъ себе
 и условія до одержанія ѡтпущенія грѣхѣвъ, т. є. до достой-
 ного Покаянія. Тіи условія знаходимо якъ найдокладнѣйше въ
 притчи Христовой о блуднѣмъ сынѣ, а тая притча есть твоя,
 человѣче, исторією, — есть найвѣрнѣйшимъ зеркаломъ, въ кото-
 рѣмъ себе самого видишь. У батька просить сынъ блудный
 припадаючи на него часть мастку, тай иде зъ дому въ свѣтъ,
 и съ злыми товаришами тратить, марнує весь мастокъ. Такъ
 и ты человѣче полученни ѡтъ Бога мастки духовныи и тѣле-

сныи марнуєшь, тратишь, и на нужду душевну сходишь. Поглянь на блудячого сыпа, и встань зъ упадку своего такъ, якъ блудный сынъ. Блудный сынъ, змарновавшій блудно мастокъ батьковскій почавъ въ нуждѣ размышляти надъ тяжкимъ своимъ упадкомъ, а то есть перше условіе Покаянія: рахунокъ сумнѣный. Онъ дальше жаловавъ, що оцуетивъ своего ѡтця и черезъ упадокъ ѡтдаливъ ся зъ дому его, — що засмутивъ его, а то есть друге условіе: жаль за грѣхи. Онъ повзявъ сильно постановленіе, навернутись зъ злой дороги житья, вернути до ѡтця, и бути му ажъ до смерти послушнымъ, се: крѣпке постановленіе поправы. Дальше повернувши до дому визнає днѣ передъ отцемъ своѣй блудъ, мовячи: отче, согрѣшивъ я на небо и предъ Тобою, а то есть сповѣдь. Врештѣ учинивъ блудный сынъ задосыть кривдѣ здѣланой батькови, бо прирекъ працювати и служити вже не яко сынъ, але яко наемникъ, а то есть задосытьучиненіе. Тѣлько докладне выповненіе тыхъ пять условій въ св. Тайнѣ Покаянія справляє ѡтпущеніе грѣхѡвъ!

II.

Якъ хорому найпотребнѣйшимъ єсть лѣкарство, якъ челоуѣкови въ смутку найпотребнѣйша єсть потѣха, якъ въ небезпеченствѣ найпотребнѣйша єсть помѡчь, такъ св. Тайна Покаянія єсть для всѣхъ, що по крещенію согрѣшили, єдине лѣкарство, єдина потѣха, єдина дорога, и якобы друга дошка, по котрѣй ѡтъ погибли въ мори проклятія спастися можемо. Черезъ пророка Іоилѣ кликавъ Богъ до Израильтянъ: **хотѣбы грѣхи каши бѣли чорніи, то ако снѣгъ посѣлѣють, и хотѣбы бѣли черконіи ако кармазини, то бѣдѣть бѣліи, ажъ вокна, если накернетеса къ покланію до мене.** А Іисусъ Христосъ кличе: **покайте сѧ, бо приближило сѧ Царство небесное, — Если не покаете сѧ, вси тожде погибнете** (Мат. 4. 17). Св. Петро мовить: **Покайте сѧ и накернѣтѣ сѧ, щобы бѣли змазаніи грѣхи каши** (Дѣян. 3, 19). На доказъ того маємо много прикладѡвъ въ св. Письмѣ. Грѣшнии и некаяющіи ся мѣста Содомѣ и Гоморѣ огнемъ небеснымъ згорѣли

а каючимъ ся Ниневитамъ прости въ Богъ грѣхи. Каявъ ся царь Давидъ за грѣхи свои, и Господь му ихъ прости въ.

Ясно одже показуе ся, що намъ грѣшникамъ каяти ся треба, и то скоро, днесъ, заразъ-сейчасъ, бо такъ Богъ хоче и кличе до грѣшникѣвъ: **днесъ, аще гласъ мой оуслышите, не ожесточайте сердецъ вашихъ** (ѳал. 95.). Бо многожь то, примѣромъ, не чинять люде стараній для ратованя здоровья, для продовженія житья свого? Ноги, руки позволяють собѣ утинати, щобы лише гангрены до сердца не допустити; пьють часто мерзку медицину, и дозволяютъ лѣкарямъ до волѣ съ своимъ недужимъ тѣломъ робити, хоть болить до плачу, щобы лише здоровье ѳтзыскати. А коли здоровье на мѣстци ѳтзыскати не могутъ то влекутъ сxorѣлое тѣло до далекихъ купелей, щобы тѣлько хоть яко-такъ надпсованыи и сxorѣлыи кости пѣдратовати. А чи на довго? На кѣлька мѣсяцѣвъ, — а часомъ и тогъ ся не удасть! Ёслибы найдено таку воду, которабы лѣчила всякіи хоробы и продовжалибы житье на якихъ лѣтъ 50, о тогды! кождый выдобувбы остатный грѣшъ зъ пѣдѣ души на дорогу до такогъ жерела.

А власне естъ таке жерело, котре найпевнѣйше лѣчить всѣ хоробы души, и продовжае житье людске не на 50 лѣтъ але на цѣлу вѣчнѣсть! Исусъ Христосъ, Спаситель нашъ спровадивъ тогъ жерело Ласки зъ Неба, и розлѣявъ тогъ по цѣлѣй земли, щобы грѣшники не потребовали шукати го далеко, о кѣлька миль, — щобы мали тогъ на мѣстци, всюды, пѣдѣ рукою. Тымъ жереломъ естъ св. Тайна Покаянія, едине лѣкарство на уздоровленье души ѳтъ грѣхѣвъ. Бѣольша часть людей стогне пѣдѣ тягаромъ грѣхѣвъ, стогне мучена хоробами грѣховными, а не хоче каяти ся, не хоче черпати зъ того неперебраного жерела Ласки, черезъ небесного Лѣкаря установленого; — маючи лѣкарство пѣдѣ рукою, ѳтпихае тогъ и губить ся во вѣки пѣсля вырокъ Спасителя: **аще не покаете ся, вси погибнете!** Отже пріймай человекъ зъ рукъ найдобротлившого Спасителя лѣкарство заводне на всякіи хоробы и терпѣнія души, — кай ся! Що бы ти учинивъ, человекъ, еслибысѣ за

пазуховъ своеѣ спостерѣтъ жабу, ящерку или вужа? Съ обри-
дженъемъ и тревогою викинувьсь прочь обридливую гадюку.
Отожь грѣхъ въ души есть сто разы обридливимъ гадомъ.
И ты будешь ся еще намисляти, черезъ покаянiе чимъ скорше
викинути зъ души своей тiи обридливьи гады, котрыми суть
грѣхи?

III.

Тайна Покаянiя есть одже установою Мудрости и Добро-
ты Божой, а для челоувѣка потребою, и *добродѣйствомъ Бо-*
жилъ, для него дуже пожиточнымъ.

1) Чижъ може надто великій тягарь вложить на насъ Иисусъ
Христосъ, коли насъ зъсбывазавъ, щобысьмо ся каяли, и грѣхѡвъ
нашихъ сповѣдали ся въ цѣли узысканья ихъ ѡтпущенья? Тя-
гарь той не есть совсемъ тяжкимъ, бо до него ѡтносятся слова
Христовы: *иго мое благо и бремя мое легко есть.* Сдѣлану
провину вызнати, есть *потребою сердца.* Челоувѣкъ приваленный
якимъ нешастьемъ, оплакующій страту маетку або дорогихъ му
осѡбъ; челоувѣкъ котрого смутокъ черезъ все хвилѣ житья его
затрувае и здоровье му нищить — удае ся до прiятеля, отви-
рае передъ нимъ свое сердце, ѡткрывае му причину смутку —
и тымъ способомъ якобы ѣдъ викидае зъ своего сердца, получае
ѡтъ него вѣщѡвчутье, раду и потѣху нибы бальзамъ, що гоить
раны его сердца. Чимъ бѡльшу повагу въ очахъ нашихъ має
той, передъ котрымъ наши провинны визнаемо, чимъ близшимъ
Бога бнѣ намъ ся выдае, тымъ спокѣйнѣйшими есьмо по визна-
нью. Для того часто зброднярѣ самiи добровѣльно признають
ся до вины, самiи ѡтдають ся въ руки справедливости. Такъ
само кающій ся грѣшникъ, коли свою провину, блудъ, фалши-
вий крокъ, свое запѡмненье ся на сповѣди визнасть, заразъ
чуе ся спокѣйнѣйшимъ. Скажѣтъ же вы души праведныи! ска-
жѣтъ, якъ то по каждой св. сповѣди належито ѡтправленой
досвѣдчаєте якомь легкости и радости, якъбысьте гнетущій
васъ тягарь скинули зъ себе; скажѣтъ, якъ благо и солодко
тогда на вашей души! Самъ Юда, коли продавъ Иисуса, хотая

унавъ въ розпачъ, не мѡгъ повздержати ся ѡтъ визнанья своей вины, бо занесши 30 сребренникѡвъ Архїереямъ и старѣйшинамъ жидѡвекимъ сказавъ: *согрѣшихъ продавъ кровь неповинную*,—тоє ино зле зробивъ, що въ розпачи визнавъ свѡй грѣхъ не передъ Іисусомъ Христомъ, не передъ Апостолами, але передъ вепѡльниками своей зброднѣ. Для того не гадайте собѣ, що Іисусъ Христосъ вкладаючи вѣрнымъ своимъ обовязокъ сповѣданья ся передъ священниками, запровадивъ щось для природы людской прикрого и цѣлкомъ нового, щось николи не слышаного! Бо знаходимо въ древности численны слѣды, въ часахъ передъ приходомъ Іисуса Христа, що люде визнавали свои грѣхи, вправдѣ не для одержанья ихъ ѡтпущенья, бо еще Христосъ не бувъ удовлетворивъ, але чи то для потреби сердца въ цѣли потѣшенья, чи то для порады, якъ съ Богомъ поєднати ся. И такъ въ Старѡмъ Завѣтѣ були за рѡжныи грѣхи приписанїи рѡжніи жертвы, а грѣшникъ обовязанный бувъ, визнати передъ священникомъ, якїй грѣхъ ѡнъ учинивъ, щобы священникъ знавъ, яку жертву ѡнъ за грѣхъ его занести мас передъ Бога. Передъ св. Іоанномъ Крестителемъ много кающихъ ся сповѣдало ся, о чемъ читаемо у св. Еванг. Матея (3. 6) и св. Марка (1. 5). Св. Іоаннъ Креститель не мавъ власти ѡтпущанья грѣхѡвъ, але передъ нимъ сповѣдали ся кающїи, выдачи его святѡсть, щобы улекшити сумлѣнью, котре ихъ гризло,—щобы ѡнъ имъ порадивъ, якъ мають жити и якъ Бога переблагати за учиненныи грѣхи. И навѣтъ въ обрядахъ религїйныхъ поганьскихъ знаходимо богато слѣдѡвъ сповѣди. Людскѡсть одже, коли Іисусъ установивъ Тайну Покаянїя, була вже достаточно приготована до заведенїя сповѣди. Іисусъ Христосъ пѡднесъ сповѣдь, котру люде вже привыкли були чинити пѡдъ бременемъ грѣхѡвъ, до достоинства Тайны святой.

2. Еслибы Іисусъ Христосъ не давъ Апостоламъ Власти, ѡтпущати грѣхи,—еслибы грѣхи не могли бути ѡтпущени, ино черезъ жаль досконалый, зъ любви Бога походящїй,—о якже бы намъ тогда тяжко приходило, о тую *невнѡсть*, о тое *унованїє*, що *намъ грѣхи зѡстали ѡтпущени!* Сомнѣвалибысьмо ся тогда неу-

станно, чи нашъ жалъ бувъ досконалий, чи походить онъ зъ любви къ Богу, чи може тѣлько зъ любви власной, зъ самолюбія, и зъ той боязни, щобысьмо осужденными не були. О якже далеко легше вступає спасительное упованіє въ сердца наши, коли съ жалемъ визнавши грѣхи передъ священникомъ, услышимо ѡтъ него: азъ разрѣшаю ты ѡтъ грѣхѡвъ твоихъ, бо тѣлько зъ сповѣди може сповѣдникъ, той судія ѡтъ Бога постановленный, пѣзнати, въ якомъ розположенъ души кающій находить ся, и якіи учинивъ онъ грѣхи, чи таковіи ведля правила Церкви св. ѡтпустити, чи задержати має.

3. Понеже обжалованье самого себе о грѣхи на сповѣди *унокоряє челоуѣка*, для того часто самое обжалованье служить ему за *гамулецъ ѡтъ переступленій* и грѣхѡвъ, и становить часть покаянія самого.

4. Такая вже природа челоуѣка, що каждый посѣдає въ собѣ бѡльшу або меньшу скѡлькѡсть любви власной, котра дѣлає го сторонникомъ въ судженью справъ личнихъ, и такъ челоуѣкъ вартѡсть своихъ добрыхъ дѣлъ пѣдноситъ, свои преступленія же уважає за уломности, а чужимъ дѣламъ признає справедливую вартѡсть, бо *никто не може бути судейъ въ власной справѣ*. Потреба одже комусь другому вѣрно оповѣсти свои дѣла, мовы, мысли и желанія, щобы той ктось другій осудивъ, чи они суть добрыми чи злыми, чи рѡвнодушными, чи ихъ на дальше держати ся можна безъ утраты спасенія. Потреба такожь, щобы сповѣдникъ, той ѡтъ Бога постановленный судія, выдавъ вырокъ кары за провины, или назначивъ покуту для выплаченья ся справедливости Божой. А що сповѣдникъ есть еще лѣкаремъ духовнымъ, мусить одже впередъ докладно пѣзнати все слабости души, щобы мѡгъ записати ѡтвѣтніи лѣкарства для уздоровленія души грѣшника, и средства для уникненья ихъ на будущее.

5. Каждый челоуѣкъ *потребує науки и рады*, а той, що каже, що має досеть розуму и науки, щобы мѡгъ самъ собѣ въ кождѡмъ положенью житья порадити, есть зарозумѣлый, верозсудный. Неразъ люде славныи зъ науки и розуму, люде

великіи — дѣлали великіи блуды, и за свою гордѣсть укараніи зѣстали упокореньемъ. Если въ зыклѣмъ житію мудра рада пріятели стае ся часто дуже полезновъ, то о много бѣльше потребновъ естъ мудра рада, потребный проводникъ о житію духовнѣмъ сумлѣнья, а такимъ учителемъ и проводникомъ естъ мудрый сповѣдникъ, той безначный проводникъ, ѡтъ самого Бога назначеный.

6. *Лѣкаръ* хотябы и якъ досконалый въ своей штудѣ, *самъ будучи хорымъ, або не иѣзнае своей хоробы*, або при ослабленныхъ змыслахъ не естъ въ станѣ, обмыслити skutочныхъ средствъ до уздоровленія себе, и для того взывае иного лѣкаря. Ото прикладъ для грѣшниковъ тыхъ недужныхъ на души, якъ имъ потребный естъ лѣкаръ духовный, сповѣдникъ. Таже священникъ сповѣдае ся у другого священника.

7. Такого одже лѣкаря духовного мы грѣшники шукаймо до того лѣкарства, до св. Тайны Покаянія часто и съ охотою приступаймо, бо *скутки Тайны той суть для насъ дуже святыми, спасительными*. Тая бо Тайна:

а) гладить грѣхи смертныи, хотѣби и найтяжшіи и повседневныи, звертае страчену ласку освящающую, и увѣльняе ѡтъ кары вѣчной.

б) у тыхъ, котрыи суть въ станѣ ласки, помнажае ласку освящающую.

в) въ мѣру приспособленія ѡтпускае въ части имъ цѣлковито наветъ кары дочесніи, котрыи намъ ся за грѣхи нашіи въ тѣмъ житію або въ чистилищи належать,

г) удѣляе челоуѣкови особенныхъ ласкъ до устереженія ся грѣхѣвъ, и привертае вліяныи черезъ ласку освящающую чесноты, котрыхъ грѣхъ бувъ позбавивъ.

д) привертае намъ найблагороднѣйшее достоинство сынѣвъ Божихъ и наслѣдникѣвъ Царствія Небесного.

О непостижима Доброта и Миловердіе Боже для людей! Ту, въ св. Тайнѣ Покаянія, Отець небесный пріймае назадъ заблудшого сына въ свои объятія, ту кровь Сына Божого и Спасителя омывае грѣшную Его душу, — ту благодать св.

Духа вступае въ душу Его! Ту гнѣвъ праведного Судии замѣняе ся въ любовь, ту прощае ся вина тяжка, грѣхъ и вѣчная кара! Ту вязень стае ся свободнымъ, ту сынъ погибели и гнѣва Божого стае ся дитиновъ Божовъ и наслѣдникомъ Царства Его. Ту душа умерша для Бога и Неба зновъ оживляе ся, ту осужденіе перемѣняе ся въ спасеніе, смерть души въ животь вѣчный!

О якъ красніи овоцѣ родить якобы уроджайне дерево, тая св. Тайна. Покаянія! Дякуйможь Іесу Христу, що въ милосердію своемъ и въ мудрости своей, Онъ, той наилучшій Серцевѣдецъ нашъ, установивъ намъ въ св. Тайнѣ Покаянія средство, въ которѣмъ черезъ заслуги Его Страстей и Смерти можемо по упадкахъ нашихъ єднати ся наново съ Богомъ нашимъ, — въ котрѣмъ человекъ и христіанинъ черезъ грѣхъ уподлившій ся до скота, черезъ сповѣдь св. ѣтзискуе достоинство человека и христіанина, — въ котрѣмъ съ ѣтзисканымъ упованіємъ ѣтзискуемо охоту до поступованья на дорожѣ до неба, — которе врештѣ єсть гамульцемъ и вудиломъ вздержуючимъ насъ ѣтъ поновныхъ грѣхѣвъ. Приступайможь добре приготіваніи до того спасительного средства спасенія, св. Тайны Покаянія въ тѣмъ св. великѣмъ постѣ. А пѣзнавши въ дальнихъ наукахъ, на чѣмъ правдивое наше покаяніе залежить, розсуджаймо себе добре, щобысьмо въ рахубѣ нашої не ошибли ся, щобысьмо не були осужденіи — на вѣки — Аминь.

НАУКА II.

О обрахунку совѣсти.

„Ще бо быхомъ себе разсѣждали
не быхомъ осѣждени были.“

(1. Коринт. 11, 31).

Узнавши въ минувшой науцѣ потребу покаянія и скорѣй-
шого навернення ся къ Богу, и чувствуячи ся винными раз-
личныхъ грѣхѣвъ и невѣрностей, оглядалисьмо ся за сред-
ствомъ поеднанья съ Богомъ, и найшлисьмо тоє въ безконеч-
номъ Милосердію и Любви Божой, найшлисьмо лѣкарство вправ-
дѣ коштѣвне, бо оплачене Кровію и смертію Сына Божого, але
и skutочне и до набутья легке,—а тимъ лѣкарствомъ єсть св.
Тайна Покаянія. Душа грѣхами зранена або убита, двигаетъ ся,
пѣдноситъ ся въ той Тайнѣ, приходитъ до здоровья, ѣтзыскує
житье черезъ тую Тайну, замыкаетъ собѣ пекло, а отвираетъ небо
и єднає ся, лучить ся съ Богомъ.

Лѣкарство але тоє, св. Тайна Покаянія, якъ чулисьмо, не
єсть поединче, але зложено зъ 5 рѣчей, котрыи въ цѣлости
полученіи и належито, въ пору, и въ мѣру ужити, дають ду-
ши чудесне уздоровленье. Щобы тую Тайну належито и до-
стойно прийняти, потреба ти пять рѣчей (условіє) выполнити,
ѣтъ котрихъ єго важнѣсть и skutочнѣсть залежить. Щобы въ
Тайнѣ Покаянія одержати уздоровленье души, ѣтпущенье грѣ-
хѣвъ, треба ихъ щиро вызнати передъ священникомъ, намѣст-
никомъ Бога, треба ся зъ нихъ исповѣдати. Никто але добре
не исповѣдає ся, если впередъ не обрахуетъ ся съ своимъ сум-
лѣньємъ не пригадає собѣ своихъ грѣхѣвъ, а тоє (рахунокъ
сумлѣнья) єсть перше, вступне условіє потребне до прийнятія

Св. Тайны Покаянія. *Рахувати ся съ сумлѣньемъ* значить то: пильно и уважно пригадувати собѣ все грѣхи отъ послѣдней добре отбутой сповѣди учинены, значить то: застановити ся надъ тымъ, въ чѣмъ и якъ часто образилисьмо Бога, якъ переступилисьмо добровольно заповѣди Божіи и церковніи, значить то: пѣзнати себе самого, пѣзнати станъ своей души якбы въ зеркалѣ. Надъ тымъ то першимъ условіемъ Св. Тайны Покаянія, надъ обрахункомъ сумлѣнья застановимо ся въ нынѣшней науцѣ а именно розважимо: 1) *що обрахунокъ сумлѣня есть важный и конечно потребный*, 2) *въ чѣмъ має бути сдѣланный*, и 3) *якъ го совершити належить*.

I.

1) Бѣтъ то *рѣчею розумного чоловіка*, провадити сталый рахунокъ своихъ доходѣвъ и выдаткѣвъ, бо такое обчисленье стану его мастку охороняє го отъ страты, шкоды и банкротства. Розумный купецъ укнчивши вечеромъ свое денное дѣло въ склепѣ, замыкає склепѣ, сѣдає до рахункѣвъ и числить, скѣлько то уторгувавъ онъ того дня, и скѣлько заробивъ, или стративъ. И добрый, розумный господарь рахує ся по укнченой, цѣлорочной працѣ, и числить свои доходы и розхѣды, — рахує, що взявъ за спродане збѣже, за худобу и пр. а що выдавъ на роботу и матеріялы, и по тѣмъ рахунку або каже весело: добрый то бувъ рѣкъ, або смутно зѣтхне и нарѣкати стане на лихій часъ, лихій рѣкъ. Буде одже такожъ *рѣчею розумного Христіанина, шукаючого Царства небесного* и працюющего на тоє, що старати ся буде, пѣзнати, якъ стоять его рахунки съ Богомъ, порахувати свои прибутки и страты духовныи, словомъ — пѣзнати себе самого. А себе самого *пѣзнати, то велика штука!* Пѣзнати добре себе самого, перетрясти все кривки, скрытости души, вышукати въ ней все грѣхи и злобы, то рѣчь тяжка! Вроджена власна любовь, (самолюбіє) перешкаджає намъ много въ тѣмъ дѣлѣ, бо не позволяє намъ признати ся до вины. Самолюбіє заслѣпляє чоловіка такъ, що онъ не видитъ навѣтъ такихъ своихъ дѣлъ, о котрыхъ цѣлый свѣтъ

знає и мовить. Оно плащемъ потреби и конечности, плащемъ слабости и уломности умѣ покрывати груби грѣхи. Оно каже чловѣкови ити за ходомъ зѣпсованого свѣта, и каже: такойъ звычай, така мода. Якъ око инныхъ видить, себе же видѣти не може, такъ и духъ нашъ чужіи блуды видить, свои же пѣзнати не може. Мы бысьмо хотѣли все за добрыхъ уходити и передъ людьми, и передъ собою. Стараємъ ся одже, щобы все, о що нась совѣсть непокоить, грызе, усправедливити и въ лѣпшѣмъ свѣтлѣ представити.

А потѣмъ и злый духъ знаючи, що ѣтъ доброго рахунку совѣсти и пѣзнанья самого себе залежить и добра сповѣды, а ѣтъ доброй сповѣди добра покута и поеднанье ся съ Богомъ, конецъ покусъ его и напастей залежить, — дїаволь кажу, шепче намъ неустанно а ложно, що тоє або тоє не єсть грѣхомъ; — ѣтъ пѣдсуває чловѣкови рѣжніи мысли, вышукє му рѣжніи занятія и перепоны, щобы го тѣлько розѣрвати, и не дозволити му належито прійти до совокупленья духа. Пѣзнати одже свои грѣхи въ тѣмъ свѣтлѣ, въ якѣмъ ихъ Богъ видить, — доглянути въ нашихъ справахъ и меньшіи похибки, котріи скверниовъ чинять душу въ онахъ Бога, — єсть то рѣчь дуже трудна.

Для того то мудрцѣ старозавѣтного свѣта клали велику вагу на пѣзнанье самого себе; — засаду: *пѣзнай себе самого* помѣщали они надъ святынями своихъ богѣвъ, и писали на стѣнахъ своихъ мешкань. Они думали, що хотѣти пѣзнати свѣтъ, чужіи краѣ, тайны природы, — а не пѣзнати себе самого, — булѣбы то якимсь родомъ безумія. *Зенонъ*, поганьскій фільсофъ, навѣтъ сказавъ, що не єсть чловѣкомъ той, кто себе самого не знає. Наибѣльшій мужъ свѣта, правдиво великіи души, екрѣпляли свою великодушнѣсть сильнымъ поконуваньемъ власной любви, пѣзнаньемъ своихъ похибокъ и блудѣвъ, немилосерднымъ судомъ власныхъ своихъ дѣлъ, или рахункомъ дѣятельности души. *Сенека* (фільсофъ поганьскій) мовить: „взявѣмъ собѣ за обовязокъ, щоденно ѣтбувати надъ собою стисловє слѣдство; коли вечеромъ уже свѣтло погашено, и домѣ-

вники все погрузили ся въ снѣ — я перебѣгаю мислевъ цѣлый мѣй день и все мои слова и дѣла беру подъ етислу розвагу; ничего не опускаю, размышляю надъ всемъ, бо длячогожьбымъ мавъ встыдати ся, той або сей блудъ передъ самымъ собою засланиати, коли самъ до себе кажу: памятай, щобысь тоє або тоє больше не чинивъ.

2. *Треба ся раховати съ сумлѣньемъ, бо рахунокъ такий то первый крокъ на дорожѣ до поправи житья, до зобаченья своихъ грѣхѣвъ, до щирого навернення ся до Бога.* Справы земскіи, якъ тяжкіи хмары засланиють намъ правду и Бога, а рахунокъ сумлѣнья продирає тоти хмары, якбы яснымъ лучемъ солнца, и отвирає оку душевному челоуѣка незнаніи тайны сердца: споневѣраніи заповѣди Божіи, надъуживаніи Тайны, бесполезній молитвы, ѡттрученіи ласки Божіи. Подъ впливомъ такого розважанія зобачить душею челоуѣкъ Христа на крестѣ розпятого, котрого смерть не принесла му пожитку, увидить ласки св. Духа, которіи ѡнъ марновавъ, любовь Бога и ближнього замѣнену въ ненависть или въ обоятнѣсть, и тогды невозможно, щобы не закликавъ съ блуднымъ сыномъ: Отче! согрѣшихъ на небо и предъ тобою!

3. Рахувати ся треба намъ конечно съ сумлѣньемъ, бо рахунокъ сумлѣнья довелъ *людей до высокой святости и досконалости.* Пресв. Дѣва Марія розважала въ сердцю, що ей Архангелъ благовѣстивъ, а скутокъ бувъ той, що поздоровлена ѡтъ Ангела мовить: се раба Господня! Царица Неба и землѣ зове себе негодновъ рабовъ, съ такою покорою, яка єсть основаньемъ только житья святого. *Петро св.* по воскресенію Иисуса Христа научивъ ся лѣпше въ себе входити, пѣзнати свою немѣчъ, и для того мовить: Господи, ты вѣси, яко люблю тя! *Давидъ* только черезъ розважанье сумлѣнья дѣйшовъ до святости, коли днями и ночами оплакувавъ свои грѣхи, поливавъ слезами постель свою.

Зъ другой зновъ стороны *бракъ рахунку сумлѣнья* бувъ всегда причиною совершенного занедбанья душевного, утраты чеснотъ набутыхъ и самого спасенія. Вспоманѣмъ лишь на упадокъ

Ангелѣвъ и первыхъ людей. Бѣлибы були они розважали свое ничтожество предъ лицемъ Всемогущаго, и ласки ѿ Бога получены, чиѣбы були первіи пѣишли за покусою пыхи, а другіи за намовою дѣвола? *Савль* зѣ пастуха выбранный черезъ Бога царемъ, услышавъ въ гордости своей голосъ Божій: Господь ѿткнѣхъ тѣ *Савле*, дабыхъ не бѣхъ царемъ (1. Царство 15, 23.) *Іерусалимъ* упавъ въ грузахъ черезъ бракъ розважанья, учувши слова грозніи ѿ Іисуса Христа: *Іерусалиме, Іерусалиме, якоже аще бы развѣхъ и ты въ день сей твоей, еже къ смиренію твоему, нынѣ же скры са отъ очю твоєю!* А днесъ длячого свѣтъ такіи выузданный на все лихо, — чому неповздержуе ся на дорожѣ своего упадку, хотяи го видить и чуе? Ото — бо нема такого, ктобы розважавъ, застанавалявъ ся, рахувавъ ся съ собою.

4. *Рахунокъ одже съ самимъ собою есть потребный и конечный передъ сповѣдемъ.* Тамъ при сповѣди належитъ намъ признати съ жалемъ всѣ грѣхи, котріи учинилисьмо. А якже тое ся стане, если докладно не порахуемъ ся съ сумлѣньемъ, если не перейдемо дороги нашего житья, не вніедемъ въ наши мысли и мовы? Грѣшникъ на сповѣди есть заразомъ обвинителемъ и обвиненымъ, есть разомъ свѣдкомъ и оборонителемъ своимъ. Чижь може выточити жалобу той обвинитель, котрый належито не розважавъ причинъ и skutkѣвъ кары достойныхъ дѣлъ, которыи має обвиняти? Чи буде свѣдчити передъ Богомъ честный свѣдокъ, если ся не застановивъ надъ свѣдоцтвомъ, котре хоче передъ Лицемъ Всевѣдущаго Бога зложити? А такъ власне дѣлае той нещасливый, котрый приступае до сповѣди безъ обрахунку сумлѣнья. Якъ глухій не може ити на концертъ, слѣпый па выставу образѣвъ, а хромый на салю балову, такъ грѣшникъ не познавши напередъ себе, не може приступати до св. Тайны Покаянія, бо ставбы ся подѣбнымъ тому, що умисельно зажмутивъ очи, а потому собѣ голову о муръ розбивъ. „Прежде сѣда испытай себе, и къ часѣ посѣщенія обращени очищеніе“ (Іисуса сына Сирахова 18, 20).

II.

1. Коли позна́нье себе самого, позна́нье своихъ уломно-стей и грѣхѡвъ такъ есть потребнымъ, и заразомъ тяжкимъ, то *потребуемъ особенной помощи Нѣба, особенной Ласки Божьей*, съ котровъ лише до позна́нья себе самого дойти можемъ. Якъ лучъ солнца вливающись до хаты, и найдрѣбнѣйшій порошокъ уносящій ся въ повѣтрю достеречи намъ дозволяе, такъ само свѣтло Духа святаго открывае намъ все́ плямы нашего сердца, все́ похибки мыслями, мовою и учинками сповнени. Оно показуе намъ, якъ далеко розтягае ся право Боже, выясняе Его значѣнье, зрывае зъ очей человѣка заслону самолюбія, и улегчае му позна́нье найтайнѣйшихъ скритостей души. Не розпочинай человѣче легкомисленно и побѣжно рахунокъ сумлѣнья, але удай ся насампередъ съ сердечновъ молитвовъ до Бога Духа св. о просвѣщенъ розуму и памяти, щобысь мѡгъ грѣхи свои належито позна́ти. За прикладомъ слѣпця Евангелеского проси Іисуса Христа: *О Іисусе! Даетелю всякого блага! Жерело всякого щастя! Свѣтлосте истинна! умилосердися надъ мною! бо я есмь слѣпый на души! О Господи и Боже мѡй, просвѣти мѡй розумъ, вспоможи мою память, отвори мои очи, абымъ мѡгъ позна́ти, чимъ и якъ дуже я Тебе образивель! — Господи, покажи мнѣ блуды и грѣхи мои, и не отврати Лица твоего отъ грѣхѡвъ моихъ. Дай то Господи, щобымъ познавъ злобу моихъ грѣхѡвъ и щобымъ нили ся такъ бридивъ, якъ ты Господи, нили бридишь ся! Царю небесный, Утѣшителю душе истинны и проч.*

2. До такого рахунку сумлѣнья ухили ся *отъ забавъ и розрывокъ своихъ, перерви на якійсь часъ свои звичайныя занятія, отдались отъ гамору свѣта, выбери собѣ якесь мѣсце самотне въ хатѣ, или въ коморѣ, якъ радить Іисусъ Христось: Ты же егда молиши сѧ, кнѣди кх клѣть твою. и затвори кх двѣрѣ твоѧ, помоли сѧ Отцѣ твоѣмъ, иже кх тайнѣ.* Если бо до дѣланья грѣха хоронивъ-сь ся передъ людьми, щобы ты не видѣли, то для позбутья ся того грѣха, для выжонанья рахунку сумлѣнья долженъ все́ выпукати спосѣбъ у-

хиленья ся ѿ гамору свѣта, вышукати бѣльше самотне, тихе мѣстце. Ту ѿтбувай съ душею докладный рахунокъ, ту провадь стислое слѣдство надъ самымъ собою. Будь немилосерднымъ, острымъ судією для себе. Ставь предъ свѣй судейскій престолъ всѣ твои мысли, мовы и учинки, — выпытуй, доходи, що було въ нихъ злого. Запусти ся до найглубшихъ крѣвкохъ (тайникѣхъ) сердца. Погадай собѣ, що вже нѣбы то не жѣшь на тѣмъ свѣтѣ, тѣлько стоишь по смерти предъ Престоломъ Самого Судии Иисуса Христа, котрый ты пытає о учиненнѣ грѣхи. Засядь самъ, въ души своей, на престолѣ судейскѣмъ, ставь себе яко оскарженного предъ самымъ собою, и выдай на себе острый вырокъ, щобы вырокъ Иисуса Христа бувъ для тебе ласкавѣйшимъ и лагѣднѣйшимъ.

3. Заки зачнешь нагадувати собѣ грѣхи, *застанови ся насампередъ надъ послѣдною сповѣдею*; доходи, пригадуй собѣ, чи она була добре ѿправлена, чись не забувъ вызнати якого грѣха, або що гѣрше, чись для фалшивого встыду або боязни не затаивъ якого грѣха, и чись задану покуту ѿправивъ, и все тоє выполнивъ, що тобѣ сповѣдникъ наказавъ. Застанови ся также, чись ся въ чѣмъ поправивъ ѿ остатной сповѣди. Белись ся въ ничемъ не поправивъ — овшемъ, если ты еще грѣхѣвъ прибуло, то верни ся съ рахункомъ сумлѣнья въ задъ до дальшой сповѣди, о котрой мыслишь, що була добре ѿправлена. Бели и ты маєшь яке сомнѣніє, то найлучше зробишь, если ѿтбудешь рахунокъ на сповѣдь зъ цѣлого житья.

4. Теперъ нагадуй собѣ ѿ *остатной сповѣди*, тыждень по тыждневи, мѣсяць по мѣсяцю розличниі *мѣстця*, где ты бувавъ: хату свою и сусѣдку, и столоду и школу, Церковь, корчму, огородъ, садъ, поле, луги и лѣсъ, и улицу, мѣсто, и нагадуй собѣ: чи ты въ тыхъ мѣстцяхъ не согрѣшивъ; якій ты бувъ въ дому, якій въ церквѣ, якій на улицѣ, въ поли, въ мѣстѣ, на весѣлю; чи ты дома все слухавъ старшихъ, чи ты въ церквѣ не сваволивъ, чи ты въ поли шкоды не робивъ, на улицѣ не збытковавъ ся? чи въ корчмѣ не напивавъ ся? Нагадуй собѣ *рѣжніи особы*, съ котрыми ты пристававъ: ѿця и

матерь, жѣнку, мужа, дѣти, брата, сестру сусѣдѣвъ, жида, купца, ѡтца духовного, учителя, пана, ровесникѣвъ своихъ, и пригадай собѣ, якъ ты взглядомъ тыхъ особѣ грѣшивъ, и чи ты кому, чи може кто инный тобѣ не бувъ посередникомъ або причиною до грѣха? Нагадауй собѣ и *рѣжніи обовязки*: угоды, умовы, обѣтницѣ, шлюбы, присяги, уряды, и пытай ся, якъ ты обовязки тѣи выполнявъ. Ёси ты на пр. господаремъ, и маешъ челядь, слуги, — то пытай ся, якъ чувавъ ты надъ ихъ справованьемъ ся, чись ихъ посилавъ до Церкви до св. Тайнъ, чись ихъ не скривдивъ въ заплаť. Ёсь отцемъ родины, то спытай ся, якъ обходивсь ся съ женою, дѣтьми; чись дававъ имъ добрый прикладъ, чись ихъ мовою или злыми учинками не згѣршивъ, чись ихъ пильно наганявъ до молитвы, до Церкви, школы; чись уважавъ где они въ недѣлю по вѣчѣрни ходять, чись ихъ каравъ за розпущету, за шкоды и збитки по поляхъ, огородахъ и садахъ здѣланіи. Ёсь ты ремесникомъ, то пытай ся, чись недѣлѣ и свята роботовъ яковъ не зневажавъ, чись въ робѣтъ кого не ошукувавъ. Ёсь вѣйтомъ, старшымъ въ громадѣ, то пытай ся, чись кого несправедливо не засудивъ, чись пѣянство зъ корчмы а розпущету молодѣжи зъ музыкѣ, и сходявъ усувавъ. Ёсь слугою, то пытай ся, чись въ чемъ господара своего не ошукувавъ, чись лѣниво не робивъ. Якъ Богъ до Каїна, убившого брата своего Абля кликавъ: *щось зчинивъ?* такъ каждый кличте до себе: *щось учинивъ что сотворилъ есь?*

5) Теперъ *приступай до рахунку* особенного, переходячи въ мысли всѣ заповѣди Божіи, и церковныи, и рѣжніи роды грѣхѣвъ: сѣмъ грѣхѣвъ головныхъ, девять грѣхѣвъ чужихъ, шѣсть грѣхѣвъ противъ св. Духа, чотыри грѣхи до Неба о пѣмету-кличучи, застановляючи ся надъ каждою заповѣдею и грѣхомъ, и нагадуючись, чись и якъ согрѣшивъ мыслями, мовами и учинками, бо каждый грѣхъ учинити можна мислею, мовою или учинкомъ.

6) Роби рахунокъ не тѣлько зъ злого, котре учинивсь, але и зъ *доброго*, котре *опустивсь, здѣлати занедбавсь*. Переходи собѣ въ мысли дѣла мидосердныи що до тѣла и души

ближного ѡтносячи ся, и спытай ся, чи и много разѡвъ бѣдно-го не поратувавесь, голодного не накормивесь, смутного не потѣшивесь, неумѣтного не научивесь, грѣшника не поправивесь? Застанови ся и надъ *всѣми ласками*, котріи ты Богъ удѣливъ, а котріи *змарновавесь*, зъ нихъ не хѣснувавесь и спытай ся себе: много разѡвъ мѡгесь бувъ приступити до св. Тайнъ, а не приступавесь, — много разѡвъ ты св. Тайны, не-важно принявъ (по святотатски). Почисли ту тотѣ всѣ науки, и инніи христіянскіи упражненія недбало и обоятно ѡтбути, тиѣ Службы Божіи зъ лѣнивства опущенія, и тиѣ всѣ способно-сти, въ котрыхъ мѡгесь бувъ ближнього своего доброю наукою ѡтъ злого перестеречи, въ нѣмъ боязнь Богу взбудити, а то-го не учинивесь. Знай о тѣмъ человѣче, що добріи учинки, котріи здѣлати занедбуемо, почитанія намъ суть ѡтъ Бога за великіи грѣхи. Белибись мавъ такого слугу, котрый виправдѣ не ходитъ на пятаку до корчмы, не краде, не клене, але за то ѡнъ ленюхъ великій, пѡзно встає, рано ляже, до работы не бере ся, о худобу не дбає, то чижбысь єго зѡ службы не вѡд-даливъ? Отже и ты человѣче, елибись ничъ злого не зробивъ, але и ничъ доброго, то єсь слугою Бога неужиточнымъ, и бу-дешь ѡтъ Него на вѣки ѡткненимъ.

7) При кождѡмъ тяжкѡмъ грѣху треба собѣ пригадати, *число грѣхѡвъ т. є. много разѡвъ ты грѣхъ той учинивъ*. Бели же не будешь мѡгъ докладно пригадати собѣ числа грѣхѡвъ тяжкихъ, то спытай ся себе приближительно, много разѡвъ ты чинивъ той грѣхъ що дня, много разѡвъ въ мѣсяци или въ ро-цѣ. Самъ бо тоє пѡзнати можешь, що кто одинъ разъ упивъ ся, то разъ Бога образивъ — а кто десять разы упивъ ся, то и десять разѡвъ Бога образивъ. Цѣлый рахунокъ сумлѣнья на ничьбы ся не придавъ, елибись не ѡтшукавъ числа грѣхѡвъ.

8) Врештѣ треба при рахунку сумлѣнья звернути увагу на *важніи обставины грѣха т. є. треба застановити ся, чи при у-чиненію грѣха не зайшло щось такого, що замѣняє грѣхъ про-стительный на смертный, або смертный на инный рѡдъ грѣ-ха смертного, або що злобу грѣха побѡльшає или зменьшає*.

Если ты н. пр. укравъ що, то уважай добре, кому ты вкравъ, чи бѣдному, чи богачеви, чи може въ Церквѣ, бо то не все одно — обетаины тѣхъ грѣхъ крадѣжи побольшають. Если ты напивавъся, то нагадуй собѣ, съ кимъ, чи съ пріятелями, чи може съ власными дѣтьми. Если ты грѣхъ чужоложства учинивъ, то скажи, съ кимъ, чи съ дѣвкою, чи съ замужною, чи може съ кривою або жидовкою.

9) Перейшовши такъ рахунокъ сумлѣнья, щобы пѣзнати грѣхы свои, не закѣчилисьмо его еще. *Хотячи добре приглянути ся якому образи*, не вистарчае, оглянути его зъ близька, але треба образъ умѣстити на отвѣтнѣмъ пѣдвышенію и дивитися на него зъ певной ѡтлеглости, а тогды легко можна окомъ обняти цѣлѣсть образа и оцѣнити го. Такъ само поступати намъ треба и взглядомъ своихъ грѣхѣвъ. Въ особенности можна видѣти велике число грѣхѣвъ, але щобы ся такимъ побачити, якимъ кто зъ насъ есть на правду; щобы обняти житье свое однимъ поглядомъ ока, — треба ся ему ніяко зъ далека приглянути. По особеннѣмъ рахунку грѣхѣвъ треба обняти цѣле минувшее житье свое, або часъ ѡт послѣдней сповѣди, и задати собѣ тоти питанья: котрый то зъ тыхъ грѣхѣвъ *есть* налоговый, котрый найчастѣйше и найрадше чинивъсь, до котрого маешь наибольшій потягъ? Якъ долго тревае той налѣгъ? Чисъ стався лѣпшимъ або гѣршимъ ѡт послѣдней сповѣди? Що за причина того стану твоей души? Чого маю на будучность уникати, въ чемъ маю ся поконувати и поправляти?

Застанови ся ту довше надъ собою, и слѣди, *чи той потягъ (налѣгъ) твой зменьшае ся съ часомъ, чи збольшае ся?* Если зменьшае ся, то дякуй Іисусу Христу и проси Го о ласку, щобысь нею скрѣпленный выкоренивъ съ всемъ той грѣхъ. Если же налѣгъ твой змагае ся, то запусти ся мыслею ажъ до жерела того грѣха, шукай причинъ, и оказій до того грѣха. А такъ пѣзнавши жерело, причину грѣха пѣзнаешь тымъ своего противника и будешь ся старати, грѣхъ той вже въ зародѣ (жерелѣ) заткати, убити, притлумити.

III.

1. Що до способу, въ якій рахувати^{ся} маємъ съ сумлѣньемъ, то після науки Церкви св. *рахунокъ той має бути тильний, уважний и горячий*, піднятий съ любовію. Поєднанье бо чловѣка съ Богомъ есть всегда дѣломъ найвысшого значѣнья. Історія свѣта увѣковѣчяє трактаты и угоды Царѣвъ, ведучи до мира межи народами, а дни заключенья такого мира називає історія днями великими. И въ історіи життя грѣшника день, въ котрѣмъ доконати ся має его поєднанье съ Богомъ, есть нерѣвно бѣльшого значѣнья. Для того довженъ грѣшникъ забирати ся до того дѣла съ ревностею, пильностею и увагою, якои уживає въ життю до найважнѣйшихъ дѣлъ. Якъ пильно шукаєшъ згубленого гроша, якъ пильно переглядаєшъ рахунокъ купця, у которого ты товари купувавъ, щоби ся не ошукати, якъ пильно доходишъ причинъ твоей хоробы, такъ пильно доходи въ рахунокъ сумлѣнья поведѣвъ хоробы души и страченого скарбу ласки Божої за примѣромъ Давида, мовлячого (пс. 6, 7): *омыю на всякъ ночь ложе мое, слезами моими постелю мою омочу*.

2. *Якъ довгий часъ посвятити треба рахункови сумлѣня*, годѣ означити. Цѣлкомъ бо природно, що чловѣкъ, запутаний въ налоги грѣхови, звязаний справами земскими, рѣдко учащающій до св. сповѣди, довшого часу потребувати буде до сдѣланья рахунку, нежели чловѣкъ побожний, корыстающій часто зъ сокровищъ св. Тайнъ. Въ тѣмъ взглядѣ даю Тебѣ Христіянине тоту спасительную раду: роби рахунокъ сумлѣнья щоденно вечеромъ, коли маєшъ класти ся на спочинокъ. Клякнувши до молитвы вечѣрної перебѣжи мыслевъ всѣ твои мысли, мовы и учинки минаючого дня. Знайдешъ въ нихъ щось злого, то завстыдай ся самъ передъ собою, жалуї сердечно и постанови собѣ на день слѣдуючій уникати не тѣлько того грѣха, але и оказіи до него. Цѣла тая справа съ душевъ не забере ти много часу, а ты не пожалуєшь тыхъ кѣлька хвиль. И съ часомъ, поволи, очистишъ свою душу зъ многихъ гань-

блящихъ ты налогѣвъ, и надашь ей крѣпость, и такую силу волѣ, що ты покусы легко не поконають. Такой рахунокъ щоденный съ душею радили вже погане, и наибѣльшии мужи завдячують свою великѣсть тому денному рахункови. *И Богъ самъ такъ хоче.* И Онъ въ часѣ сотворѣня свѣта, хотяй кожде дѣло зъ рукъ Его Всемогущихъ не могло выйти иначе, лишь добрымъ, досконалымъ, — прецѣнь перетрясавъ Богъ въ кѣнци дни сотвореніи дѣла, и найшовъ ихъ добрыми — лишаючи и намъ прикладъ, щобысьмо и мы такъ чинили. Впрочѣмъ такой рахунокъ денный есть еще и зъ того взгляду важнымъ и потрібнымъ, *еслибы нагла смерть припала въ ночи на челоуѣка.* Тогда ты вечеромъ по докладнѣмъ рахунку сумлѣня найшовши грѣхи взбудишь щирый жаль досконалый за нихъ, и тымъ забезпечивъся душу на случай наглои смерти ѡтъ згубы и пропасти вѣчнои. И чияж не оплатитъ ся для такъ великои корысти посвятити кѣлька хвиль щоденному рахункови сумлѣня? А ты челоуѣче кажешъ, що *не маєшъ часу*, довго и часто рахувати ся съ сумлѣньемъ. А умерти будешъ мати часъ? А въ пеклѣ на вѣки горѣти, будешъ мати часъ? Щожь ты зъ того прійде, що всѣ дни житья твого посвящаєшь трудамъ и старанямъ около дочасного житя, скоро ты тое спасенія не принесе? Вѣрь мнѣ друже! що въ годину смерти, хоть ты языкъ здеревѣе, але въ мысли благословити будешъ кожду хвилию посвящену спасенію души и рахункови сумлѣня. И скажешъ собѣ: щобымъ за тое давъ, щобы житье мое цѣлое складало ся зъ самыхъ такихъ хвиль.

3. При рахунку сумлѣнья *хорони ся челоуѣче! двоякихъ крайностей*, щобысь занадто старанно (скрупулятно) съ сумлѣньемъ не рахувавъ ся, и щобысь недбало (обоятно) не рахувавъ ся. Суть бо никоторіи души *надто боязливии*, котрымъ все здає ся, якобы ся еще недосыть добре до сповѣди приготовили, прото жіючи въ неустаннѣй обавѣ и трусливости, чинять собѣ черезъ тое даремну боязнь и обридливою собѣ дѣлають тую Тайну Покуты, такъ полезную, — незносимимъ дѣлають тое Иго Христове, такъ солодке право! Нияже такіи

знають, що Христосъ Спаситель не обов'язує насъ, дабысьмо ся всѣхъ грѣхѣвъ сповѣдали, якіи коли учинилисьмо, але вимагає тільки, щобысьмо ся сповѣдали тыхъ всѣхъ грѣхѣвъ, которіи по пильнѣмъ рахунку сумлѣння на память намъ приходять. Але мало єсть такихъ надто-боязливыхъ особъ. Бѣльша часть людей *грѣшати небдальствомъ*, приступаючи до сповѣди безъ належитого приготування. А тіи най знають, що сповѣди ихъ суть неважними. Такіи кажуть при сповѣди: Та я никого не забивъ, не підпаливъ, не укравъ, не пригадую собі ничъ злого, зъ чогожъ буду ся рахувати и сповѣдати? Ту пригадує мнѣ ся той бремзеръ ѡть желѣзницѣ; що то возы всѣ чистить, оливою смарує. Онъ може повѣсти смѣло, що на его кабатѣ нема жадныхъ плямъ, бо той кабатъ полискує ся цѣлый затовщений, и виглядає, якбы бувъ цѣлый ушитый зъ чорнои, блискучою матеріи. Зъ разу, якъ собі той кабатъ не дуже затовщивъ, то видні були плями на нимъ, але пѣзнѣйше цѣлый бувъ вже еднакій. Отже и тебе, що такъ говоришь: „я никого не забивъ“ можна до того бремзера порѣвнати. Коли бувъєсь хлопчиновъ-школяремъ, то при первыхъ твоихъ сповѣдяхъ знавъєсь дуже много грѣхѣвъ-плямъ на души начислити. Неразъ то рахунокъ сумлѣння на карточкѣ списувавъєсь, боячи ся, щобысь якого грѣху при сповѣди не опустивъ. Теперъ, колиєсь вирѣсь въ лѣта и въ грѣхи, колиєсь душу занечистивъ грѣхами якъ бремзеръ кабатъ свѣй, здає ты ся, щось святий, що не маєшь зъ чого рахунку робити, що не видишь плямъ на души. Та ту уже плямъ на души не видати, бо душа цѣла спалена грѣхами на уголь невольный, и цѣла чорна. Такими святыми, що то кажуть: „я никого не забивъ“, що то на души мало що бѣдѣйшій ѡть діавола, що то имъ грѣхи пахнуть и полискують — заваленный цѣлый свѣтъ и то въ всѣхъ станахъ. Такими святыми — завалене и пекло. О еслибимъ мѣгъ тобѣ брате! пекло отворити, тобымъ ти показавъ дуже много душъ, що такожъ не забили ту никого, не підпалили, не крали, — а прецѣнь втрученій зѣстали до пекла на вѣки. Таку бесѣду осудивъ самъ Христосъ въ притчѣ *о мытарю и Фарисею*.

Фарисей Євангелекій такъ само рахувавъ ся съ своимъ сумлѣньемъ, мовлячи: Боже! Тобѣ дякую, що не єсмь анѣ чужо-ложникомъ, анѣ злодѣемъ — якъ онъ - той мытаръ. И черезъ таку богохульну молитву стягнувъ гнѣвъ Божій на себе. А мытаръ покорный визнавъ, що єсть великимъ грѣшникомъ, бивъ ся съ жалемъ въ груди, мовлячи: *Боже! милостивъ будь мнѣ грѣшному!* и Богъ ему дарувавъ грѣхи и принявъ го до ласки своєї. Повѣдають люде, що *кретъ*, доки живъ, всегда єсть слѣпымъ и доперва при смерти отвирає очи. Такими слѣпymi суть християни, що грѣхѣвъ своихъ не бачать, и кажутъ: „я не забивъ, не підпаливъ, я святий“. Доперва при смерти побачать они, яко *кретъ*, що давнѣйше не бачили, але тогды запѣзно буде.

Отже шукай же человекъ! пильно въ своемъ сумлѣнью грѣхѣвъ, а вышукавши всѣ — визнай на сповѣди, а тогды побачишь, якъ легко ти стане на сумлѣню, якбись ся на ново на свѣтъ народивъ. Ты господарю! єсьмь насѣньє чисте збѣжа на рѣли, жѣнка твоя єсть насѣньє на грядцѣ, та хвасту не єбете, лишь насѣньє, а и такъ хвастъ скорше збѣде, якъ насѣньє добре. И если бысь грядки зъ хвастѣвъ не ополювала, то бы такъ хвастами заросла, котрѣ бы убили добре насѣньє. И на души твоей єбють добріи люде, учитель, священники, родичѣ добре насѣньє, — а чомужь не приносить душа твоя овочѣвъ? Ото бо хвасты грѣхѣвъ выросли на твоей души и забиваютъ добре насѣньє. Выполи зъ души твоей той хвастъ, вырви зъ ней єъ корѣньємъ грѣхи, роби рахунокъ сумлѣнья, шукай злыхъ и добрыхъ учинкѣвъ, грѣхи вырви, а добре задержи, а тогды добріи учинки розростуть ся въ тобѣ и овочъ принесуть. Поленье грядки и драпакованье, скородженье рѣли пригадає тобѣ на рахунокъ сумлѣнья. По такѣмъ рахунку сумлѣнья стануть ты передъ очима всѣ грѣхи, и мимоволѣ залльє ся душа сердечнымъ жалемъ, щось Бога, найвысшєе добро-образивъ, на вѣки стративъ; щось черезъ пыху и злѣсть пострадавъ наибѣльше щастье — небо, щось для утѣхи короткомъ пострадавъ вѣчну славу въ небѣ. Отже памятаймо на пере-

сторогу св. Павла: Яще бо быхомъ себе разсѣдали, не быхомъ осѣждени были на кѣки. Аминь.

НАУКА III.

О жалю.

„Жертва Бога духъ сокровенъ, сердца сокровенна и смиренна Богъ не сничижитъ“.

(Псал. 50, 19.)

Кто на ловы ѣде, не задоволяе ся тымъ, що выслѣдить тропь звѣря, але старае ся звѣря того окружити и оружіемъ убить. Такъ само кто рахункомъ сумлѣнья выслѣдивъ небезпечного звѣря, що жѣ въ души и страшнѣе дѣлае въ ней спустошенья, повиненъ на звѣря того съ сильнымъ оружіемъ напасти и его убить. Що то есть тымъ звѣромъ, що тымъ оружіемъ? Скоро грѣшникъ по рахунку сумлѣнья спознае брѣдкость своей грѣшной души, спознае число грѣхѣвъ перевысшающихъ число волосъ на головѣ, познасть невдячѣность свою взгядомъ Бога, то познанье тое души мусить перерезати сердце чловѣка и пригадати му, що ѣнъ повиненъ шукати средства для увольненья ся ѣтъ грѣхѣвъ. Що то есть тымъ средствомъ? Коли грѣшникъ увидить за собою свои безчисленнѣе грѣхи, а передъ собою утрату Бога и Неба, и кару вѣчную, то така болѣзнь съ смуткомъ и жалемъ получена перейме душу его, що ѣнъ сумно помыслить собѣ: кобымъ тое бувъ николи не учинивъ, и що душа его передъ тымъ тверда якъ камѣнь подъ жалемъ тымъ мякне и крушѣе. Жаль такой или скруха есть тымъ средствомъ и оружіемъ на уби-

тьє грѣхѡвъ. А жалѣ той или скруха за грѣхи єсть то бѡль души зъ причины учинєныхъ грѣхѡвъ, єсть то зненавидженѣе и обридженѣе собѣ тыхъ грѣхѡвъ съ постановленіємъ сильнымъ, бѡльше не грѣшити. Той бѡль души, тоє обридженѣе — для того зовемо скруховъ, що якъ твердіи рѣчи крушать ся якимъ ѡтъ нихъ єще твердымъ оружіємъ, на пр. камѣнь крушить ся желѣзнымъ молотомъ, — такъ мы надъ грѣхами болѣючи и ними ся бридячи крушимо нїяко тымъ боломъ, жалемъ сердца нашии, которыи черезъ пыху и непослушенѣство Богу ствердѣли, — жалемъ скрушити нїяко хочемо тоту нашу злу волю, которая насъ до грѣху привела. Для того на знакъ скрухи бѣємо ся въ груди, якобысьмо сердца наши зъ жалю розбити и скрушити хотѣли.

О тѡмъ то жалю, яко о другѡй и найважнѣйшѡй части св. Покаянїя, днесъ розважати будемо, а именно: 1) *що жалѣ та-кій до св. Тайны Покаянїя єсть конечно потребный.* 2) *якіи свойства долженъ мати правдивый жалѣ,* и 3) *въ якій способъ маємо жалѣ той въ собѣ возбуждувати.*

I. Потреба жалю.

1. *Жалѣ за грѣхи єсть найважнѣйшомъ и найпотребнѣйшомъ частевъ св. Тайны Покаянїя,* и такъ єсть конечный, що ничъ го заступити не може. Гдѣ нема жалю, тамъ не може бути мовы о правдивѡмъ наверненїю, и поєднанїю ся съ Богомъ. Бо кто не жалує за грѣхи, той єще до нихъ сердцемъ прилягає, одже не може сподѣвати ся прощенїя зъ стороны Бога, которого справедливѡсть тѡлько горячою слезою жалю переблагати ся дасть. „Серца сокращенна и смиренна Богъ не зничитъ“. (Пс. 50, 19). Денекотрыи люде мають недобрыи звычай, що цѣле старанье свое ложать на шуканье и пригадуванье собѣ грѣхѡвъ, а потѡмъ не збудивши въ сердцю чувствъ щирого жалю приступаютъ до сповѣди гадаючи, що вже ся дуже добре приготовили. Щожь зъ того, що грѣхи ихъ суть пѡзнанїи и ѡткрытїи, если ихъ жалѣ не згладить? Щожь поможе сповѣдь, которѡй не достаетъ найважнѣйшой части, т. є. жалю

и скрухи за грѣхи? Бувають случаї, що грѣшникъ не має часу на рахунокъ сумлѣння, на докладну сповѣдь, на задоситьучиненє, а Тайна Покаянія єсть таки важновъ, если грѣшникъ тѣлько правдивый жалъ має и оказує. Вообразїмъ собѣ, що ктось уже конає и мовити не може, а часу на рахунокъ сумлѣння, на докладну сповѣдь и задоситьучиненє не має, — если одже має хоть жалъ, и священникъ го розрѣшає, то Тайна Покаянія збѣтає важно сповненовъ, и грѣхи збѣтали му ѡтпущени. Жалъ правдивый пѡдъ певними условїями даже и безъ Тайны Покаянія гладить грѣхи, если тѣлько зъ щирою любви къ Богу походить. Противно безъ жалю и найлучшій рахунокъ сумлѣння, и найдокладнїйша сповѣдь и задоситьучиненє на ничь не придадуть ся, а даже постановленє поправы безъ скрухи не выстарчає до ѡтпущенья грѣхѡвъ. Безъ жалю звеває ся тая св. Тайна Покаянія, поповняє ся грѣхъ новый святотатєтва. Если тя кто образить и приходячи до тебе визнає тую образу, але не показує найменьшого жалю, то мыслишь ты собѣ, що ѡнъ при першѡй спосѣбности готовъ ще доткливше Тя образити. Визнанье вины безъ жалю єсть одже кпиною, новою образою и погордою.

2. *Жалъ конечнымъ єсть зъ взгляду людского*, бо грѣхъ пѡдъ рѡжними позорами втискає ся до души нашої, такъ, що єъ часомъ стає ся єй паномъ, тыраномъ. Грѣшникъ стає ся невѡльникомъ власныхъ намѣтностей, и якъ зблуканный человекъ середъ темной ночи дрожить, хоть го никто не страшить, такъ грѣшникъ не має спокою, хоть го никто не слѣдитъ. И зчорнѣлый ѡтъ грѣхѡвъ духъ рве ся до Яеностей Неба, сладости свѣта гѡркнуть, вѣнцѣ грѣха вянуть, нектаръ розкошей стає ся трутиновъ, намѣтности не дають щастя, — пустака въ житю ничимъ не заповнена! Въ такѡмъ сумнѣмъ станѣ оденъ человекъ кѡнчить самоубійєствомъ, другій влєчє скорупу своихъ налогѡвъ черезъ довгїи лѣта свого житья; — але на щастье найде ся и такїй, который спѣзнать пѡдступъ дїавольскїй, пѣзнать свою нужду и брїдоту грѣхѡвъ, пѣдноситъ очи надъ землю, и жалъ правдивый будить ся въ єго серцю. Бѡль той

души то кара за грѣхъ, але и потѣха найвысша! Давидъ въ слезахъ жалю находить потѣху; св. Петро, Марія Магдалина и Августинъ — они въ тѣмъ жерелѣ скрухи зачерпнули потѣхи и спокою. Якъ земля сонцемъ спалена, нового життя набирае, зеленостевъ ся покривае, коли ю небесна роса покрые, такъ пѣдъ впливомъ сердечного жалю душа ублагороднае ся — спокѣй и щастье въ ней запановують!

3. *Конечнимъ єсть жаль изъ взгляду на Бога.* Богъ бо прагне мешкати въ души людскѣй, — то наймилѣйше Бго мешканье, бо для себе бгъ сотворивъ чловѣка. Черезъ грѣхъ але уступае Богъ зъ души чловѣка. Но тою самою дорогою, котровъ споводоване було роздѣрванье союза Бога бгъ чловѣка, — союзъ той назадъ навязуе ся. Пыхою, бунтомъ розуму, сваволею сердца чловѣкъ бгдалае ся бгъ Бога, — одже и покорою, послушенствомъ розуму, бодемъ и скрухою сердца или правдивымъ жалемъ приблизити ся до него зможе. Хата сердца людского черезъ грѣхи занечищена слезами жалю обмывае ся, чистить ся, чувствами яко дорогими украшеніями убирае ся, вѣрою скрѣпляє ся, надѣєю украшае ся, такъ, що Отець небесный видить хатку тую достойну своей присутности, и вертае тамъ съ ласками своими. О що то за сила жалю, коли Бога до кающого ся сердца своего спроваджае! Понеже жаль такъ важновъ и конечновъ єсть частевъ св. Тайны Покаянія, то треба знати, на чѣмъ залежить досконалбеть жалю, якіи условія долженъ бгъ мати, щобы грѣхи могли бути черезъ жаль бгтнуцеными.

II. Свойства жалю.

1. Жаль яко часть св. Покаянія повиненъ бути *внутреннимъ* т. є. повиненъ походити зъ глубины души, или зъ сердца. Бо грѣхъ має свѣй корѣнь въ сердцю, а жаль повиненъ то тамъ выкоренити и вынищити. „*Бо изъ сердца изхѣдѣху*, мовить Христось, *помышленія злаа, свѣйства, прелюбожданія, татквы, хублы*“ (Мат. 15, 19). Одже саміи слезы, стѣгны, освѣдченья, якъ и всѣ инніи внѣшныи знаки жалю суть тѣлько облудою и не-

правдою, если въ серцю нема доброй и сильной волѣ чело-
вѣка, котра статечно бридить ся грѣхомъ, и до него вертати
не хоче. Не выстарчае одже устами лишь виражати жалъ за
грѣхи мовячи: жалую, але треба въ серцю бридити ся ними,
яко злимъ наибольшимъ, и щиро прагнути, щобысьмо ихъ бу-
ли николи не учинили!

Хотьбы кто, не знаю якъ, бивъ ся въ груди, и по тысячь
разы казавъ священникови на сповѣди: жалую, — елибы въ
серцю не болѣвъ надъ своими грѣхами и не бридивъ собѣ
ними, жалъ его ничимъ бы бувъ. Раздирайте серця каша, а не
одежи каша, и обратите сѧ къ Господу Богу, упоминавъ жидѣвъ
пророкъ Іоиль (2, 13). Жиды мали звычай, на знакъ жалю або
обуреня, роздирати на собѣ одежи; одже повышеними словами
учивъ ихъ Пророкъ, що виѣшніи знаки жалю не суть правди-
вимъ наверненємъ ся до Бога, и не суть въ станѣ, саміи че-
резъ себе выеднати ѡтпущенъе грѣхѣвъ. Сповѣдь то сирава не
сѧ священникомъ яко челоувѣкомъ, ино сѧ Богомъ, а Богъ ди-
вить ся на сердце. Звычайно пытаются ся священники на спо-
вѣды: „чи жалуетъ за грѣхи“, але пытаются ся диятого, щобы
пригадати людямъ обовязокъ возбужденя жалю, щобы побудити
ихъ до скрухи, бо самое устне освѣдченъе жалю не выстарчае,
бо жертва Бога духъ сокрѣшенъ, серця сокрѣшенна и смиренна
Богъ не знижитъ. Битье ся въ груди, слезы, слова „жалую за
грѣхи“ тогды тѣлько мають вартѣсть передъ Богомъ, если по-
ходить зъ духа сокрушенного, сердца сокрушенного и смирен-
ного. Можна мати жалъ внутренний, правдивый, хотяй ся жалю
не чуе и не оказуе въ способъ змысловый, а слезы выливати
зъ жалю за грѣхи, якъ Давидъ, Петро, Марія Магдалина дѣ-
лали, естъ особливнымъ даромъ Божиимъ. Впрочемъ не каждый
челоувѣкъ плакати може, а нѣмый даже слова жалю не скаже!
Если тѣлько въ души осуждаешъ, ненавидишъ грѣхъ твоій, если
мыслишъ собѣ щиро: кобымъ бувъ Бога не образивъ, кобы ся
було тоє не стало, не учиню вже того бѣльше; тогды маєшъ
жалъ добрый, внутренний!

2. Жаль повинненъ бути *загалнымъ*, т. е. грѣшникъ жаловати повинненъ за всѣ учиненніи грѣхи, жадного не выключючи. Такъ бо мовить Богъ черезъ пророка Іезекиїла (18): *накаръкѣ са до мене зъ цѣлого серца кашого, творѣть покаєніє отъ всѣхъ беззаконій вашихъ — творѣть собѣ серца ноки и дѣла нового.* Єслибысь мавъ якій злый налѣгъ або грѣшны вѣдносины съ кимъ, и инными грѣхами своими бридивбысь ся, але того улюбленого налога, того грѣшного вѣдношенья ты ани собѣ обрыдивъ, ані покинути не мысливъ, лише уподобанье до него въ серцю полишивъ, — то жаль такій бувъ бы облуднымъ, фалшивымъ, — ничимъ, и не тѣлько що ничъ не skutковавбы, але ѡнъ бувъ бы новою образою Бога, новымъ грѣхомъ святотатства. Богъ бо яко безконечна Святѣсть бридить ся кождымъ грѣхомъ, а грѣшникъ, если ся хоче поєднати съ Богомъ и прийняти Го до души своей въ Найсвятѣйшой Евхаристіи, то мусить зъ ней выдалити черезъ жаль при сповѣди всѣ грѣхи, бо инакше умѣстивбы Бога въ души грѣшной. Звѣтти слѣдує, якъ зле дѣлають тіи грѣшники, которыи жалуючи нѣкоторыми лишь грѣхами бридять ся, а до инныхъ грѣхѣвъ мають еще уподобанье. На примѣръ: Машь грѣшныи вѣдносины съ якою особою, — а при тѣмъ и инніи грѣхи учинивсь; — сповѣдаєсь ся ихъ, бѣєсь ся въ груди мовячи: жалую, обѣцяю поправити ся, — и що до инныхъ грѣхѣвъ жаль твої єсть щиримъ, правдивимъ, ты не хочешъ ихъ дальше чинити, — але що до грѣшного вѣдношенья, то не здобувєсь ся на таку силу надъ собою, щобысь направду тоє вѣдношенье покинуть, и зненавидѣвъ, — въ души зѣставляєсь еще охоту, уподобанье до того грѣху. Жаль твої одже єсть ничимъ, ты ошукуєсь самъ себе, не навернуєсь правдиво до Бога. — Або: Жалуєшь, щось нїяньствомъ Бога образивъ, але лишаєшь въ души охоту, часами вєстунити до корчмы. — Жалуєшь щось ближнього твого скривдивъ, що взявєсь му яку рѣчь — жалуеть и оплакуєшь и покидаєшь инші грѣхи, але будучи лакомымъ, хочешъ мати якъ наибѣльше, и не гадаєшь чужу кривду звернути, жаль ти ю ѡтдати. — Гнѣваєсь ся съ кимъ,

хочешь ся на немъ помстити, — и при сповѣди, не поконуешь себе о стѣлькѣ, щобы гнѣвъ зъ сердца выкинути, намѣреніе помсты занехати; — ты вынаходишь собѣ, Богъ знае якій, выкруты, щобы при намѣренію помсты поздѣстати. На ничь одже Твоя сповѣдь — бо жаль Твоѣй не єсть загальнымъ. — Жалуєшь слѣвъ брідкихъ, проклонѣвъ, але не жалуєшь, щось ближнього обмовивъ, знеславивъ. Ту нема выбору жадного — кождый грѣхъ єсть образою Божою, кождый грѣхъ позбавляє Тя Неба, здирає зъ Тебе ласку освящающую, сквернить Твою душу, дѣлає ю достойною пекла; — протое за всѣ грѣхи треба сердечно жаловати. — Жаль мусить бути загальнымъ, бо Ісусъ Христосъ мовить: никто не може двомаx господинамъ рахтати, не можете Богъ слѣжити и мамонѣ (Мат. 6. 24).

А св. Яковъ мовить: иже соблюдетъ всѣхъ законъ, совершитъ же къ единому, бысть всѣмъ покіненихъ (2. 10). А св. Павелъ пише: Кое причастіе правдѣ къ беззаконію, или кое общеніе свѣтѣ къ тмѣ, кое согласіе Христови съ келіаромъ или кая часть вѣрнѣ съ нечѣрнымъ? (2. Коринт. 6, 14.). Люде звичайно злу дѣлають сповѣдь, бо возлюбленный грѣхъ собѣ позбавляють — и за него не жалують, — бо не мають ѣтвати чи охоты, приложити сокиру до кореня свого налога, и зъ горы думаютъ: вьсо здѣлаю, але того грѣха не позбуду ся, не потрафлю, не дамъ рады. То ты безумне! Бога ставишь низше свого налога, сотворѣнье переносишь надъ Сотворителя! Таке мати ѣтъ дитины, а дитина ѣтъ матери цѣлого сердца жадає, — мужъ неподѣльно хоче панувати въ серцю своей товаришки-жены, — пріятель подѣбну має претенсію до свого пріятеля, навѣтъ хлѣбодавецъ вымагає безусловного ѣтданія ся ѣтъ своего слуги, — чижь бы самъ Богъ, найлѣпший Отець, и пріятель найвысшій, и Всемогучій Панъ — и Женихъ нашей души, мавбы ся задоволити яковъ лишъ сѣ частиновъ? Любити одже маємъ Бога цѣлымъ сердцемъ, а рѣвночасно ненавидѣти цѣлымъ сердцемъ всѣ грѣхи, безъ изъятія. Якъ пташокъ, хоть розвязанія має крыла, не полетить вѣльно, если лишъ за одну ногу єсть привязанный, такъ не взлетитъ на лоно Ласки

Божой грѣшникъ, котрый увязавъ ся хотьбы на одно́мъ грѣху смертельнѣмъ.

3) Жаль повиненъ бути *найвысшій* — надъ все! т. е. що вже вышого, щирѣйшого, горячѣйшого и помислити не можна! одже высшій має бути надъ жаль по утратѣ отця, матери, жены, пріятеля, дитины, маютку, якъ мовить Іисусъ Христосъ: *иже любитъ отца или матеръ паче мене, нѣсть мене достоинъ* (Мат. 10, 37.). Жаль бо має vyplивати зъ любви, одже одной мѣры жадає Господь Богъ отъ насъ, такъ въ любви, якъ и въ жалю. Якъ одже любовь къ Богу має бути найвысшою, надъ все, зъ всѣхъ силъ и всей крѣпости души нашої, такъ и грѣхъ, яко причину утраты Бога, мусимо ненавидѣти и оплакувати жалемъ бѣльшимъ надъ всѣ жалѣ и смутки, бо грѣхъ есть наибѣльшимъ зломъ, нещастьемъ на свѣтѣ. Бѣльше повинисмо ся смутити тымъ, щосьмо грѣхъ учинили, якъ тымъ, щосьмо стратили щось для себе наймилѣйшого, а то для того що черезъ грѣхъ тратимо Бога Найвысше Добро. Слушно належить ся, щобиєсмо ся смутили тою стратою бѣльше, нежели кождою инною стратою, щобиєсмо ся бридили грѣхомъ яко наибѣльшимъ зломъ. Не вымагає ся ту, щобы той жаль бувъ найдотклившимъ зъ всѣхъ смуткѣвъ и журбѣвъ, щобы ся розплынувъ въ болѣзняхъ, въ слезахъ и воздыханіяхъ, якъ тоє дѣє ся по стратѣ родичѣвъ и иннихъ намъ дорогихъ особъ. Досить вистарчить, щобиєсмо були готовими, внутренно, въ души, при помочи ласки Божой, зносити скорше всѣ долегливости и терпѣнія — стратити все, навѣть и житєе дочасне, нежели допустити ся хотьби одного грѣха, по словахъ Спасителя — *каж бо полза челоуѣкъ, аще прієбращетъ міръ кєсь, а дшш же свою отщєтитъ?*

4) Жаль має бути *надиріроднымъ*, т. е. має походити зъ причинъ надиріродныхъ, черезъ вѣру намъ поданыхъ, и до любви Бога вѣдносимыхъ, если жалуємо за грѣхи для того, щосьмо ними Господа Бога образили, Его ласку стратили, Небо стратили а на пекло заслужили. Если кто жалує за грѣхи зъ причинъ природныхъ, земскихъ — задля шкоды, яку понѣсѣ

на здоровлю и мастку, або для встыду и кары передъ людьми, того жаль есть природнымъ, а той не есть скучотнымъ до выеднанья у Бога ѡтпущенья грѣхѡвъ, и не має жадной вартости передъ Богомъ, и есть грѣхомъ — насмѣшкою зъ милосердыя Божого. Если н. пр. дитина жалуетъ за свое непослушество и зухвалѡсть тѡлько для того, що за тоѡ зѡстала рѡзою, побита — то жаль такій немає передъ Богомъ жадной вартости, и грѣхи не будутъ ей ѡтпущеніи. Если злодѣй жалуетъ за свои крадѣжи тѡлько для того, що они зѡстали выкрытыми, що ѡнъ сидѣвъ за тоѡ въ арештѣ, то грѣхи не могутъ му бути ѡтпущеними. Если пѣякъ за свое пѣянство жалуетъ для того, що черезъ той грѣхъ стративъ здоровье, набувъ ся калѣцтва, ѡтморозивъ руки, ноги, що стративъ мастокъ, щастье родинне и славу у людей, а не для любви Бога, анѣ для утраты неба и боязни пекла, тогда не могутъ му грѣхи его бути ѡтпущеними. Щобы жаль нашъ бувъ надприроднымъ, и скучотнымъ, то повиннисьмо до жалю побуждати ся зъ причинъ не дочасныхъ, але вѣчныхъ, именно для того, щосьмо Бога, Найлучшого Отця, котрый насъ ѡтъ вѣковъ возлюбивъ, образили — щосьмо черезъ грѣхъ бѡльшу невдячнѡсть къ Богу оказали, якъ саміи дѣяволы, бо они якъ були ангелами, не дѡзнали тѡлько ласкъ ѡтъ Бога, скѡлько мы люде. Для насъ то пѡславъ Богъ Отець небесный Своего Сина единокровного, Иисуса Христа на свѣтъ, щобы насъ своею наукою и житьемъ вѣчно ушаслививъ, щобы насъ черезъ смерть на крестѣ съ Отцемъ своимъ поєднавъ и дѣяволу выдеръ а для Неба позыскавъ. Жаловати повиннисьмо, щосьмо черезъ грѣхъ нашу душу, на образъ Божій сотворену, сплямили, збесчестили и брідшою ѡтъ дѣявола учинили, — щосьмо ласку освящающую стратили — щосьмо Небомъ възгордѣли, до котрого насъ Богъ Отець черезъ Сина своего покликавъ, и сталисьмо ся винными пекла!

Б. А треба Вамъ знати, що жаль надприродный може бути двоякій, або *досконалый* (совершенный) або *недосконалый* (несовершенный). *Жаль недосконалый* есть тогда, коли человекъ жалуетъ за грѣхи за для боязни пекла, для утраты Неба, або

задѣля бридкости грѣху, черезъ вѣру намъ объявлено. Такой жалъ съ сповѣдѣвъ злученый выстарчить до получения ѡтпущеня грѣхѡвъ въ св. Тайнѣ Покаянія, якъ мовить Іисусъ Христось: *не убойте ся убивающихъ Тѣло, але убойте ся могоущого тѣло и душу вверещи въ гесину*. Всегда але лучше держати ся певнѣйшого, т. е. возбуждати въ собѣ жалъ досконалый при сповѣди. А жалъ есть тогды *досконалымъ*, если походить зъ чистой, досконалой любви Бога, т. е. если бридимо ся грѣхомъ бѣльше, нежели всякимъ иннымъ зломъ, для того, що грѣхъ Господа Бога, найвысше Добро, ображае. Жалъ есть досконалымъ, если челоувѣкъ возноситъ ся духомъ такъ высоко, що хотябы не було пекла, хотьбы черезъ грѣхъ не утративъ Неба на вѣки, то однако жаловавбы, що Бога, Существо найдоскональше, Добро найвысше, образивъ. Одинъ святой отецъ для объясненія тыхъ двохъ родѡвъ жалю такую повѣсть наводитъ. Одинъ богатый отецъ мавъ сына единака, — и мавъ такожь управителя своего мастку. Сынъ зачинае розпущестне житье провадити, входитъ въ змову съ управителемъ, и оба батька обкрадають. Принадково довѣдуе ся отецъ о певѣрности сына и управителя, и зъ журбы впадае въ тяжку хоробу. Сынъ и слуга зачинають жаловати своихъ грѣхѡвъ. Сынъ каже: Щожь я учинивъ, що я мого доброго и ласкавого батька тяжко засмутивъ — анѣ му въ очи поглянути не смѣю — що я пбчну, якъ го перепрошу и потѣшу? Слуга зновъ каже: Чомужь такъ зле учинивемъ, тяжко прійде менѣ ѡтпокутовати мои вины, — панъ мѡй встане, и выжене мене зъ дому, щобымъ му довше не госнодаривъ! Оба жалуютъ, але сынъ зъ любви къ отцу, а слуга зъ страху передъ каровъ. Челоувѣче! Признайже самъ, котрому отецъ скорше простить, сынови чи слузѣ? правда, що сынови! Тымъ паномъ добрымъ и богатымъ есть Богъ, а мы его слугами, домовниками, котри добра его, ласки св. — марнуемо, грѣшимо. Если будемо жаловати за грѣхи зъ чистой любви, сердцемъ сына, то будемо мати жалъ надприродный, досконалый; еслиже жалуемо сердцемъ управителя, зъ обавы передъ каровъ вѣчновъ, або утратою спасенія, то будемъ мати жалъ тѣлько недоскона-

лий. Если кто має жаль досконалий, походячий тільки зъ любви Бога, и при томъ має постановленіе и желаніе исповѣдати ся, то му заразы грѣхи отпускають ся еще передъ сповѣдеві. Онъ має досконалу любовь Бога, а любовь, якъ мовить св. Петро, покрывае множество грѣховъ. О якже то варто старати ся намъ, возбужувати въ собѣ, такой жаль досконалий!

III. Спосѣбъ возбужованья жалю.

1. Жаль — то чувство дороге, коштовне, не дасть ся жадновъ штукавъ обняти, не дасть ся зъ книжки выучити, — але мусить ся уродити въ серцю, за справою св. Духа, такъ якъ за справою діавола уродивъ ся тамъ грѣхъ. Никто не учивъ жалю св. Петра, и Марію Магдалину, — никто не вкладавъ слова гѣрки въ уста блудного сына, — любовь була тамъ матеревъ и учителькою жалю. Доки тои любви къ Богу не учуешь, доки не затужишь за страченымъ Небомъ, не перелякнешь ся страшного пекла, и тревоги не учуешь на видъ скверны грѣховной, доти жалю мати не будешь. А если правдою есть, що безъ великой праці нема и великой любви, бо любовь есть тяжковъ цнотовъ, то можемъ сказати, що и жалю основаного на той тяжкой цнотѣ, безъ праці духовной не позыскаемъ. Такъ бо спѣвае Давѣдъ (Пс. 6, 7): *Зтрѣдихъ са коздыханіємъ моимъ.*

2) Понеже але жаль ширый есть дѣломъ надприроднымъ души, сеть чувствомъ любящего сердца, то нетѣлько есть онъ овочемъ нашей власной праці, нашего старанія, якъ скорше есть даромъ св. Духа, *скуткомъ дѣланія ласки Божой.* Для того по рахунку сумлѣнья горячо проси Бога о жаль мовячи съ пророкомъ: (Пс. 79, 6.) *напитаеши насъ хлѣбомъ слезнымъ, и напониши насъ слезами* (Пс. 118, 136.) *исходиша водная изъждотѣ очи мои, понеже не сохранихъ закона твоего.* Господи, кто спѣзнае нещастье мое? *Согрѣшивемъ, образивемъ Тя, а память на грѣхи мои и образу Твою мучитъ душу мою болѣзневъ. Буду розмишляти всѣ лѣта мои, въ скорбѣ души моей, ибо Тобѣ единому согрѣшихъ, и лукавое предъ Тобою сотворихъ. И еслибы не память на милосердіе*

Твое и на заслуги Спасителя моего, гдежъ бубны ратунокъ для мене? Удѣли мнѣ Господи ласки святой, якесь тое учинивъ только кающимъ ся душамъ, бо я надъ несчастьемъ моимъ такъ болѣю, и грѣхами моими такъ брыдити ся хочу, якъ Ти ся Боже! нили бредишь! По такой молитвѣ, взявши на помѣчу упованіе въ Милосердіе Боже, вооруживши ся въ живу вѣру, можешь бути певнымъ, що Ти Богъ помочи своей удѣлитъ до оживленья правдивого жалю.

3. Але на саму ласку спускати ся не належить. Дѣлає виправдѣ она въ насъ все, що служитъ до спасенія, але ничего не дѣлає безъ насъ. Съ молитвою одже получитьи треба старанье набутья потребного жалю за грѣхи. Въ той цѣли христіянинѣ,

а) розважай страты, які понесъ єсь черезъ допущенье ся грѣху, и кары, на які заслуживєсь въ тѣмъ и будущѣмъ житю,

б) пригадай собѣ безчисленны добродѣйства, які тобѣ Богъ удѣляє. Все, що только доброго маєшь, ѡтъ Бога походить. Ѡнъ давъ ти житье, здоровье, ласку приналеженья до Церкви католицкой, Ѡнъ заховеу тя ѡтъ многихъ небезпеченствъ, стратъ, припадкѣвъ, Ѡнъ прагне щасливымъ тя здѣлати и въ небѣ на вѣки. Збери въ одно тѣ всѣ добродѣйства, и пригадай собѣ, щось Богу за тѣи ѡтдавъ, розважъ число, тяжкѣсть и брідкѣсть грѣхѣвъ твоихъ, розважъ легкомысленнѣсть, съ яковъ на грѣхи ѡтвживьєсь ся, и невдячнѣсть такъ велику, якои жаденъ чловѣкъ въглядомъ другого чловѣка ни коли ся не допустивъ!

в) За радою св. Кароля Боромея ѡтбудъ мислею 3 стаціи: одну въ пеклѣ, другу въ небѣ, третю на горѣ Голготѣ. Першу стацію учини въ пеклѣ, зетупи мислевъ до пекла. Розважъ тѣ муки страшніи, и вѣчный огонь, котрый тамъ проклятїи терпѣять вже теперъ на души, и тѣи муки, которїи терпѣти будуть на тѣлѣ по страшнѣмъ судѣ. Робакъ ихъ не умирає, огонь не угасає, Бога стратили они на всегда. Погадай собѣ: „на тѣи кары и муки, на той огонь и я черезъ мои грѣхи заслуживемъ — о! жалю для того за мои грѣхи!

г) Другу стацію учини *въ небѣ*, вступи мыслею до неба, розваж радости небеснѣй, — ибо око не видѣло, ухо не слышало, и сердце челоуѣка поняти не може що Богъ приготоуивъ для любящихъ Его. Щасливиі праведныи, они оглядають Бога, Марію, Ангелѡвъ, Святыхъ, — а смутку анѣ болѣзни, анѣ печали въ небѣ не буде. Мысли собѣ дальше: „а того небо, небо щасливе, щастье вѣчне я стративъ черезъ мои грѣхи, — еслибымъ бувъ заразы по грѣху умеръ, не получивбымъ тое Небо. Якже я жалуу для того за мои грѣхи!“

д) Третю стацію учини *на Горѣ Голготѣ*. Перенеси ся мыслею на Голготу. Тамъ на крестѣ висить Іисусъ Христосъ! Приглянь ся рознятому Христу, якже онъ терпить! Терпить на тѣлѣ, и якже онъ цѣлый скатований, скрвавлений, голова му терньемъ вѣнчана, кровь зъ неи тече, руки и ноги гвоздьми прибитіи. Онъ кличе: жаждѣ, бо кровь Му стекла и горячка Го палить. Терпить на души и кличе: Боже мѡй, Боже мѡй, *всакѣю мѡ* *еси оставили?* Опустивъ Го Богъ Отець, отнявъ Му потѣхи; бо Онъ жертвою за грѣшникѡвъ. Кто же есть той Іисусъ терпящій? То Богъ, — Богъ що ставъ ся челоуѣкомъ, абы мѡгъ терпѣти и черезъ терпѣніе насѣ откупити. И мысли собѣ дальше: *А я такъ доброго Бога образивель, я вразъ съ иними грѣшниками окривъ ранами Спасителя моего, я Го терньемъ вѣнчавъ, на крестѣ разиявъ — я блу смерти найокругнѣйшу задавъ!* О якже за тое жалуу, бѡльше того не учиню! *Вже теперъ жалуу, не для того, що на некло заслуживель, що небо стративель, але для того що Бога образивель, который вѣчною любовію возлюбивъ мя — що образивель Бога, добро найвисше и найдоскональше, котре теперъ люблю и любити буду по всѣ вѣки!*

Обходи тотй стаціи въ мысли передъ каждовъ сповѣдею, щобысь черезъ тое скруху въ собѣ возбужуавъ. А розважанье таке, якбы стрѣла огненна пробье душу твою правдивимъ жалемъ, и сповоуде, що постановишь собѣ, Бога бѡльше не ображати.

4. Жаль *такій досконалый* не тѡлько при каждой сповѣди, але и *часто въ житю возбужовати треба*, а то для того,

щобы николи не бути въ гнѣвъ съ Богомъ. Понеже жаль досконалий съ желаньемъ скорой сповѣди приносить ѡтпущенье грѣхѡвъ, укрѣпляє насъ въ любви Бога, вливае въ душу сыновское упованье въ доброту Его, помнажае ласку Божу, — для того, кто часто побуждае ся до досконалаго жалу, николи не буде въ гнѣвъ съ Богомъ. Именно *повинниємъ* возбуждывати жаль той досконалий:

а) *каждого вечера при молитвѣ*, удаючи ся на спочинокъ, щобыемо не засипляли въ гнѣвъ съ Богомъ, бо кто знае, чи живиѣ рана дочекаемъ;

б) всегда, много разѡвъ сумлѣнье *выкидае намъ якій тяжкій грѣхъ*;

в) *при каждой службѣ Божой*, для оказаня Иисусу Христу нашей любви и вѣчности, що намъ зѡставивъ памятку зъ самого себе въ установленію Пресвятой Жертвы. При каждой Службѣ Божой, хотяи не приступаемо до принятія Святѣйшой Евхаристіи, то желаньемъ духовнымъ причастія приймаемо Иисуса Христа до души нашей;

г) *въ важныхъ хвиляхъ житія нашего*, — коли выбираемъ ся въ далеку дорогу, коли змѣняемъ станъ, (при шлюбѣ) або предпріймаемо яку важну чиниѡсть, а коли не масмъ способно-сти сповѣдати ся, повинниємъ возбуди въ собѣ жаль досконалий за грѣхи, щобы ничъ не розпочинати въ гнѣвъ съ Богомъ;

д) *Нарештѣ въ небезпеченствѣ житія*. Ктось заскоченный ѡтъ дикого звѣря, ѡтъ розбѡйникѡвъ, где видитъ очевидну смерть передъ собою, або коли топить ся въ водѣ, або коли въ горѣющѡмъ домѣ пламенѣ огня го огорнули, а ратунокъ неподѡбный, — або коли кто нагле захоровавъ, а священника нема — словомъ въ тыхъ наглыхъ случаяхъ смерти, не булобы ратунку для души, еслибы не жаль досконалий! Въ тыхъ и подобныхъ случаяхъ жаль досконалий съ желаньемъ щирою сповѣди справуе ѡтпущенье грѣхѡвъ. О що то за важна наука! Если ктось нагле умирае, а нема при немъ священника, котрый бы сповѣдь его выслушалъ и розрѣшивъ, — але ѡнъ прагне сповѣди, и возбуждае въ собѣ жаль досконалий — едино для любви

Бога, — то грѣхъ суть му ѡтпущени! ѡнъ поеднанный зѡстаетъ съ Богомъ! Що за потѣшающа наука! Каждый зъ насъ може умерти нагло безъ священника, — найже каждый знае, що въ тѣмъ случаю жаль досконалый гладить грѣхъ, еднае съ Богомъ! *Прикладъ: дня 8/12 1881 згорѣвъ въ Вѣднн театрѣ великій (Ring-theater), где около 500 осѣбъ найшло смерть въ поломеняхъ. Въ однѣмъ коритари дусило ся ѡтъ дыму кѡлькадесять осѣбъ, они видѣли передъ собою смерть нехибну. Була тамъ одна панѣ съ 12 лѣтновъ дѣвчиною, котра мала въ головѣ катехизмъ, а въ серцю вѣру сильну. Тота дѣвчина мовила въ голосъ слова жалю, а всѣ повтаряли за нею. Она спасла себе и ихъ, бо сторожа огнева якось дѡстала ся до нихъ и выратовала ихъ. Що тая дѣвчина мовила, тое и мы всѣ мовмо, и възбуджуймо жаль правдивый словами: О Боже мой, я жалую зъ цѣлого серця, за всѣ грѣхъ мои, що черезъ нихъ на страшни кары Твоей справедливости заслуживель. Але еще больше жалую для того, щомъ образивъ Твою доброту нескѡнчену, и бувель причиною муки и смерти, сына Твоего Иисуса Христа Спасителя моего. Жалую за всѣ грѣхъ зъ цѣлой души, ненавижду ихъ, и брыджу ся ними, понеже я прогнѣвавъ и образивъ ними Тебе, найвысшое и найлюбезнѣйшое Добро, котре я долженъ былъ любити надъ все — Аминь“.*

НАУКА IV.

О постановленію поправки.

„Стои къ закѣтѣ твоему, и пребывай къ немъ, и къ дѣлѣ твоему обектшай“ (Книга премудр. Иисуса Сына Сирах. 11, 21).

Слѣдствіемъ щирого жалю есть крѣпке постановленіе поправки. Дитина укарана отъ отца, для увольненія ся отъ дальшихъ ударовъ, плаче и общіе: „Отче! вже болѣе такъ робити не буду“, а въ словахъ тыхъ выражае постановленіе поправки, якъ зновъ жаль плачемъ оказуе. Два тіи понятія жалю и постановленія поправки лучать ся въ одну цѣлѣсть, и взаимно усовершеняють ся. Не жалуе той, кто не прагне поправити ся, и противно, не поправляе ся той, кто своихъ учинковъ не жалуе. Поправка грѣшника есть цѣлевъ св. Тайны Покаянія. Даремно раховавбы ся найточнѣйше грѣшникъ заслѣженный съ своими грѣхами, даремно визнававбы ихъ щиро на сповѣди, елибы тымъ святымъ дѣламъ его не присвѣщала одна мысль: поправка грѣшного житія. Божественный нашъ Спаситель отпу-скаючи грѣхи просящимъ го додававъ: „иди и болѣе не согрѣшай!“ Днесъ сповѣдникъ пытае ся грѣшника: чи общіе-шь поправити ся, и доперва на его приреченіе: „поправлю ся“, отпускае кающаго ся грѣшника; такожь слова тіи: *иди и болѣе не грѣши*“, дае му яко дарунокъ на будущнѣсть! Блудный сынъ прійшовши на нужду, жалуе своихъ грѣховъ и постано-вляе поправити ся словами: встану и пойду до отца моего и скажу му: Отче! согрѣшивемъ на небо и предъ Тобою, не есмь гѣдный называти ся сыномъ твоимъ, прійми мя хоть за наемника своего.

О якже много людей забуває на конечність постановленья поправы при сповѣди. Такіи многіи сокрушеннии за тяжкіи свои грѣхи, кладуть цѣлу вагу въ приступованью до сповѣди на тоє, абы лишъ грѣхи свои спамятати, абы ихъ вызнати, и чувствуютъ ся нещасливыми и неспокойными, коли грѣхъ якій мймо волѣ забудуть; — але дуже мало ваги прикладають до життя дальшого по сповѣди, до тыхъ дней, котрыи съ Богомъ дальше яко съ поеднанымъ пріятелемъ перебути мають. Они сповѣдаючи ся обѣцують вправдѣ передъ священникомъ поправу, мовлячи: обѣцаю, поправлю ся, и Богъ тую обѣтницю чувъ и принявъ, — а Ангелы и Святіи свѣдками були тои ихъ обѣтницѣ, ихъ даного Богу слова! Но щожъ зъ того, коли они не выповняють того, що обѣцали, и недовго по сповѣди, часто наветъ тогожъ самого дня, тойже години — вертають до своихъ улюбленыхъ грѣхѣвъ, и якъ передъ сповѣдевъ, такъ и по сповѣди кривдять, пьянествуютъ, розпустуютъ, а о тѣмъ не мыслять, щобы сердце свое ѡтмѣнити, житье поправити, грѣшити перестати, щобы можна сказати съ пророкомъ: „прикасаице сердце мое сотвори оправданіа Твоя въ кѣки“. (Псал. 118, 112). Они мыслять собѣ, що цѣла рѣчь поправы на тѣмъ вже кѣнчить ся, що высповѣдають ся, и кѣлька молитвъ ѡтмовлять.

Много зновъ людей судять, що до поправы досить есть, одного або кѣлькохъ грѣхѣвъ позбути ся, а другихъ грѣхѣвъ налоговыхъ анѣ хотять ѡтъ себе ѡтдалити. Много людей не поправляють ся заразъ по сповѣди, но поправу на дальшій часъ ѡткладають, а николи обѣтницѣ не исполняютъ. Суть и такіи, котрыи судять, що досить оденъ день або кѣлька днѣвъ по сповѣди ѡтъ грѣхѣвъ встримати ся, а якъ той часъ перебудуть, то тѣшатся вже, и смѣло и безпечно грѣшать. Але всѣ тѣи люде дуже ся ошибають и самыхъ себе ошукують. И якъ скутый въ кайданы вязень даремно кидає ся и проклинає, бо словами кайданѣвъ не скрушить, такъ даремно выпускає грѣшникъ цѣлий потѣкъ своихъ жалѣвъ и проклонѣвъ, если дѣломъ не возьме ся до сокрушенья кайданѣвъ грѣховныхъ, если

не предпри́йме рѣшительное постановленіе поправки. Для того мовить Екклезіастъ: стой къ закѣтѣ твоєму и при́бывай къ немъ! и къ дѣлѣ твоєму обектшай.

А повеже то рѣчь дуже важна, то застановимо ся днесъ,
 1) на чѣмъ залежитъ рѣшительное постановленіе поправки,
 2) що дѣлати, щобы ся въ тѣмъ постановленію удержати.

I.

Въ житію людекѣмъ кожда цнота и кожда провиня має свою особну исторію, часомъ навѣтъ дуже довгу. Поволи, якъ-бы по степеняхъ, сходитъ человекъ на дно упадку; — поволи, хоть вже труднѣйше, приходитъ му выйти зъ тои пропасти на сонце ласки Божой. Грѣхи въ тѣй тяжкѣй подорожи житія суть то тими тягарами, котрыи за найменьшою неувагою стачають бѣдного грѣшника на дно давной пропасти грѣховной. О якой то уваги, пильности и силы потреба, щобы безъ шкоды выдобути ся мѣгъ человекъ зъ глубины своего упадку. И чоґожъ то потреба на початокъ тои новои дороги въ житію человека? Не много треба, — лишь щирою охоты и волѣ, житіе поправити, т. е. треба учинити сильне постановленіе поправки. А сила свободной волѣ человека вспомаганой ласкою Божою есть велика, непобѣдима, бо мы *всю можемъ въ укрѣпляющѣмъ насъ Иисусѣ Христѣ*. На чѣмъ *одже залежитъ сильне постановленіе поправки?* Залежитъ на тѣмъ, щобы мати сильну, сталу, бѣважну волю постановляющую, бѣльше Бога не ображати. Постановленіе поправки не есть то побожное желаніе, або хвилева охота, увикати грѣха, котра неспособна бы була до жадного посвященія и жертвы, але есть то сильна и скучотчна воля, выроблена въ хвили жало до той степени силы, що держати ся буде найприкрѣпнѣйшыхъ ередетвъ, щобы поєднати ся съ Богомъ и покинути грѣхи. Утопающій, що хоче зъ воды ратовати ся, не зважає, чи му золотый ланцухъ, или кондинный шнуръ, чи му гебанову палицу, или сукатый кій подадуть, овшемъ и острои бритвы-рѣзака даже ся чепить, бо ѓнь сильно прагне не утонути. Такъ само и грѣшникъ, постановляющій сильно,

поправитись, не буде перебирати въ средствахъ, але буде велѣвъ, скорше все на свѣтъ утратити, скорше нужду, пониженіе и рѣзни терпѣнія зносити, скорше здоровье и житье на жертву Богу ѡтдати, нежели до грѣху вернутись. Послухаймо Давида кающаго ся, якъ ѡнъ свою волю передъ Богомъ освѣдчае: (Фал. 118, 126.) *клахъ см и постановныхъ сохранили сѣдѣны пракды твоемъ*. Белибысь прочитавъ зъ первыхъ часѣвъ Христіанства кѣлька житєписѣвъ св. мученикѣвъ, якъ ихъ окрутніи каты и завзятіи тираны въ жадець способъ до ѡтступленья ѡтъ вѣры привести не могли, здумѣвъсь ся надъ натурою души людской, до якои степени геройства при помочи Божой она дѣйти може. Найвышуканѣйшіи муки, надъ котрыхъ вимыслюваньемъ тираны собѣ головы ломили, муки вымишлюваніи пѣдшептами злого духа, — где ся и вѣрити не хоче, щобы человекъ чело-вѣкови такіи неколькими муками задававъ, все тоє не змогло захвѣяти сильного постановленія и геройской волѣ св. мученикѣвъ, — скорше въ найокрутѣйшихъ мукахъ умерти, нежели ѡтступничествомъ ѡтъ вѣры согрѣшити. Вправдѣ може николи до того не прійде, щобысь ты человекъ, для спасенія души и вытреванья въ сильнѣмъ постановленью такъ великіи поносивъ муки, але сталую волю при сповѣди мати мусишь, щобы скорше все перетерпѣти, нежели Бога образити. На примѣръ: *Переконавесь ся, що всѣ твои нещастя походили всегда зъ нїяньства*. Ты идешь одже до сповѣди съ жалемъ и сильнымъ постановленіемъ, покинути на всегда нїяньство. Тыждень, два, по сповѣди якось вытримуешь. Але чимъ бѣльше часу уплыває, тымъ бѣльши покусы бьють на тебе. Пѣдъ впливомъ такихъ покусъ, съ каждымъ днемъ ростучихъ — знову тыждень, два — вытримуешь. Але черезъ той часъ єсь нетерпеливый на все, що тя окружає. На жѣнку все злостишь ся; їдло що ти она зварить, не смакує тобѣ, а дїаволь ти шепче, що въ склепѣ, въ пїянку смачнѣйше їдло. Нибы ты не припускаєшь того до мысли: зломити постановленіє, и ѡбѣтницю на сповѣди Богу учинену, що не будешь напивати ся, але будь що будь, радбысь позбути ся покусъ, бо не маєшь на стѣлько силы, що-

бы ся имъ оперти. Видишь тое самъ на собѣ, що тая сила духовна, завладѣвши твоею душею въ принятіи Св. Тайны Евхаристіи, съ кождымъ днемъ очевидно слабне. Еслибысь мавъ розумъ въ головѣ, пѣшовбысь до сповѣди, а звѣрившись сповѣдникови зъ вѣхъ покусь, зачерпнувбысь ѿ него науки, а покрѣпивши душу твою принятіемъ Пресвятѣйшой Евхаристіи, ставбысь ся сильнѣйшимъ на души, и поконавбысь діавола. Але на нещастье твое ты зволѣкаєшь сповѣдь зъ дня на день, ажъ ты діаволь поконає. А ѿнѣ не глупый, щобы ты ѿтъ разу кусивъ до очевидного зломанья постановленія, бо знає, що бы ты тымъ обуривъ. Онѣ подѣуває тобѣ нибы — то невинніи sprawy, заставляє штучніи сѣти. И звичайно такіи челоуѣкъ нибы нехотячи самъ шукає згубы своей. И такъ обмысляє ѿнѣ потребу, ити на ярмарокъ, або желає собѣ въ души, щобы го запрошено на весѣлье, на якіи крестины, або на яку забаву; хотѣвбы, щобы го закликано гдѣ за свѣдка або посередника до якихъ перепросинъ, — желявбы собѣ съ еусѣдомъ заключити яку угоду купна або продажи, — а то все на тое, що нибы то другій каже дати мѣгорицѣ (горѣлки) а ѿнѣ нибы не хочачи — не мѣгъ ся оперти намовѣ, и зломивъ постановленіе, обѣтницю. Бѣдный челоуѣкъ — не пѣзнавъ того, якъ го діаволь штучно и осторожно заставлеными сѣтми зловивъ. Онѣ го вже має, и теперъ цѣлкомъ инакше съ нимъ поступає. Онѣ — пѣдетунникъ шепче ему: тѣлько тобѣ одинъ разъ ушити ся, що и десять разѣвъ; маєшь висѣти за одну ногу, то вже лѣпше за двѣ ноги. Отже такъ треває челоуѣкъ въ сильнѣмъ постановленію поправы.

Но возъмѣмъ инный прикладъ, — а увидимо, що, якіи бувъ упадокъ челоуѣка въ грѣсѣ пиянства, такіи буває и въ инныхъ грѣхахъ. *Жіє ктось прилѣромъ* — *ѿнѣ якогось часу въ грѣшной звязи съ одною особою* и переконѣе ся, що вѣсь его утрапленія, грызоты сумлѣнья, несмакъ въ житію, неохота до працѣ, непогамоване лѣнивство, неустанніи проклоны и сварнѣ въ дому, ветыдъ передъ свѣтомъ — що то все зло походить зъ грѣшной знакомости съ тою особою. Сприкривши собѣ тое свое поведеніе

иде до сповѣди съ жалемъ и сильнымъ постановленіемъ, збрати грѣшну звязъ съ тою особою. И въ истинѣ тыждень-два-три — по сповѣди додержуе постановленія и уникае оказій, навѣть спотиканья ся съ тою особою. Але чимъ бѣльше часу упливае ѳтъ сповѣди, чимъ бѣльше стигне въ нимъ тое житье духовне — тимъ бѣльше слабне тое его постановленіе. Тогда и дїаволь припускае до него сильный атакъ, а чимъ бѣльше днь слабне на души, тимъ бѣльше взмѣцнае ся дїаволь и шепче до души пѣдъ видомъ ангела: а чоґожъ ты обходишь той дѣмъ? чоґу уникаєшь спѣтканья ся съ тою особою? а чижъ то грѣхъ? И овшемъ, можешъ тамтуды все переходити, съ нею ся спотикати, та то ничъ злого, тимъ лѣпше — похвалишь Бога мовячи: Слава Іисусу Христу, и ничъ бѣльше. Слабѣй души досеть такихъ пѣдшептѣвъ. ѳтъ спѣтканья приходитъ до слѣвъ, ѳтъ слѣвъ до вымѣвокъ, ѳтъ вымѣвокъ до поновной грѣшной звязи! — Еслибы днь бувъ въ постановленію вытрававъ довѣий часъ, — еслибы бувъ приступаючи частѣйше до сповѣди покрѣплявъ ся Найсвятѣйшою Тайною, — бувбы злый налѣґгъ поконавъ, и дїавола побѣдивъ. Шоґжъ недоставало его постановленію? — крѣпкои силы и рѣшителности. Шоґжъ одже має грѣшникъ дѣлати, щобы ся въ тѣмъ рѣшителнѣмъ постановленію удержати?

II.

Найдоскональше и Богу наймилѣйше постановленіе по праву естъ тогда, коли грѣшникъ по сповѣди совсемъ не вертае до дальшихъ грѣхѣвъ. — Щасливый, кто ѳтъ себе ѳтдае все, що може сплямити душу его, або обтяжити сумлѣнье его. Такого щастья веѣ бысѣмо осягнути желали, бо ктоґжъ зъ насъ не хотѣвбы бути спокоѣйнымъ въ житю, а по смерти щасливымъ? *Щоґжъ одже належитъ дѣлати, щобы удержати ся въ добрѣмъ постановленію, здѣланѣмъ на сповѣди?*

1) Передовсемъ *уникати всякихъ случайностей до грѣхѣвъ*, т. е. уникати тыхъ людей, котрыи го до грѣху приводили, — не бувати на такихъ мѣсцяхъ, где естъ способнѣсть до

образы Божой. Доки на свѣтъ жіємо, безъ утрапленія и покусъ бути не можемо. Никто не есть такъ досконалымъ и святымъ, щобы гдесъ колись покусъ досвѣдчати не мусѣвъ. Искушасмы були св. Петро и Павло, покусъ дознавали навѣтъ наймуажнѣйшіи Святіи, навѣтъ самого Іисуса Христа спѣткала покуса діавола на пустинѣ. Будь одже переконаний Христіянине, що покусы по сповѣди не запѣмнуть о тобѣ, бо діаволъ не спить, але ~~яко лезъ~~ рычащій крѣжить шѣкаючи, кого мѣгъ вы пожрты. Оказіи до грѣха не одной душѣ зготовили вже грѣбѣ вѣчный, бо натура людска, грѣшнымъ нагомомъ ослаблена не есть въ станѣ — не горѣти, коли въ огни стоить.

Прибѣжищемъ Твоимъ, до котрого съ Ласкою Таинственною схоронити ся маєшь передъ покусомъ и оказією до грѣха, най буде: молитва, праця, тихій дѣмъ твоій, або дѣмъ Божій, где у стѣпѣ Найсвятѣйшого новой силы зачерпнути можешъ до борѣ слѣдующихъ. Оказіи близкіи до грѣха — то неволь діавола, котрый ловить нимъ неосторожніи души, — то клей, котрымъ дѣстае ся глупа пташина до рукъ пекольного пташника — то солодка отруя, котрою троить ся той тѣлько, що добровѣльно бере за чашу затровну. Уникай одже оказій до грѣха, и внѣшнихъ покусъ! Люде звичайно судять, що зваживши слабѣсть натуры людскѣй, невозможно есть имъ устеречи ся всѣхъ оказій до грѣха. Вѣрую тому, и кажу, що тѣлько при особливой Ласцѣ Божой можна вести житѣ непорочне, святе. Але если маєшь сильну волю стеречися оказій до грѣха, то хотяйбысь черезъ слабѣсть часомъ и упавъ въ грѣхъ, то опамятаешъ ся скоро, и Богъ подасть ти добротливу руку, що ты пѣддвигне зъ грѣху. Вирочемъ зваживши *слабѣсть людского тѣла*, здаеся, що бѣольшою невозможностію есть, устеречи тѣло ѣтъ нещастного припадку, а прецѣ многи такъ старанно хороняють житѣ свое ѣтъ небезпеченьствъ хоробы и смерти, що досягають пѣзного вѣку. Дячогожъ, пытаюся, идучи берегомъ рѣки, або стежкою по стромѣй горѣ осторожно ступаешъ, и уважно бачишь, щобишь не упавъ на дѣль, и не поломивъ собоѣ кости? Дячого идучи по драбинѣ держишь ся руками

щелбѣвъ? Длѣного въ часѣ зимы такъ старанно окривашь свое тѣло? Длѣного такъ уникаешь небезпеченствѣ, котрымъ грозятъ тѣлу твоему хоробою або утратою житѣя? Ото все длѣного, щобы житѣе тѣла заховати ѡтъ ушкожденѣя и згубы. А чижъ тѣло важнѣйше естъ нежели душа? Бели тѣлько працѣ и старанности и насилія задаешъ собѣ для уникненя шкодливыхъ оказій, могущихъ погубити тѣло твое, длѣногожъ того не чинишь для души? Не естъ же грѣшникъ безумнимъ? Таже, еслибисъ тѣло и найстараннѣйше охоронявъ ѡтъ оказій хоробы и смерти, то и такъ го на всегда ѡтъ смерти не охоронишь. А може ты скажешъ, що душа людска такъ вражлива естъ на покусы, якъ солома на огонь, прото тяжко ю остережи ѡтъ грѣха. Пытаю ся тебе, — длѣного твоя стодола соломоу пошита, вже кѣльканайпять лѣтъ стоить, и не спаливъ ю доси огонь? Та скажешъ — длѣного, щось старанно уникавъ оказій, и не крутивесъ ся съ огнемъ коло стрѣхи. Отже не иди тамъ, где ти грозитъ оказія до грѣха, — не иди тамъ, где покусачопилабы твою душу такъ легко, якъ огонь солому, — то не согрѣшишь, хотьбисъ мавъ наибѣльшій потягъ, налѣгъ до того грѣха. И пороухъ стрѣльный естъ вражливымъ на огонь, а прещѣ самъ ѡтъ себе не загорить ся. Впрочемъ спасеніе души не може статись безъ нашего стараня, треба собѣ оное выбороти. Царствіе Небесное нѣдится, и нѣждница похищяють е. Не ксакъ глаголай: Господи, Господи, кнѣдѣтъ до Царства небесного, но творай волю отца моего, — мовить Спаситель. Не на самыхъ вѣстхненіяхъ и доброй охотѣ залежить спасеніе наше, але на добрыхъ учинкахъ, а тыхъ не набуває ся безъ працѣ. Много людей вздыхаютъ за Богомъ и Небомъ, много собѣ того Неба желаютъ, але не много заслугуютъ на тое учинками своими. Але якими? Якими средствами и лѣкарствами можемъ душу зъ небезпечной его хоробы и покусы уздоровити? Иисусъ Христосъ, той лѣкаръ небесный, подае Ти человекѣ лѣкарство небесное, заводное, — приписуе Ти таку рецепту: **Иже десное око твое соблазняетъ Тебѣ, то изми е отъ себе, зне бо Ти естъ, да погибнетъ одинъ отъ сѣхъ твонихъ, неже все тѣло**

Твое квержено вѣдетъ къ гѣниш. И аще дѣлаш рѣка Твоа соблазнаетъ Тя, зѣщи и крзи ю отъ себе, снѣ бо Ти есть, да погнѣнетъ одинъ отъ вѣдокъ твоихъ, а не все тѣло квержене вѣдетъ къ гѣниш, — то значить: хотябы Тобѣ яка особа або рѣчь такъ була мила и потребна, якъ ти праве око або права рука милою и потребоною есть, а если тота особа або рѣчь грѣхомъ есть, або до грѣха тя веде, то ѳткни ю ѳтъ себе, не уживай ю, и не проставай съ нею. Не казавъ ту Спаситель: приткай око твое, коли тя гѣршитъ, привяжи руку, коли тя гѣршитъ, але уживъ насильныхъ выразѣвъ: вырви, вѣдотни, т. е. ужй насилія, щобы выкоренити грѣхъ. А хотяи пиянство, обжирство, нечистота и иннй грѣхи справляють пріятность и роскошь тѣлесну, а ти полюбивесь ихъ такъ, що съ болемъ великимъ мусѣвбьсь ихъ покинути, — то задай насиліє души твоей, уникай всякихъ оказій до грѣха, хотяибы ти они були нибы осолодою житъя. Черезъ насиліє уникай злыхъ товариствъ, забавъ, сходишь, музыкъ, а если душа твоя тревожити ся буде зъ болю передъ тымъ насиліємъ, то успи ю, а тогды болю чувствовати не будешь. Успи ю якъ лѣкаръ усыпляє хорого, коли му мае ѳттинати руку, ногу, даючи му каплѣ на спанье (оріјумъ), щобы болю не чувъ. — Спитаєшь ся, якъ душу усыплати? Упади до стѣпъ св. Креста, заліай ся слезами, заглиби ся, заспи въ ранахъ Спасителя. Душа твоя затоплена въ Іисусѣ Христѣ, того болю и терпѣній зъ заданого насилія чувствовати не буде, — злое ѳдотнешъ, ѳткнешъ ѳтъ себе и будешь здоровъ на души. И щобысь по такъ тяжкѣй хоробѣ души чимъ скорѣйше набравъ силъ, покрѣпий ся Хлѣбомъ ангелскимъ, приступай до причастія Найсвятѣйшого Тѣла и Крови Іисуса. А тогды для имени Іисусоваго ничего не убоишь ся, знесешь терпеливо всякіи утрапленія и терпѣнія, а убожество буде ти милымъ и святымъ. А такъ жіючи духомъ Іисуса Христа, не тѣлько всѣ терпѣнія знесешь, якъ Іисусъ ихъ охотно и терпеливо зносивъ, — але еще зъ того тѣшиши ся будешь. Таке постановленіє поправы выроби собѣ въ души, а съ часомъ загартуєшь ю такъ, що въ униканью

злыхъ оказій не будешь потребовавъ задавати собѣ насилія. Кто немає такого крѣпкого постановленія поправы, кто по сповѣди не уникае всякихъ оказій до грѣха, той не покутуе, той смѣе ся зъ Покуты и Бога, — того жаль бувъ облуднымъ, фарисейскимъ, а фарисеями гордить Г. Богъ. Дятого св. Іоаннь Златоустый називае покуту безъ крѣпкого постановленья, покутою театральною (комедіантскою), бо якъ комедіантъ (акторъ) на представленію и плаче, вздыхае и рѣжніи облудными чувства оказуе а по хвили скаче и смѣе ся, такъ робить и той грѣшникъ, котрый при сповѣди мовить, що жалуе и поправити ся, — а тимчасомъ не має крѣпкого постановленія поправити ся. Дятого то людямъ днесъ мало скуткують сповѣди и св. Причастія, — дятого звычайно нарѣдъ нашъ правѣ при каждой великодній сповѣди тыхъ самыхъ грѣхѣвъ сповѣдаеся, и если му грѣхѣвъ не прибуло, то и съ певностю не убуло. А причина того естъ, що грѣшники рѣдко, заледво разъ до року, до сповѣди приступаютъ, що боятъ ся задати собѣ насилія въ уникавню злыхъ оказій, и що не достае имъ крѣпкого и рѣшительного постановленія поправы.

2) Кто постановивъ при сповѣди поправити ся, — той повиненъ *тос постановленіє розтягнути* на всѣ грѣхи и не на короткій часъ, *но на цѣле житье*. Богъ бо естъ неизмѣнный, и естъ той самъ, якъ передъ вѣками, такій и теперъ, и якъ ненавидѣвъ грѣхи передъ 1000 лѣтами, такъ ихъ ненавидитъ и теперъ, и всегда ненавидѣти буде. Много одже людей ображаютъ Бога, позаякъ на короткій лишь часъ дѣлають постановленіе поправы — а потѣмъ зновъ грѣшать. Ту особенно належать *ніяки*. Въ часѣ великого посту то они перестаютъ пити, але за то въ свята, запусты, празники пьютъ сильно. И ты человекче мислишь, що Богъ естъ инымъ въ запусты, а инымъ въ постѣ? Въ которѣй заповѣди тое стоитъ, що въ запусты вѣльно Бога ображати, а въ постѣ нѣ? Коли Іисусъ Христосъ ѡтпустивъ женѣ Евангелской грѣхи, заразы ю напѣмнувъ словами: *иди и бѣльше не грѣши*, а слѣдпоражденному сказавъ: *иди и бѣльше не грѣши*, цюбы Ти ще гѣршого не ста-

ло *са*. Не сказавъ Іисусъ: иди и не грѣши черезъ рѣкъ, два, три, — але сказавъ: иди и *больше вже* не грѣши, т. е. цѣле житѣе встримай ся ѿтъ грѣхѣвъ.

3) Кто постановляе поправити ся, най уповае въ Бозѣ, а най *стереже ся грѣшного самолюбія и упованія на себе*, т. е. не кажи: пойдѹ на музыки, тѣлько подивити ся, якъ танцуютъ другіи, пойдѹ до товариства, злого, тѣлько розбѣрвати ся, — хотяи тамъ буду, я не согрѣшу. Не роби такъ, бо тымъ наражаешъ ся на небезпеченство грѣха, и ображаешъ Бога, — кто бо любитъ небезпеченство, то въ немъ и згине. Кто Бога переноситъ надъ себе, и любитъ Го бѣльше, якъ себе, тому легко прійде удержати ся въ добрѣмъ, бо щожъ не учинитъ человекъ для возлюбленнѣй Особы? Найбѣльшій трудъ стае ся тогды солодкою прилугою, котрой тягару не чуемо. Противно, кто себе бѣльше любитъ якъ Бога, тому невозможно удержати ся въ добрѣмъ, бо тоє добро вимагае ѿтъ него неустанного самоотверженія, посвященія, нарушенія власной любви, а до такихъ честнотъ самолюбивый не естъ способный. Приложи одже сокиру до кореня, вырви и знищи скриту грѣшнѹ склоннѣсть до самого себе, а удержиши ю въ добрѣмъ постановленію.

4) Постановляючи поправити ся, старай ся противъ налогови грѣшному о *противный налогъ въ честности*, бо налогъ поконуе ся налогомъ. Неуставне повтарюванье и выконуванье той самой честноты чинитъ человекъ въ тѣй честнотѣ doskonaлымъ; тогды, якъ постументъ на каменной пѣдставѣ, такъ мужъ добрый и цнотливый стояти буде сильно въ добрѣмъ постановленію. Отже бѣдный гордый человекъ! упражняй ся въ цнотѣ покоры. Скупый! шукай лѣкарства въ роздаванію ялмужны. Нечистый! стережи всегда мысли, языка и дѣлъ своихъ, возлюби надъ всею цноту чистоты! Клеветнику! упражняй ся въ мовчанію. Пьянице! жій мѣрно, встеремезливо!

5) При постановленію поправы треба *мати щирѹ волю, выплатити ся Господу Богу за учиненны грѣхи* — выполнити покуту, надгорѣдити всяку шкоду и кривду здѣлану ближному,

6) Треба уживати всѣхъ средствъ, хоронящихъ отъ грѣха а служащихъ до поправы житъя, якими суть: часта молитва, умертвленье, готовѣсть все претерпѣти для поправы, часте приступованье до св. Таинъ, размышлянье надъ зникомостею рѣчей земскихъ, память на рѣчи послѣдній, и чуванье. Кликати намъ треба до Бога: *О мой Боже! жалю за всѣ грѣхи мои зъ цѣлой души, ненавижду ихъ, бриджу ся ними и постановляю собѣ крѣико, за помочю твоей благодати, Тебе, моего Найлюбезнѣйшого Бога, бѣльше не ображати жаднымъ грѣхомъ, хоронити ся всякои случайности до грѣха, и лучше все претерпѣти, якъ Тебе зновъ хотѣбы однимъ грѣхомъ образити. Прошу тя Боже! о ласку вытреванья въ добромъ. Пречиста Дѣво Маріє, св. Ангеле Хранителю мой, и св. Патроне мой! молѣть ся зо мною, щобымъ тоє постановленье мого якъ найвѣрнѣйше выповнити. Аминь.*

НАУКА V.

О сповѣди въ загалѣ.

Исповѣмъ на ма беззаконіе мое Господѣви, и Ты оставилъ еси нечестіе сердца моего. (Псал. 31, 5).

Землю нашу не надармо названо падоломъ плачу, а житье людске пасомомъ нуждъ и крестѣвъ, борбою неустанною съ діаволомъ, тѣломъ и свѣтомъ, въ котрѣй то борбѣ можна вправдѣ выграти, побѣдити, — але можна и програти и побѣжденнымъ

бути. О якже часто и срамотно упадає чоловікъ въ той борбѣ, стягаючи на себе все найгѣршіи skutки грѣха: опущенье отъ Бога, утрату ласки Божои, и кары дочасныи и вѣчныи. Непокій внутрений и боязнь передъ судомъ Божиимъ булибы нероздѣльными товаришами житья каждого чоловіка. Бо сумлѣнье зачинає грѣшника грызти, що зле зробивъ, а пѣдъ впливомъ той гризоты сумлѣнья чує чоловікъ тягарь на души, котрого хотѣвъ бы ся за всяку цѣну позбути. Знає о томъ добре грѣшникъ, що го такъ довго не перестане сумлѣнье грызти и непокоити, допоки не выдобуде на верхъ грѣхъ зъ души,—ажъ го виявить, и душу терпящу для уздоровленья передъ кимсь другимъ обнажить. Для того шукає онъ такого чоловіка, о котромъ мыслить, що му добре желает, и зможе терпящую его душу уздоровити. Чоловікъ одже самъ шукає лѣкарства на хоробу души, шукає сповѣди вже зъ природы. И чимъ бѣльшу повагу въ очахъ нашихъ має той, передъ котрымъ наши провинны визнаємо, чимъ ближчимъ Бога онъ намъ ся выдає, тымъ спокѣйнейшими есьмо по признанью. И Господь Богъ, котрый казавъ себе называти солодкимъ именемъ „Отче нашъ“, не хотѣвъ людей лишити безъ потѣхи и помочи, и установивъ чудесне средство на раны души и сердца. Зболѣлому надъ станомъ своей души грѣшникови показує Богъ св. сповѣдь, мовячи ніяко: „ото купѣль Силоамска, въ котрой уздоровишь твою душу, — ото жерело зъ котрого бѣе для тебе спокѣй сумлѣня!“ Прийдите къ мѣк кси трѣждающіи сѧ и свременныи, и азъ оупокою кы. Въ той мысли каже Іисусъ до св. Апостолѣвъ и ихъ наслѣдникѣвъ: пріймѣтхъ дѣхъ сѧ, имже грѣхи отпѣстите, отпѣстатхъ сѧ имъ, а имже держите, держатхъ сѧ; а тими словами устанавливаетъ св. Сповѣдь, и заповѣня людскости на все часы спасительное дѣланье своего Божественного лѣкарства! И о той то св. Сповѣди яко о 4. части покаянья будемо днесъ розважати, именно во первыхъ о томъ 1) якъ сповѣдь есть намъ потребна, 2) и якъ пожиточна.

І. Потреба Сповѣди.

1. *Сдѣлану провину визнаши, есть потребою сердца.* Коли человекъ свою провину, свой блудъ, фалшивый крокъ, свое заимненье ся визнасть, стае ся заразъ спокойнѣйшимъ. Тая внутренна сила напирająca на душу, чтобы признала свою провину, основана уже въ природѣ людскѣй. Для того добріи дѣти, если въ чѣмъ провинять ся, бѣжуть до отца или матери, и признають съ жалемъ свою провину. Для того пріятель звѣряе ся своему пріятелю зъ того, що го на сумлѣнью грызе. Для того великіи зброднярь саміи добровольно ставятъ ся передъ судомъ, и оскаржаютъ ся зъ учиненыхъ збродней. Зъ того вносити можна, якъ великіи муки задають человекѣви грызоты сумлѣнья, скоро зброднярь волишь кару потерпѣти, даже кару смерти, чтобы лише грызоту души позбути ся.

Если кого трафила куля въ руку, ногу або инне мѣстце въ тѣлѣ и въ немъ поздала, то хотя бы она отъ разу человекѣка не убила, то по кѣлькохъ дняхъ смерть навести може. Бо тѣло воколо кулѣ загноить ся, а якъ гангрена дойде до сердца, то слѣдуетъ смерть. Одинъ есть только способъ ратунку, треба кулю зъ тѣла выдобути, хотьбы и якъ болѣло, а потому рану треба лѣчити. Застосуймо теперь тое до души. Если грѣхи зранять душу, и въ ней поздалутъ съ грызотами сумлѣнья, то чекае ю съ часомъ вѣчная згуба, смерть и пекло. Бо грѣхъ поздаленный въ души нищить въ ней ласку освѣщающую, заправляе грѣшника до новыхъ грѣховъ, до нерозкаянія и затвердѣлости души, а коли тая дойде до сердца т. е. до кѣнца, переповненья мѣры, тогда слѣдуетъ смерть, и вѣчная згуба. Одинъ есть ту способъ ратунку т. е. треба грѣхъ вышукати, выдобути зъ души, черезъ рахунокъ сумлѣнья и жалъ правдивый, треба го щиро признати, и высповѣдати ся, хотьбы то грѣшника наибѣльше упокоряло, а потому треба рану души лѣчити, — уживати тыхъ лѣкарствъ, котры Найвысшій, небесный Лѣкаръ Иисусъ Христосъ въ Церквѣ своей для грѣшниковъ установилъ.

2) *Сповідь одже єсть природнымъ и конечнымъ* виплы-
вомъ души кающої ся, и єсть такъ *давновъ, якъ давнымъ єсть*
грѣхъ. Адамъ бувъ першимъ грѣшникомъ кающимъ ся, *отъ него*
жадавъ Богъ сповѣди, и *о́нь* першій сповѣдавъ ся въ раю, мо-
вячи о наказаномъ овочи: „*жена мнѣ даде отъ древа и ядохъ*“
(Бит. 3, 12). Такое признанье грѣхѣвъ (сповѣдь) наказозали въ
имя Боже Мужа святіи старого завіта. Читаемъ въ письмѣ св.
„*Не стыди сѧ исповѣдати грѣхи твоѧ*“ (Кн. премудр. Ісуса
сына Сир. 4, 30). „*Приблизжи къ Господу дѣла твоѧ, и оутвер-*
дятся поминанія твоѧ“ (Кн. Притч. Солом. 16, 3). Покриваѣмъ
нечестіе свое не оуспѣетъ къ благу, покѣдамъ же обличеніе, воз-
любленъ бѣдетъ. (Книг. Притч. Солом. 28, 13). *До Мойсея ка-*
завъ самъ Богъ, щобы народови Израильскому оголосивъ: *мѣжь*
или жена, или аще сотворитъ отъ всѣхъ грѣхѣвъ чловѣчєскихъ,
да исповѣсть грѣхъ вгоже сотвори. (Книг. Числа, 5, 6). Такъ
само понимавъ царь Давидъ волю Бога, коли кликалъ въ Фал.
31, 3: *Ико оумогчахъ, обветшаша кости моя, о еже звати ми*
весь день. Ико день и ношь старотѣ на мнѣ рѣка твоѧ воз-
вратихсѧ на страсть. — *Беззаконіе мое познахъ, и грѣха моего*
не покрыхъ, рѣхъ: исповѣмъ на мѧ беззаконіе мое Господєви, и
ты оставиши еси нечестіе сердца моего. Въ старѣль *Завѣтъ*,
якъ видимо зъ тыхъ мѣстцъ св. Писма, люде визнавали
свои грѣхи вправдѣ не для полученья отпушеня грѣхѣвъ, але
чи то для потреби сердца въ цѣли одержанья потѣхи, чи то
для порады, якъ ся єъ Богомъ поєднати. Тогды були за рѣж-
ныи грѣхи приписаніи рѣжнии жертвы; мусѣлъ одже грѣшникъ
визнати передъ священникомъ, якій грѣхъ *о́нь* учинивъ, абы
той знавъ, яку жертву за грѣхъ его має *о́нь* Богу привести.
Читаемо въ св. *Евангелію*, що у св. Іоанна Крестителя много-
кающихъ ся сповѣдало ся. Св. Матей (3, 6) пише: „*И кричахъ*
сѧ къ Іорданѣ отъ него исповѣдающе грѣхи свои.“ Св. Іоаннъ
Креститель не мавъ власти отпушанья грѣхѣвъ, але сповѣда-
лись передъ нимъ кающіи, выдачи Ёго святѣсть, щобы улек-
шити сумлѣню, котре ихъ гризло, щобы *о́нь* имъ порадивъ, якъ
мають Бога переблагати за учиненіи грѣхи, и якъ жити даль-

ше; подѣбно якъ крещеніе Іоаннове не було Тайновъ и не гладило грѣхѣвъ, але було обрядомъ упоминающимъ, щобы, якъ вода змыває брудъ зъ тѣла, такъ грѣшники черезъ покаяніе очищали душу зъ грѣхѣвъ.

Подѣбно и въ обрядахъ релігійныхъ поганьскихъ знаходимо багато слѣдѣвъ сповѣди. Людскѣсть одже була достаточно приготовлена до заведеня сповѣди черезъ Іисуса Христа, понеже привыкли були ю чинити подъ тягаромъ грѣхѣвъ — и для того не здивовали ся, якобы надъ яковъ новостевъ, коли учули зъ устъ Іисуса Христа науку о потребѣ сповѣди. Въ притчи о блудномъ сынѣ положивъ Іисусъ сповѣдь яко конечне условіе доступленя отпущеня грѣхѣвъ. Іисусъ Христосъ яко Богъ, проникавъ сердца людей, пѣзнававъ грѣхи, пѣзнававъ и скруху, заки му кто ще обявивъ грѣхи свои; для того Іисусъ не потребовавъ слухати сповѣди, Онъ однимъ словомъ отпускавъ грѣшникамъ грѣхи. Такъ казавъ Іисусъ до разслабленого: „дѣрзай чадо, отпѣщаютъ ти сѧ грѣхи твои“. Марія Магдалина, грѣшница не встыдає ся вызнати у стѣпъ Спасителя свое грѣшне житє. Закхей, мытарь визнає Іисусови, що всякіи кривды надгородить. Розбѣйникъ на крестѣ доступає отпущеня грѣхѣвъ, бо визнає Спасителеви на крестѣ высащому, що зброднями своими заслуживъ на кару смерти. Св. Апостолъ Павель визнає въ своихъ листахъ, що гонивъ Церковь Христову. Даже Юда предатель сповѣдавъ ся, хоть не передъ Іисусомъ або Апостолами, але предъ Архіереями кажучи: *согрѣшихъ продавъ крокъ неповиннѣю*. Сповѣдь одже установлена єсть вѣдъ Бога, а не єсть вымысломъ священникѣвъ, якъ нынѣшніи погане крещеніи думаютъ; єсть такъ давновъ, якъ давнымъ єсть грѣхъ, и єсть природнымъ и конечнымъ skutкомъ души кающой ся.

3) Въ старѣмъ завѣтѣ була Сповѣдь образомъ Тайны, въ Новѣмъ же завѣтѣ іѣднєсь ю Христосъ до достоинства Тайны, коли мовивъ до Апостолѣвъ: *пріймите Дсха сватого; имже отпѣстите грѣхи, отпѣстятъ сѧ имъ а имже держите, держатъ имъ*. Словами тыми установивъ Іисусъ Христосъ сповѣдь, яко оскарженє самого себе, или вызнанє грѣхѣвъ своихъ пе-

редь священникомъ мающимъ власть разрѣшенія, для одержанія отпущенія грѣховъ. Въ словъ повысшихъ ясно показуеся, що Апостолы и ихъ наслѣдники: Епископы и священники одержали отъ Бога двояку власть: грѣхи отпущати и задержувати. Они суть одже судіями сумлѣнья людского, а якъ судіи мірскіи не могутъ судити, если имъ оскарженный или свѣдки не выяенять цѣлой sprawy, такъ Епископы и священники не могутъ судити грѣшника, не могутъ вырокъ выдавати, коли онъ есть достоинъ отпущенія, а коли задержанія, если имъ тойже на сповѣди не визнасть свои грѣхи. Не знаючи провинны не могутъ священники судити, — не знаючи хоробы — не могутъ лѣчити безъ сповѣди. Потребный одже есть тоє условіе сповѣди въ св. Тайнѣ покаянія, абы судія духовный мѡгъ выконати дану собѣ власть отпущенія и задержанія, абы познавши его вину, мѡгъ подати спосѣбъ задоситучиненія, абы познавши станъ его сумлѣнья, зліи его налоги и склонности, мѡгъ подати средства до повстанія зъ тыхже. Не може отже священникъ никого разрѣшити отъ грѣховъ, доки черезъ сповѣдь не буде певный о томъ, що грѣшникъ заслугуе на милосердіе и ласку Божу. Каждый одже грѣшникъ долженъ грѣховъ своихъ передь намѣстникомъ Божиимъ сповѣдати ся для одержанія разрѣшенія отъ грѣховъ. Въ тыхъ словъ можешъ любезна душо христіянська, переконати ся, якъ насъ Богъ любить! Если бы ти ся острымъ и тяжкимъ ярмомъ выдавало, оскаржити себе самого зъ власныхъ грѣховъ передь священникомъ — человекомъ — якже любезно лагодять тую строгѡсть слова: для одержанія разрѣшенія грѣховъ! Отже не на тоє визнаешъ свою провину передь священникомъ, щобысь бувъ укараный, якъ ся тоє дѣе при судахъ свѣтскихъ, але на тоє, щобысь одержавъ ласку, прощеніе и милосердіе Бога! Якже розличны суть суды Божіи отъ судовъ людскихъ! Ктойъ ту не воскликне съ кающимъ Давидомъ: **Милость Твою во вѣки выхвалати вѣдѣ.** Ктойъ ту не учуе горячои любви и сыновного упованія для Іисуса Христа, котрый мѣсто заслуженои кары, надѣляе грѣшника

ласкою, милосердіємъ, приймає го за сына свого, и сонаслѣдника Царства небесного.

II. Пожитокъ сповѣди.

Все, що Господь нашъ Іисусъ Христосъ установивъ, есть для насъ не тільки потребне, но и дуже пожиточне, — тожъ и сповѣдь, дѣтъ Спасителя нашего намъ передана много пожитку намъ приносить:

1) *Сповѣдь потѣшає и заиєвляє грѣшника* що Богъ его зновъ принявъ за свого сына, що днѣ зновъ Бога/отцемъ своимъ называти може. Ктожъ не дѣзнає потѣхи, якъ свою журбу, долягливѣсть дѣкрыє передъ вѣрнымъ своимъ пріятелемъ? Велика одже потѣха для грѣшника, коли все, що му на души долягає, выповѣсть передъ намѣстникомъ Божиимъ, и тамъ бремя цѣлое грѣхѣвъ своихъ зъ себе скине. .

2) *Черезъ сповѣдь принужденъ есть грѣшникъ вѣйти въ себе, вглянути въ свое сердце*, — тимъ пѣзнає днѣ себе, свою слабѣсть, и учитъ ся правдивои покоры. Св. Августинъ каже справедливо: початкомъ добрыхъ дѣлъ есть вызнанье злыхъ, бо пѣзнанье своихъ блудѣвъ и злыхъ склонностей приводитъ челоувѣка до правдивои поправы, тимъ бѣльше, що священникъ на сповѣди науки, упѣмненья, перестороги и средства спасительныи противъ хобѣвъ грѣшника подає.

3) *Черезъ сповѣдь звертаються чужии рѣчи властителямъ, вороги єднають ся, пѣмста и вражда єтдалає ся, въ родинѣ и громадѣ, а насѣнь правдивои цноти застѣає ся.*

4) Одинъ побожный писатель слѣдуючѣвъ повѣстєвъ объясняє пожитокъ и добродѣйство сповѣди: Одинъ слуга царскій, котрого царь надѣлювавъ безчисленными добродѣйствами, допустивъ ся бувъ взглядомъ царя своего якоисъ великою провины, за що царь засудивъ го на кару смерти. Вже впроваджено вязня на мѣстце страченья, — вже катъ пѣднесъ бувъ мечъ, чтобы му задати ударъ смертовѣсный, коли надбѣгъ пѣсланецъ царскій, кличучи зъ далека: прощеніє царске! Пѣсланецъ той сказавъ до засудженого: Царь перенятый милосердіємъ готовый есть

простити тобѣ твою провину, и даровати кару смерти, підъ условіємъ, щобысь твою провину визнавъ передъ однимъ тільки зъ его урядникѣвъ. Єще вязень не мѣгъ ся здобути на слова вдячности, коли надбѣгъ другій пѣсланецъ царскій кличучи зъ далека: Прощеніє царске! Прійшовши ближе мовить ѡнъ до вязня: Єсли хочешъ корыстати зъ условія, котре тобѣ царь черезъ першого пѣсланця поставивъ, и такъ увѣльнити ся ѡтъ кары смерти, и вернути до ласки царской, то царь освѣдчає ти черезъ мене, що самъ собѣ можешъ выбрати того одного зъ помежи урядникѣвъ царскихъ, передъ котрымъ маєшь визнати твою провину. Завѣмѣвъ правѣ вязень зъ радости, що такъ легкимъ средствомъ окупить свою вину, — але ото зновъ бѣжить третій пѣсланецъ царскій, кличучи зъ далека: прощеніє царское! и мовячи до засудженого: єсли пріймаєшь условія жертвованнї тобѣ Царемъ черезъ першихъ двохъ пѣсланцѣвъ, для окупы вини, то Царь освѣдчає тобѣ, що тому его урядникови которого ти самъ собѣ wybiereshъ. и передъ нимъ свою вину визнаєшь, підъ карою смерти не буде вѣльно никому єказати, яку ты провину учинивєсь. Ктѣжь зможе виобразити собѣ вдячнѣсть збрѣднѣря, котрому Царь підъ такъ легкими условіями даровавъ велику збрѣдню? Тая исторія, то исторія сповѣди. Ты єси дворяниномъ, слугою Царя Небесного, Господа Бога. Господь Богъ обєсипавъ тя безчисленными добродѣйствами. а ты Єго образивъ-єсь и то ще много раздѣвъ! Грѣхи твої може незнаніє свѣту, але Богу добре знаніє. Богъ готовъ єсть, ѡтпустити ти грѣхи, даровати кару вѣчну, прийняти тя назадъ до ласки своєй, підъ условіємъ, щобысь грѣхи твої визнавъ передъ однимъ зъ слугъ Єго, или урядникѣвъ Єго, священникѣвъ, и то передъ тымъ, котрого собѣ самъ wybiereshъ, а котрому підъ карою вѣчного осудженнѣя не буде вѣльно грѣхѣвъ Твоихъ никому повѣсти. Чижь не велика то ласка Божа? Чижь не великимъ єсть добродѣйствомъ єв. Сповѣдь! Чижь не закличешъ єь Псалмистомъ: **Милости Твоѣ Господи ко кѣмъ коспєю** (88, 2). Єслибы Іисусъ не бувъ давъ Апостоламъ власть ѡтпущаннѣя грѣхѣвъ, єслибы грѣхи не могли бути ѡтпущеніи,

хиба черезъ жаль doskonaлый, зъ любви Бога походячій, о якже бы намъ тяжело приходило о тую певнѣсть, що намъ грѣхи суть ѡтпущенія. Неустанно бысьмо сомнѣвали ся, чи нашъ жаль бувъ doskonaлымъ, чи походивъ ѡнъ зъ любви къ Богу, чи може зъ любви власной, зъ самолюбія, и зъ той боязни, да-бысьмо не були осужденными. О якже далеко легче спаситель-на надѣя въ сердца наши вступас, коли зъ жалемъ визнавши грѣхи передъ однимъ зъ тыхъ, котрымъ сказано: имже отпу-стите грѣхи, отпустятъ ся имъ, — услышимо ѡтъ него солод-кіи слова: *азъ разрѣшаю Тя ѡтъ грѣхѡвъ Твоихъ!* Аминь.

НАУКА VI.

Якая должна бути сповѣдь?

„Ще исповѣдаємъ грѣхи наши, вѣ-ринъ есть и пражденъ, да осякитъ намъ грѣхи наша.“

(Іоаннъ пот. I. 1, 2).

I.

Если хочешь, чтобы тобѣ св. сповѣдь повисшіи добродѣйства и пожитки принесла, то приготовляй ся добре до ней, чтобыею мѡгъ добре ѡтправить. Прійшовши до пѡзнанья своихъ грѣхѡвъ черезъ рахунокъ сумлѣнья, збудивши въ собѣ жаль и скруху и крѣпке постановленье поправы, умый ся, уברי ся чисто, бо чисте тѣло и чиста одежда твоя має вообразати чистоту души, яку на сповѣди одержати маєшь. Перепроси родичѣвъ, старшихъ и учителѣвъ за все, чимъ колибудь мѡгъсе ихъ обра-зити, и прости ся съ женою, сусѣдами, и всѣми, съ котрыми

колибудь грѣшивесь гнѣвомъ, сварнею, ненавистевъ. Зверни, ѡтдай, що кому взявсь, чимъ скривдивсь кого, а если теперь не маєшь, не можешь звернути, шкоду надгородити, то май хоть сильну волю, якъ найскорше по сповѣди ѡтдати, всяку кривду надгородити. Теперь доперва прощенный ѡтъ людей можешь ити до сповѣди просити прощенія у Бога.

*Идуми до Церкви возьми съ собою молитвословъ, щобысь мѡгъ въ Церкви передъ и по сповѣди, помѣщеніи тамъ молитвы съ набожностею ѡтмавляти, щобысь той часъ, нѣмъ на тебе черга прійде до сповѣдальницѣ, мѡгъ съ користею для души своей ужити. Ту въ Церкви чекаючи на чергу треба уникати всякого розсѣяня не треба ся пхати, тиснути, оглядати, розмавляти, смѣятись, анѣ увагу оденъ на другого звертати. Ты повиненъ ту лишь однимъ занятый бути, именно душевъ своевъ, на ню диви ся, въ ней розглядай ся, на ней шукай грѣхѡвъ, за нихъ еще разъ взбуджуй жалъ, и постановленіе поправки. Кто бо при сповѣдальници пхає ся, тисне ся одинъ напередъ другого, той показує, що прійшовъ до сповѣди зъ звичаю, щобы ся чимъ скорше збути и до дому втечи. О щожъ бо ходить тымъ, що ту ся такъ при сповѣди тиснуть? О тоє, щобы зъ Церкви выйти скорше, о 1—2 годинъ. И щожъ ти принесуть тѣ кѡлька годинъ въ дому? Маєтку за той часъ не зложишь, хиба наѣсти ся скорше прагнешь. А еслибысь и цѣлый день Богу посвятивъ, то щожбы въ тѡмъ великого було? Таже то може одинъ разъ на рѡкъ, а рѡкъ має 365 днѣвъ. Если старанью около удержанья тѣла посвящаєшь 360 днѣвъ, то чижъ то много булобы, еслибысь посвятивъ зъ 5 днѣвъ въ роцѣ исключительно для души своей. Самъ осуди! Не пхай ся до сповѣдальницѣ, бо покута должна бути умертвленіємъ для грѣшника. А есть же она умертвленіємъ, если грѣшникъ не має охоты, знести и *найменьшой* *недогѡдности*? Умертви себе черезъ кѡлька годинъ въ Церкви, иди станъ собѣ где въ кутику въ Церкви, або усядь въ лавочцѣ, вытягни книжочку, и читай молитвы,—розважай надъ станомъ души своей, застанови ся надъ добротою Бога, що ти позволивъ усправедливити и поєднати ся съ Со-*

бою, а коли спѣльники твоихъ грѣхѣвъ давно вже въ земли, и тамъ терпѣти може мусять муки великіи, тобѣ Богъ удѣливъ часу и способности, — черезъ мале умертвленье уникнути вѣчныхъ каръ. Понови собѣ рахунокъ сумлѣнья, залей ся сердечнымъ жалемъ, приобѣдай Богу, що будешь уникати оказій до грѣху, а тогды той часъ передъ сповѣдею не буде для тебе страченный, и овшемъ бѣльше заробишь за тихъ кѣлька годинъ, якъ колибысь обсеявъ поле, якъ колибысь обполола весь огородъ свѣй. — Не пхай ся при сповѣдальницѣ, бо тоє пханье оденъ другого може статись тяжкимъ грѣхомъ для многихъ, бо и не оденъ може понести шкodu на здоровлю — и сповѣдающій ся може зъ встыду тяжкій грѣхъ замовчати, боячи ся, абы близко него стоачи не пѣдслухали, и перешкаджаный увагами и тручаньемъ може легко який грѣхъ забути, котрый недавно собѣ бувъ нагадавъ.

Приступай кождый *до сповѣди съ покорю и жалемъ* — ный приступає жовнѣрь безъ оружія, панѣ безъ рукавичокъ и велонѣвъ, — въ одежи скромной, не бальовой, не збитковной, безъ одуряющей вонѣ, перфумы, бо тымъ мѣшаєшь тѣлько другихъ, звертаєшь увагу на себе, и даєшь причину до обмовы, смѣху, — наветь ту при Судѣ Богомъ! Памятай, щось не прійшовъ на выставу, щобы ся други на тебе дивили, але прійшовсь на себе поглянути, милости Божой благати. Ту кождый твѣй рухъ, ту кождый поглядъ ный знаменає наибѣльша скромнѣсть и покора, бо ту Богъ Великій на тебе глядитъ, и судити має тебе, нужденного грѣшника!

Приступаючи до сповѣди прилякни не на одно колѣно, якъ декуда чинять, але набожно и покорно прихили оба колѣна до земли, бо не одно колѣно, не одинъ лишь членъ тѣла твоего грѣшивъ, але все тѣло твое ображало Бога, и руки и ноги и языкъ и уши Твои повни образы Божой, — все тѣло прото склони набожно при сповѣди, и коли кѣнчить ся сповѣдь твоего попередника по другой сторонѣ сповѣдальницѣ, за той часъ ты ѣтмавляй прехорошу молитву, сповѣдь загальну: *Я грѣшный человекъ, сповѣдаю ся Господу Богу Всемогущему...*

а слова мои молитвы побудять тя до жалю и скрухи, и наповнять душу набожными чувствами, а руки зложивши якъ до молитвы, до переблаганья, передпрошенья загниваного Бога *перекрести ся* и похвали намѣтника Бога — Судии словами: *Слава Іисусу Христу!* — на що ѡтповѣсть ти священникъ: слава на вѣки. Слова тѣи вже ты осмѣляютъ до щирої сповѣди. Повѣдають, що одинъ старенькій человекъ умираючи приймавъ послѣдніи св. Тайны. Коли вже священникъ мавъ ѡтъ него ѡтходити, спытавъ ся его, чи вже есть цѣлкомъ спокойный и на смерть готовый? А старецъ ѡтповѣвъ: бою ся, если бы мене Господь Іисусъ принявъ негодного до Неба, що я тамъ скажу, якъ прийду? Ту на земли, коли я въ какой справѣ прийшовъ до Ёмостя, або до пана до двора, то человекъ журишь ся, якъ тамъ буде говорити, а якже ся не журити, що ся промовить прийшовши до Неба? А священникъ сказавъ му на тоє: Мѡй брате дорогій, а щось звычайно промовивъ, много разѡвъ прийшовесь на плебанію, чи не сказавесь насампередъ „Слава Іисусу Христу!“ Такъ само и до неба прийшовши скажи заразъ: „Слава Іисусу Христу!“ а цѣле Небо, всѣ Ангелы и Святїи ѡткажутъ тобѣ: „слава на вѣки!“ — и скажутъ заразъ: „то нашъ, то слуга Божїй,“ и вже будешь въ Небѣ, якъ у себе въ дому. И утѣшивъ ся старовина, розплакавъ ся, и мавъ спокойну щасливую смерть. — Такъ и ты зачинаючи сповѣдъ славою Іисуса Христа, будь певный, що той добрый Іисусъ додасть тобѣ силы и ѡтваги, щиро грѣхи свои визнавати, Проси насампередъ сповѣдника о *благословеніе* мовячи: *благослови мене Отче духовный, щобымъ мѡгъ щиро всѣ грѣхи мои признати.* Сповѣдникъ зложивши руки змовить надъ тобою молитву благословенія: „Господь и Богъ нашъ Іисусъ Христосъ да вѣдетъ къ сирци Твоемъ, и къ вѣстакъ Твоихъ, да достойно и истинно испокѣши кѣмъ согрѣшихъ Твоѣмъ къ Имѣ Отца † и Сына † и Святаго † Духа † Имени. По одержанѡмъ благословенію не чекай на питанья зъ стороны сповѣдника, толькo самъ говори, — не трать часу, и не мучь пытаннями сповѣдника, щобы ѡнъ зъ тебе кождый грѣхъ, кожде слово, не потребовавъ якбы

посторонкомъ вытягати. Скажи одже самъ: *Я сповѣдаю ся послѣдний разъ тогда...* розрѣшеніе получивемъ, покуту назначену ѡтправивемъ, грѣху жадного не затаивемъ, анѣ забувемъ — кривду звернуемъ... Если бы не було такъ, то скажи, якъ було. Дальше скажи: *Есмь рѣльникомъ, зарѣбникомъ або ремесникомъ, есмь отцемъ, матерею, дѣвицею, парубкомъ, слугою и т. д. чимъ кто есть.* Оть послѣднои сповѣди образивемъ Господа Бога слѣдующими грѣхами: „Я вѣривъ въ забобоны и удававъ ся въ хоробѣ до бабъ лѣкарокъ 2 разы, що прошептували якісь слова надомною. Я Имя Боже дуже часто, щоденно, безъ чести и потреби воспоминавъ. Я маю налѣгъ, клясти, лаяти, присягати ся щоденно по кѣлька разѣвъ. Я опустивъ въ тѣмъ роцѣ 6 Службъ Божихъ въ Недѣлѣ а 3 Службъ Божихъ въ Свята, а опустивемъ зъ лѣнивства. Я майже каждого набоженьетха не вислухавъ уважно и щиро, но оглядавъ ся по Церквѣ, говоривемъ съ другимъ и смѣявемъ ся въ часѣ Службы Божой. Я одинъ разъ въ Недѣлю и то рано моловъ збѣже въ млинѣ, а кѣлканайцять разѣвъ купувавемъ и торгувавемъ товары въ мѣстѣ по склепахъ. Родичѣвъ я не слухавъ а оденъ разъ я ихъ заклывъ и смерти наглой жичивъ, и проч. и проч.“ Ту вычисляй заразъ всѣ грѣхи и то самъ, не чекаючи на питастья сповѣдника. Белибысь тѣлько тоти грѣхи визнававъ, о котрыхъ сповѣдникъ питае ся, то сповѣдь твоя була бы святотатскою, бо не можливо есть, щобы сповѣдникъ проникнувъ твою душу, и вычитавъ въ ней всѣ грѣхи. Зѣѡтки сповѣдникъ може знати, щось ты грѣшивъ? Ѳтповѣдай священникови все съ честею на Его запитання, слухай охотно Его наукъ и пересторѣгъ. Уважай добре, яку ти задасть покуту, и если не дочуешь, або не зрозумѣешь, то запытай еще разъ съ честею. Коли всѣ грѣхи визнаешь, скажи, котрый зъ тыхъ грѣхѡвъ есть твоимъ налоговымъ, котрый ты найрадше и найчастѣйше творивъ на пр. грѣхъ проклонѡвъ есть моимъ налоговымъ. Потому скажи: *Больше грѣхѡвъ собѣ не пригадую. За тѣи и за всѣ мои вѣдомыи и невѣдомыи грѣхи, котрыхъ або самъ учинивемъ, або причиною бувемъ, що иншии учинили, жалуя сердечно,*

*щомъ нили Господа Бога мого, Любви Найдостойнѣйшого образивъ. Щиро и крѣпко постановляю, вже больше не грѣшити, и способности до грѣху униками, и житие поправити. Тебе, Отче духовный прошу о разрѣшеніи, и спасительну покуту. Коли ты священникъ разрѣшае, взбуди еще въ собѣ жаль за грѣхи и постановленіе поправы, бій ся въ груди мо-
вѣчи: Боже милостивъ есди мнѣ грѣшномъ, и не ѡтходи, ажъ священникъ ты разрѣшить, и дасть знакъ ѡдѣйти ѡтъ сповѣ-
дальницѣ. По одержанью розрѣшенія треба подякувати Богу за одержаніи ласки словами: О Боже! дякую Ти сердечно за Милосердіе надолною оказане, за прощеніе и сокрушеніе у-
зѡвъ моихъ грѣховнихъ. Потому треба ѡтправити задану поку-
ту, и спокѣино ити до дому, или приготавлиати ся до достой-
ного принатія Святѣйшой Тайны Евхаристіи.*

II.

Сповѣдь буде добре ѡтправлена, если буде щира, покор-
на и цѣлковита (точна), и о тѣхъ условія має кающій ся старати.

1) *Сповѣдь має бути щира*, т. е. грѣшникъ нѣй не за-
пускае ся въ жадныи непотребніи оповѣданья, тѣлько нѣй ся
щиро оскаржае о грѣхи, такъ якъ передъ Богомъ до вини по-
чуваеся, нѣй ничъ не таить, аѣ себе неслушно уневинняе, нѣй
свою вину не зменьшае, и на другихъ не складае. Всѣ ѡбста-
вины грѣха, потребніи сповѣдникови до зрозумѣннѣя грѣха и
поученнѣя сповѣдающого ся, треба самому на сповѣди визна-
ти, и не чекаючи, ажъ сповѣдникъ запытае ся о грѣхъ або ѡб-
ставины его, абы священникъ мѡгъ пѡзнати родъ, число и тяж-
кѡсть грѣху. Сповѣдь — то не естъ индагація, выслѣдженье
обвиненого, сповѣдь естъ добровольнымъ визнашьемъ, оскарже-
ньемъ своихъ грѣхѡвъ. Не оденъ сповѣдае ся такъ, що священ-
никъ грѣхи его о тѣлько пѡзнавъ, о скѡлько самъ вгадае. Що
варга така сповѣдь нещира? Кающій ся будучи въ сповѣди
обвинителемъ, обвиненымъ и свѣдкомъ заразомъ мусить щиро
визнати свои грѣхи, неправды не подавати, а правду не таити.

Якъ же часто сповѣди у людей суть нещирими!

Одні уневинняють тяжкість своїх грѣхѣвъ зменьшають — свою вину, скидають на другихъ, представляютъ грѣхи певніи яко непевніи, чужіи за свої, — другіи по тиху вычисляють свои грѣхи, або такъ скоро, абы сповѣдникъ грѣхѣвъ тяжшихъ не зауважавъ. Інніи вышукують сповѣдникѣвъ поблажливихъ або недочуваючихъ, — не хотять визнавати грѣхѣвъ давніхъ, коли ся сповѣдникъ о нихъ пытає, або съ налоговымъ своимъ грѣхомъ бѣжуть щоразъ до инного сповѣдника, абы скорше узysкати разрѣшеніе. Інніи затаивають близкіи оказіи, которы, елибы выказали, не моглибы разрѣшеніе получитьи. А такъ сповѣдаючи ся нещиро, чинять сповѣдь неважною — свято-татскою! Сповѣдь має прець бути голосомъ зраненого сердца, стогномъ болѣзни души, просьбою нужденного, якъ мовить Давидъ въ Фалм. 31, 3: *Ако змолчахъ, окетшана кости моя, еже зкати ми кесъ день. Ако днь и ноцъ отаготѣ на мнѣ рѣка тѣмъ, возвратихъ ся на страсть, егда знае мнѣ тернъ беззаконіе мое познахъ, и грѣха моего не покрыхъ, рѣхъ: исповѣмъ на мѣ беззаконіе мое Господеки, и ты оставилъ еси нечестіе сердца моего.* Лучше бы було, щобы чоловікъ цѣлкомъ не сповѣдавъ ся, якъ коли нещиро сповѣдає ся, бо етася тогды виннымъ Найсвятѣйшой Крови Христовой, и черезъ тоє велике свято-татство грѣшити еще бѣльше. Якъ Ананія и Сафаіра за нещирѣсть признанья смертею укараніи здѣтали, такъ и смерть вѣчна чекає нещиро кающихся. — Стародавній мудрець Аристотелесь сказавъ, що, якъ не годить ся плащемъ царекимъ покрывати брудного болота, такъ не годиться брудного грѣху затаивати, або извиняти. Отже сповѣдайте ся всегда щиро, жадного грѣха не затаиваючи анѣ извиняючи!

Стережѣть ся, щобысьте непотрѣбныхъ рѣчей на сповѣди не оповѣдали, не скаржѣть ся оденъ на другого, якъ на пр. сповѣдає ся не одна: якій то мужъ ей злый, якъ бнѣ проклинає — а яка мати чоловіка зла, прикра, — а яка то сынова зла, — якіи дѣти зновъ недобріи — яка сусѣдка зла, що ти не дасть черезъ дорогу перейти. Бо если мужъ злый, то бнѣ має ся зъ того сповѣдати, — если сынова зла, то она ся зъ того має сповѣ-

дати, — сусѣдка зъ своихъ грѣхѣвъ, и ты зъ своихъ грѣхѣвъ, не чужихъ сповѣдай ся. Або оповѣдаешь о грѣсѣхъ пїянства, якъ ты бувъ на ярмарку, що купивъ, що продавъ, много заплативъ. — Черезъ такіи непотребніи говоренья, нарѣканья, знощенья плотокъ, забираешь священникови дорогій часъ, нудишь и мучишь го безъ потреби.

Стережѣть ся такожъ на сповѣди по имени називати сповѣдника грѣха. Вели-ктоє сповѣдає ся зъ грѣху нечистоты, то священникъ мусить знати, съ яковъ особовъ ти согрѣшивъ, чи вѣльноу, чи замужновъ, чи кривновъ, чи жидѣвковъ, бо тіи обставины змѣняють родъ грѣха, — также скажи, чи тая особа есть далеко ѿ тебе, чи въ тѣмъ самѣмъ дому, бо тая обставина збѣльшає небезпеченство упадку. Але имя и назвиско особы тои не говори, бо то священникови не потрібно знати. Также не потребуєшь по имени називати инныхъ участникѣвъ твоихъ грѣхѣвъ — п. пр. кто ты намовлявъ до крадежи, помагавъ въ ней, кто ты намовивъ до пїянства, непослушенства и т. д.

2) *Сповѣдь має бути покорна*, бо покора есть душею сповѣди, якъ учить Христосъ въ причтѣ о митари и фарисею. Бо щожь есть сповѣдь? также она не есть повѣстевъ, исторїєвъ яковъ, але визнашьемъ вины, окриваючимъ тебе пониженъемъ, встыдомъ и ганьбовъ, сповѣдь есть визнашемъ пайчорнѣйшой невдячности, найсеромѣтѣйшого вѣроломства, и найбѣдлѣйшой здрады взглядомъ Бога. По щожь ты идешь до сповѣди? Идешь благати Милосердія Божого, идешь визнавати Богу свою невдячнѣсть, идешь передъ престолъ Судїи Найсправедливишого, котрый прощакъ скрѣпости твоей души, и затратити ты може на вѣки. Не гадай брате! що при сповѣди маєшь справу тѣлько съ священникомъ. Богъ тамъ есть невидимый, котрый на тебе глядитъ, тебе слушає, въ твоємъ серцю читає, котрого ты ошукати не можешь. Священникъ есть тѣлько Его намѣстникомъ, заступникомъ. Отже нередъ Престолъ такъ великого Бога Судїи мавжебысь приступати съ гордостевъ и легкомысленствъ? Грѣшникъ покорнымъ повиненъ бути въ души, и тотъ покора розливати ся має по цѣлѣй его поверхновости. и въ одежи при-

звоитой, скромной, и въ поставѣ благающаго виновника, въ покорномъ кланіи у сповѣдальницъ, и въ словахъ признанія яко нужденнаго жebraка просящаго Божою милосердія. А находятъ ся такіи грѣшники гордіи и зухваліи, котрыи мѣсто принять съ покоемъ на сповѣди, що имъ сповѣдникъ поручае, оказываютъ незадоволеніе, скаржать ся, шемрають, и якъ якіи адвокаты зачинають боронити своей справы — правѣ сварили бы ся на забой у св. Престола съ священникомъ. Тогда змѣняе ся роля сповѣдника, и той судія, ѡтъ Бога постановленный, мусить такожь якъ адвокатъ боронити справы своего Господа. — До сповѣди св. приступай одже съ наибольшою скрухою. Най ти ся здае, що то ты тымъ митаремъ, который не смѣвъ поднести очей до неба, але бючи ся въ груди благае милосердія Божого словами: *Боже милостивъ буди мнѣ грѣшному*, мовѣ и ты въ покорѣ: „*О Великій Боже! который глядиши на мене, визнаю, що не есмь достойный, зблизити ся до Тебе, — не есмь достоинъ упасти предъ Тобою на колѣна и въ земли ся нурати якъ робачокъ малый*, бо я по такъ многихъ доказахъ Твоей Божой любви кинувемъ ся на Твое св. Величіе. Приступаю до Престола Сповѣди святой, заліяный жалемъ и ветыдомъ, но упованю въ безконечномъ Милосердію и Добротѣ Твоей, що мене не ѡттретишь ѡтъ себе, и тѣлько тое упованіе додае мнѣ ѡтваги, що смѣю Тебе блягати: Боже милостивъ буди мнѣ грѣшному!¹⁴ Выобрази собѣ, щось уже ныбы умеръ, и стоишь передъ судомъ Бога, а Онъ тобѣ твои грѣхи вычисляетъ. Вычисляй же и ты такъ, якъ бы то самъ Господь чинивъ, — а твоя сповѣдь буде покорновъ. Вызнавай такъ, якъ то ся стало съ каждымъ грѣхомъ твоимъ, и якъ ти еумлѣнне каже. Оскаржай себе самого, не зваляй вины на другихъ. Не вымавляй, ані зменьшай на собѣ грѣха, бо не стоишь передъ судомъ свѣтскимъ, где ся боронишь, щобы ты кара не досягла, — але стоишь передъ Богомъ, который на тебе дививъ ся, колись грѣшивъ, который тебе и теперь видитъ, слухае, въ серцю твоємъ читае. Суди себе остро за життя, щобы ты Богъ за тое по смерти не судивъ. Не фарбуй грѣхѡвъ красными фар-

бами, ані не одѣвай ся одежовъ невинности, не покрывай бруды и скверны грѣхѣвъ, бо то ся на ничь не придасть. Не сповѣдай ся такъ: може я имя Боже вzywалъ, може я кого обмовиль, молитвы не мовиль. По що ту тое слово: може? прецѣ не можливо, щобы кождый грѣхъ бувъ: може. Грѣхи певныи подай за певныи, сумнительныи за сумнительныи, бо кто такъ говорить при сповѣди, то видно, що днѣ тѣлько формулку повтарає, котру памятає зъ молодшихъ лѣтъ. Другій сповѣдає ся: тата, маму не слухавемъ, а єго тато—мама дѣтъ давна вже въ гробѣ. Якакъ то сповѣдь чи щира и покорна? Такожъ не говори: я „часто“, „неразъ“ тое зробивъ, бо „часто“ або „неразъ“ тое слово не означає еще числа докладного грѣхѣвъ.

3) *Сповѣдь добра должна бути точна* (цѣлковита) т. є. треба сповѣдати ся всѣхъ грѣхѣвъ, додаючи родъ грѣхѣвъ, ихъ число и обставины, и не затаиваючи жадного, бо добровѣльне замовчанье грѣха чинить св. Тайну неважною, святотатскою. *Суть бо обставины*, которыи родъ грѣхѣвъ змѣняютъ, и тяжесть ихъ побѣльшаютъ. Такъ бѣльшимъ грѣхомъ єсть крадѣжь рѣчей Богу посвященныхъ и жертвованныхъ, якъ крадѣжь звичайна. Бѣльшимъ грѣхомъ єсть, бавити ся мыслями нечистыми въ Церкви, нежели на инѣмъ мѣстци. Бѣльшимъ грѣхомъ єсть зневаженье особы духовной, нежели свѣтской. Бѣльшимъ грѣхомъ єсть скривдити сироту, нежели того, кто має батька, що ся за нимъ уйме. Бѣльшимъ грѣхомъ єсть проклинати, злорѣчити при дѣтяхъ малыхъ, невинныхъ, нежели при dorosлихъ. Бѣльшимъ грѣхомъ єсть пиянство, марнотравство того, кто має родину потребующую оѣнки, нежели особы вѣльной. Ти всѣ обставины треба вызнати, бо они змѣняютъ родъ грѣхѣвъ. — Що же до *числа грѣхѣвъ*, то вже здоровый розумъ насъ учить, що кто разъ Бога образивъ, учинивъ оденъ грѣхъ — кто десять разъ Бога образивъ, має десять грѣхѣвъ. Треба одже конечно вызнати число грѣхѣвъ, особливо смертныхъ, а если невозможно спамятати точного числа грѣхѣвъ, то припаймѣй въ приближеню вызнати треба, много разѣвъ на тыждень, на мѣсяць або рѣкъ грѣхъ той учинено. Що же до грѣхѣвъ простительныхъ,

то хотяй они не выключаютъ насъ ѿ ласки Божой, и инними средствами кромѣ сповѣди згладити ся могутъ, однако добре и пожиточно есть, и тыхъ грѣхѡвъ сповѣдати ся. Порадити ся впрочемъ маешъ отца духовного, если не знаешъ, чи що есть грѣхѡмъ або нѣтъ. На тыхъ свойствахъ опирайте Християне сповѣди вашіи, а будутъ они Богу милыми, и выеднають вамъ оставленіе грѣхѡвъ. Аминь.

НАУКА VII.

Чого при сповѣди выстерѣгатись?

Не дадите скатамъ песмѣ, не пометайте бисеръ вашихъ предъ скніями.
(Мат. 7, 6)

I.

Безчисленныи суть грѣхи наши, для того тяжко спамятати и вызнати все грѣхи, котрыми Бога образилисьмо. Если бы кто безъ своей воли и провины який грѣхъ на сповѣди *забувъ сказати*, то сповѣдь булабы важна, и Госнодь ѡтпуститъ му той грѣхъ, вразъ съ вызнанными грѣхами, треба го лишь при найблизшой сповѣди вызнати. Если кто еще передъ св. Причастіемъ пригадае собѣ який грѣхъ, то долженъ вернути до сповѣдальницѣ, той грѣхъ вызнати, и доперва до Стола Господнього приступити. Если же кто пригадавъ собѣ грѣхъ доперва въ хвилѣ, коли го священникъ має причащати, то не повиненъ ѡтступати ѿ олтаря, лишь возбудивши въ собѣ жаль, приняты св. Причастіе, а грѣхъ той вызнати при найблизшой сповѣди.

Но если кто зъ своей провины грѣхъ якій не визнавъ затаивъ, тогда цѣла сповѣдь его була неважна и Господь Богъ тогда му не отпустивъ жадного грѣха, а сповѣдающій ся обтяживъ свое сумлѣнье новымъ тяжкимъ грѣхомъ святотатства. Тогда намъ сповѣдати ся не лишь замовчаного грѣха, но также треба сказати, якъ часто мы той грѣхъ замовчували, и еще разъ сповѣдати ся всѣхъ тяжкихъ грѣхѣвъ, котры выявлени зѣстали въ неважныхъ сповѣдяхъ. Если бы кто черезъ цѣле житѣе таивъ грѣхъ якій, и не визнавъ бы го навѣтъ передъ смертевъ, то зѣставъ бы осужденый на вѣки. Выстерѣгати ся одже належить добровѣльного, умышенного затаиванія грѣхѣвъ, бо такое затаеніе наибольшу чинить зневагу и кривду Богу, зухвало ѣддалае ласку Божу, и есть найнерозумѣйшимъ грѣхомъ. Бо щожъ бѣльше спротивляе ся розумови, якъ разомъ одно дѣло добре и одно зле чинити? разомъ себе очищати и оскверняти,—разомъ себе исцѣляти и забивати? А тое все чинить той, що умислно таить грѣхъ на сповѣди. Если кто визнае грѣхи свои, добре дѣло чинить, а якъ ино оденъ грѣхъ таить, тое самое дѣло въ злое перемѣняе, — визнае кто грѣхи, тогда душу омывае, таить але грѣхи, то зновъ душу свою плямитъ, — визнае кто грѣхи, лѣчить душу свою, — таить грѣхи душу свою убивае. Той що грѣхъ таить, той Тайну Покуты, наибѣльше лѣкарство — въ найгѣршу трутину перемѣняе; тымъ самимъ ключемъ, котрый для отвореня вратъ небесныхъ есть намъ поданный, отвирае собѣ безденное пекло. Согрѣшивъ Адамъ непослушенствомъ, Каинъ братоубійствомъ, Юда преданіемъ Сына Божого, и веѣ они грѣхи свои затаили,—Адамъ вымавляе ся, и на Еву складае,—Каинъ выпирае ся,—а Юда цѣлованіемъ злобу свою покрывае. Питаюся, чи допущеніемъ ся грѣху чи затаеніемъ тяжше они согрѣшили? Треба признати, що затаеніемъ бѣльше Бога прогнѣвали. Если бы бувъ Адамъ оскарживъ ся, и грѣхъ визнавъ, не бувъ бы зъ раю выгнанный; — если бы бувъ Каинъ съ щиримъ жалемъ грѣхъ свѣй визнавъ, то его щира сповѣдь булабы Богу такъ приємна, якъ жертва Авеля. Если бы бувъ Юда визнавъ свѣй грѣхъ, передъ Ісусъ-

сомъ съ жалемъ, то бувъ бы помилованный збѣставъ. Одевъ св. Отець мовить: рѣчею челоуѣка есть согрѣшити, рѣчею християнина есть до грѣха признати ся и каяти ся, але рѣчь діяволека есть, грѣхи таити, и въ грѣхахъ лежати. Якже то нерозумна рѣчь, грѣхи на сповѣди таити! Если бы кто упавъ и обѣ ноги собѣ зломивъ, а закликавши лѣкаря давбы собѣ ино одну ногу зложити, и не признавбы ся, що и друга нога зломана, то щожбысь сказавъ о челоуѣцѣ тѣмъ, — не назвавбысь го безумнымъ? Щожъ зъ того, що одна нога зложена, коли на другу ногу приїде гангрена, и челоуѣкъ умерти мусить. Якже о много бѣльше безумнымъ есть той челоуѣкъ, котрый лѣкареви души одну рану души ѡткрывае, другу же закрывае? Если ся не опамятае, то мусить умерти на души, мусить бути осуженымъ на вѣки.

И щожъ ти приїде челоуѣче зъ того, що ошукаешъ священника, таже Бога не ошукаешъ. Письмо св. мовить: **Мерзость Господьски оустнѣ астикѣи.** О щожъ то за мерзѡсть, говорити неправду на сповѣди, и мовити „бѣльше не памятаю“, коли власне найбѣльшій грѣхъ памятаешъ, и укрываешъ, — або мовити, що меньше разбѣвъ той грѣбъ учинивсь, коли знаешъ добре, щось го бѣльше разбѣвъ учинивъ. До челоуѣка такого треба сказати слова, котріи св. Петро сказавъ до Ананіи: **Длачого діаволомъ скѣсненъ серце твоє солгати Духъ скатомъ — не солгалесь людамъ но Богъ.** А богато людей таять грѣхи на сповѣдяхъ черезъ кѡлька и кѡлканайцятъ лѣтъ — тѡлько святоотатскихъ сповѣдей они ѡтправляютъ! И по святоотатскихъ сповѣдяхъ приступаютъ по святоотатски до св. Причастія забуваючи на слова св. Павла: **Идый и піай недостойнѣ, сѣдъ собѣ пастъ и піетъ!** И по святоотатскихъ сповѣдяхъ приступаютъ по святоотатски до иннихъ св. Тайнъ, котріи тѡлько въ станѣ ласки приїматн належить якъ: до св. Тайны Супружества и Блеопомазанія! И много то людей може умирае съ тыми затаєними грѣхами, не отворивши николи щиро сумлѣння свого, и идутъ они на вѣчне осуженье!

II.

Звычайныя прычыны, для котрых грѣшники не визнають всѣхъ своихъ грѣховъ передъ сповѣдникомъ, суть :

1) *недбалый рахунокъ сумлѣнья.* Діяволъ звывае ся добре, щобы грѣшникови перешкодити въ рахунокъ сумлѣнья, пѣдсувае му рѣшнїи мысли, и занятїя, баламутить го, шепче му: досить часу будешъ мати передъ самовъ сповѣдею въ Церкви, прецѣ такъ богато грѣховъ не маєшь, таже не забивеся, не пѣдналивесе никого. Тоти покусы будешъ поконувати молитвою и переконаньемъ тымъ, що, если робишь недбалый рахунокъ сумлѣнья и черезъ тоє опустишь грѣхъ на сповѣди, то учинишь тяжкій грѣхъ святотатства!

2) *Найбѣльшимъ ворогомъ кающаго ся єсть: встыдѣ.* Встыдѣ той походить ѿтъ діавола, котрый го взявъ челоуѣкови искушаючи го до грѣху, а теперъ вертае му встыдѣ, коли челоуѣкъ хоче каяти ся. И когожь властиво встыдаеся? Чи Бога, у котрого ѿтпущення грѣховъ просишь, а передъ котрымъ яко Всевѣдущимъ ничъ утаити ся не може. Не встыдаеся ся грѣшити передъ Богомъ, котрый тя видѣвъ, якже маєшь ся встыдати, признати той грѣхъ? Таже встыдомъ єсть, плямити душу брідкимъ грѣхомъ, але очищати ю и обмивати зъ грѣховъ на сповѣди, єсть чєстею великою для челоуѣка. Якъ ту діаволъ поперевертавъ цѣлу справу спасення, и тоє, що єсть правдивою чєстею и славою, ѡнъ сдѣлавъ встыдомъ, ѡнъ прикладає упованье до грѣху, а встыдѣ до сповѣди.

Примѣръ. Въ однѣмъ мѣстѣ въ Италїи жила вдовиця богата, а при тѣмъ дуже прикладна и милосердна, такъ що ю веѣ высоко почитали, а бѣднїи матерею называли. Вдовиця тота унала разъ въ тяжкій грѣхъ. Не знала нещаслива, що зроби́ти має, стыдала ся сповѣдати того грѣха, бо бояла ся, щобы у священникѣвъ доброй чєсти не утратила, а опуска́ти сповѣди такожь не хотѣла, щобы ю люде не судили, що вже не єсть такъ побожною. Ходила одже до сповѣди, и зъ малыхъ грѣховъ сповѣдала ся, а той тяжкій грѣхъ все таила, гризоты же сумлѣнья старала ся заспокоити великими милостинями, поста-

ми и молитвами. Такъ минуло кѣлька лѣтъ, въ кѣтрыхъ она часто сповѣдала ся, а все грѣхъ той таила. И приключило ся, що два чужіи священники приѣхали тамъ на міссію. Вдовиця постановила користати зъ той спосѣбности, и передъ тыми чужими священниками щиро исповѣдати ся. Скончила ся мѣся, вже міссіонарѣ мали вѣдѣхати, коли она загадала сповѣди. Коли же одинъ зъ міссіонарѣвъ ю сповѣдавъ, другій моливъ ся передъ олтаремъ, и молячи ся мавъ таке видѣніе: Здавало ся ему, мовѣбы за каждымъ словомъ, котре тая вдовиця вымовляє, выходили зъ ей устѣ мовѣбы змѣѣ, ронухи, ящерики и рѣзніи червы брідкіи, и мовѣбы перестрашеніи ховались по рѣзнихъ дѣрахъ и норахъ. Въ концѣ выдобувае ся окрутній змій зъ устѣ ей, но коли уже голову свою на половину выставивъ, застановився скоро, мовѣбы сомнѣваючись, чи вийти, чи вернути ся, и сховавъ ся назадъ до внѣтра той вдовицѣ. И заразъ мовѣ бы на данный знакъ, всѣ тіи змѣѣ и червы выбѣгли зъ норѣ своихъ и вернули до устѣ, зъ кѣтрыхъ вийшли. Скончилось явленіе, скончилась и сповѣдь. Помолвившись поѣхали священники. За мѣстомъ роздумовавъ той, що явленіе видѣвъ, о тѣмъ, що тоти всѣ звѣрята означають маліи грѣхи, кѣтрыхъ вдовиця сповѣдала ся, а той великій змій значить певно одинъ тяжкій грѣхъ, кѣтрый она и теперъ зъ вѣтыду затаила. Коли такъ думае, доганяе ихъ служница вдовицѣ и просить на милѣсть Богу, щобы вернули ся, и ратовали ей паню, кѣтра нагло и тяжко занедужала. Вертяють ся чѣмъ скорше священники, но ще передъ мешканьемъ вийшла друга служница зъ плачемъ, кажучи, що ей панѣ въ той хвилѣ умерла.

Чи не маєшь ты человекѣ въ серцю такого змію, кѣтрого ты еще передъ священникомъ не ѣткривъ? Но не зачинай, якъ тая вдовиця, ѣтъ маленькихъ грѣхѣвъ, но насампередъ визнавай тоти велики змѣѣ, кѣтрыхъ наибѣльше стыдаешъ ся.

Чи встыдаешъ ся священника? Чижь хорый вѣтыдати ся має лѣкаря, чижь сынъ въ потребѣ стыдае ся батька, а ученикъ учителя своего? Еслибы въ сповѣдальницѣ сидѣвъ ангелъ чистый, святой, то припускаю, що тогды мѣгбысь ся встыдати, передъ

такъ святымъ Существомъ рѣжніи брѣдкости свои визнавати. Але тамъ сидить человекъ грѣшный, слабостямъ людскимъ пѣдлаглый. Онъ съ покусамѣ бороти ся мусить, и тѣлько черезъ борбу удержуе ся въ цнотѣ. Онъ сповѣдае ся такъ само, якъ и ты. Онъ твоими грѣхами *не переразѣтъ ся, а нѣ здивуе ся*, бо онъ знае все грѣхи, якіи лише случити ся могутъ, и учивъ ся въ школахъ о тѣмъ, и слухавъ рѣжныхъ грѣшникѣвъ, и не дивними му суть грѣхи людскіи. Грѣхомъ твоимъ брѣдити ся буде, але не тобою, и старати ся буде, выпровадити тя зъ грѣху. А ты кажешъ: *що сповѣдникъ помислитъ о мнѣ*, коли му грѣхъ той визнаю? То самое буде мыслити по сповѣди о тобѣ, що мыслить тецерь, нѣмъ грѣхи твои еще визнавася т. е. що есь человекомъ уломнымъ, якъ все дѣти Адама, щось не сильнѣйшимъ ѡтъ Самсона, а нѣ святѣйшимъ ѡтъ Давида, котрый такожь допустивъ ся тяжкихъ грѣхѣвъ. Не подивуе ся онъ, бо ему есть вѣдомо, що все люде суть грѣшниками, склонными до грѣху, доки на тѣмъ свѣтѣ жиютъ. Може встыдаешъ ся священника для того, що той може *цѣкавый хоче довѣдати ся грѣхѣвъ людскихъ*? О вѣруй менѣ, що, елибы не обовязокъ, и не ревностъ о спасеніе душъ, то черезъ цѣле житье его не увидѣбися го николи въ сповѣдальницѣ, — а сама цѣкавѣсть николи бы го тамъ не завела, щобы годинами цѣлыми съ напруженѣвъ уваговъ тамъ сидѣти, и брѣдкости грѣховныи слухати.

Встыдаешъ ся сповѣдника, котрый *тя не тѣлько що не выдаетъ, але при тѣлько сповѣдахъ и забуде совсемъ о тобѣ*. Священникови не вѣльно кѣдъ тяжкимъ грѣхомъ, пѣдъ найострѣйшими карами церковными, выявляти грѣхи, которіи на сповѣди учувъ. Священникъ знае, якъ страшный судъ Божій бы го споткавъ, ели бы Тайну св. Сповѣди нарушивъ. Священникъ радше умре, нежели грѣхъ выявити. Одже знай, що грѣхъ твоій на сповѣди выявленный, не увидитъ бѣльше денного свѣтла, и ели бысь за него щиро жаловавъ, то и въ вѣчное запѣмненье пѣйде.

Примѣръ. Св. Іоаннъ зъ Непомукъ, каноникъ въ Празѣ, бувъ сповѣдникомъ королевой, жены короля чешского Вацлава IV. Король той негодивый, обходячи ся зле съ женою, загадавъ

отъ св. Іоанна, щобы му выявивъ грѣхи королевой. Іоаннъ муки страшнѣи понесъ, а не выдавъ Тайну сповѣди, и за тое зѣставъ утопленный въ рѣцѣ Велтавъ р. 1393. Богъ чудесами прославивъ святого мученика, а до нынѣ прославляе Го нарѣдъчскій и нашъ.

Подѣбно и жаденъ священникъ не нарушить Тайны Сповѣди, аѣ никому не выявить твоихъ грѣхѣвъ, аѣ тобѣ поза сповѣдею не скаже, що твои грѣхи знае, що о нихъ памятае, и якъ грѣбѣ лишь мовчати буде. Лѣпше естъ, вызнати въ тайнѣ грѣхъ передъ однимъ священникомъ, котрый той тайны не здрадитъ, нежели жити въ неспокою, умерти съ злымъ сумлѣньемъ, и на страшномъ судѣ передъ всеми людьми — цѣлымъ свѣтомъ завстыдженымъ бути. Тамъ судити буде Богъ всехъ людей разомъ, и учинки всехъ будутъ всемъ выявленіи, щобы каждому ѣддати ведля заслугъ его. Тогда то грѣшники осужденіи кликати будутъ съ встыдомъ: „Горы! прикройте насъ, щобысмы уйшли той ганьбы!“ Чижь не лѣпше заветыдати ся въ тайнѣ, съ закрытыми очима, потиху, середъ стѣнъ церковныхъ, передъ однимъ священникомъ, нежели такой ганьбы и встыду дѣзнати передъ цѣлымъ свѣтомъ, передъ всеми людьми!

3) *Стережи ся боязни при сповѣди, бо тая естъ причиною многихъ святогѣтскихъ сповѣдей.* Боязнъ свягую при сповѣди повиненъ съ чувствовати, бо идешъ передъ Престолъ найсвятѣйшого Бога,— яко вязенъ достоинъ кары вѣчной. Але для инной боязни грѣхи таити на сповѣди не годить ся. А часто боязнъ зъ многоракого взгляду замыкае уста грѣшникови, або отвирае ихъ до нещирой сповѣди, и такъ:

Одни боятъ ся, щобы ихъ священникъ не ганьбивъ, не картавъ и тяжку покуту не задавъ. Даремна обава твоя така! И овшемъ, тымъ лѣпше для тебе, если ты сповѣдникъ картати буде, бо тымъ самимъ вылѣчить тя. Картанье сповѣдника естъ повне любви и жичливости. Онъ бѣльше тя любить, якъ родичъ твои, бо тиі позволяють часто на грѣхъ дѣтей, и губять ихъ тымъ во вѣки, а сповѣдникъ ратуетъ тя. Ёслибы ты небезпечно захоровавъ и радивъ ся такого лѣкаря, котрый бы хворобу твою легкова-

живъ и не перестерѣгавъ Тя въ ничемъ, позволявъ бы ти ѣсти и пити, що самъ запрагнешь, приписувавъ бы ти лѣки до питья приемныи — безъ взгляду на твоѣй станъ небезпечный, щожь бысь о томъ лѣкари судивъ? На позѣръ бувбы то лѣкаръ добрый, поблажливый, але днѣ бы ты згубивъ. Отже такъ само суди и о лѣкарю души, — сповѣднику! Нѣй днѣ картае, перестерѣгае, радить, учить, нѣй не фольгуе анѣ на волосъ, але за тѣе спасе ты. Тѣи, що боять ся покуты тяжкой, елибы розважили, якъ тяжкою и бесполезною есть кара по смерти, а якъ при ней короткою, легкою и skutочною есть кара въ томъ житю, съ радостію приймаи бы тую коротку покуту; они боять ся меньшого тягару, а спѣткае ихъ за тѣе тягаръ вѣчный. А якже будешь мѣгъ терпѣти въ чистилищи, або въ неклѣ, где есть плачь и скрежеть зубѣвъ? За одинъ грѣхъ близько тысячь лѣтъ терпѣть Адамъ и Ева, за одинъ грѣхъ терпѣть діаволъ въ вѣки, Петро и Магдалена терпѣть долги лѣта житя свого — а для тебе покута кѣлька днѣвъ видить ся за довга? Давнѣйшии христіане якъ довги и тяжкии покути творили, а ты нехочешь — короткой и легкой покуты пріяти!

Ииний боится, щобы священникъ не казавъ му ѡтдати чужу рѣчь властителеви, звернути кривду, или ѡткликати плѣтку, обмову на ближнихъ и не сповѣдае ся того грѣху, и такъ губить необачный свою душу. Таже и безъ упѣмненія сповѣдника обовязанный есть звернути чужу власнѣсть, а ѡткладаючи той обовязокъ слухный, — гнѣвъ Божій зближаешь противъ себе. Обовязокъ звернення кривды слушно Духъ св. белотомъ называе, бо много людей западае въ него такъ, що ся не видобуде зъ него на вѣки.

Ииний зновъ боится, щобы му священникъ не казавъ поєднати ся съ ближнимъ, съ котрымъ ся гнѣвае. Нѣй чело-вѣкъ такий розважить свою затвердѣлость, пыху и самолюбіе, нѣй пригадае собѣ, що Богъ Всесильный хотъ ображенный, самъ першый знеохочае до поєднанія ся и любви, а и тогды взгор-женный не заразы карае, хотъ въ рукахъ Его мѣсть надъ грѣ-

шникомъ! Ты говоришь: я не потребую, не могу сходитися съ ворогомъ моимъ, а чи Богъ потребуе тебе, а однакожь тебе шукае? Чижь не есмы мы всѣ братьями и сынами одного Отца небесного, который взаимной помочи потребуемо? Чижь не есмы мы членами тогожь самого тѣла, который конечно съ собою въ едности жити мусять? А якъ въ тѣлѣ людскѣмъ едность и згода пануе, бо нога ходить, рука працюе, око глядитъ на инніи члены тѣла, а межи тими членами сдѣлалабы незгода найгѣршіи скутки, такъ незгода межи людьми яко и членами одного тѣла Христоваго мусить выйти лишь на шкоду ихъ. Человѣкъ на человѣка має гнѣвъ, и не має милосердія — а за грѣхи свои просить у Бога милосердія! Одже не сповѣдникъ, але право Боже каже ти єднати ся съ ворогомъ.

Инний зновъ боится, щобы священникъ не казавъ му зѣрвати знакомство съ особою съ котрою грѣшно жие, а такъ тревае въ злобѣ грѣховной, и если грѣхъ зъ тои причини таить, то естъ онъ на дорожѣ вѣчной згубы, бо за такъ велике святотатество, за такъ велику зневагу здѣлану св. Тайнѣ чекае го страшный судъ и осужденіе вѣчне.

4) Не сповѣдають ся грѣшники або зле сповѣдають ся такожь зъ причины розпачи, нерозкаянія, невѣрсѣ въ свою поправу. Однакожь така вимѣвка дѣлае кривду Ласцѣ Божой, и Милосердію Божому. Таже повстаніе зъ грѣхѣвъ не лише ѡтъ насъ самихъ, але и ѡтъ Ласки Божой упереджающей и утримуюющей въ добрѣмъ залежить. Въ поглядѣ Іисуса на Петра, въ свѣтлости окружающей Павла, въ покликанью Матея, въ воззванію Закхея, чижь не видишь ты свѣтлой ласки Божой? Уповай прото душе християньска! що дѣйствіе той ласки и для тебе еще не устало! Знае о томъ Милостивый Господь, що земское наше житье естъ упаданьемъ и повстаньемъ, естъ слабостею и ѡтзисканьемъ здоровья, забрудженьемъ и умиваньемъ души, и за для врожденного колебанья нашего неустанною змѣною. Не ѡткидае лѣкарства хорый, хоть знае, що повторно може запасти на здоровлю; не перестаетъ человѣкъ прати свою бѣлизну, хоть знае, що знову она забрукае ся; — не

залишає встати зъ землѣ той, кто десять разѡвъ упавъ, хотъ припускає, що одинадцятий разъ зновъ упаде, — такъ ний не боить ся сповѣдати той, кто не есть певнымъ, чи вытреває въ добрѡмъ. Каинъ по учиненѡмъ братоубійствѣ кличе въ розпачѣ: бѡльша есть вина моя, нежели мавъбымъ бути достоинъ прощенія, а св. Августинъ кличе: *Лжешъ Каине! бо мило-сердіє Боже бѡльше есть, якъ грѣхи твои. Мойсей зъ маловѣрія боявъ ся взяти за наміцію перемѣнену въ вужа, але взявши ю разъ до рукъ, дѣлавъ нею при помочи Божкой чудеса.* Такъ уникають колебающі ся люди сповѣди якъ вужа, але коли разъ добре высповѣдають ся, то встають ѡтъ сповѣди якъ великаны, спосѣбніи до побѣдоносной борбы съ всякими силами тмы. Не таѣть одже Христіяне! грѣхѡвъ для жадныхъ вымѡвокъ. Ѳткнуйте фалшивіи вымѡвки, подиктованіи вамъ черезъ злого духа или черезъ грѣшну любовь власну, и сповѣдайте ся щиро и докладно, „вкѣсните и кидите, яко благъ Господъ“ (Фал. 33, 9). Въ дни послѣднѡмъ все мѣшканецѣ Неба до васъ закличуть: „благенни и хже оставиши ся беззаконіи, и и хже прикриши ся грѣхи, ибо вѣренъ и праведенъ есть Господъ, да оставитъ намъ грѣхи наши.

III.

Епископы и священники одержали ѡтъ Іисуса Христа двояку власть: *разрѣшенія и задержованія грѣхѡвъ*. Если сповѣдникъ видить въ кающемъ ся грѣшнику поправу житья, и щире намереніе ся до Бога, тогда дає му въ имя св. Троицы разрѣшеніе, — въ противнѡмъ случаю ѡткладає, задержує му разрѣшеніе грѣхѡвъ. Не гадай собѣ Христіянине! якобы то залежало ѡтъ уподобанья сповѣдника, кого разрѣшати, а кого нѣ, якъ денекотры фалшиво судять. Священникъ держитъ ся приписѡвъ церковныхъ, и ведля тыхъ яко судія по благоразумію своему разрѣшає, или не разрѣшає. А якже зневажають денекотры святой урядъ сповѣдника мовячи: „скащенникъ мене не разрѣшивъ, бо на мене щось лихій“, — тіи кривдячи сповѣдника, ображають и кривдять и Бога, — а кто мечемъ

воюе, отъ меча и гинє. Отже такіи грѣшники, що зневажають священника за тоє, що ихъ не разрѣшивъ, тымъ самымъ оружіємъ ненависти и посудженья сами себе забиваютъ, бо не знаютъ видно того, що священникъ въ сповѣдальницѣ ничъ зъ своей волѣ и уподобанья не дѣлає, але ведля приписовъ Церкви. Овшемъ христіанинъ честный, вырозумѣлый учує честь для такого священника, яко мужа съ характеромъ, цѣнящего себѣ высокій урядъ, не дающего поводовати ся жадными грозьбами и взглядами. Якъ добрый батько не дарує провину зухвалому сынови, а судія переступникови, такъ мусить бути и сповѣдникъ безвзгляднымъ для грѣшникѣвъ, выдачи свѣдѣній высокій, але и трудный и отвѣчательный урядъ. О не одинъ честный священникъ, достойный ученикъ Найвышого Пастыря не малую тревогу, боязнь, чує въ души на тую мысль, що бере на себе такъ великій тягаръ отвѣчательности передъ Богомъ. Осолоджай му душе Христіянська! его прикре положенье, ѡткрывай широко тайники твоей души передъ нимъ, и пріймай терпеливо его зарядженья и судъ, який бы ѡнъ выпавъ для тебе, прихильно или нѣ. Каждый розумный человекъ признати мусить, что есть рѣзница межи грѣшникомъ тымъ, котрый давъ доказъ на верненья ся до Бога, жалуючи за грѣхи съ крѣпкимъ постановленіємъ поправы, котрый готовъ есть надгородити кривды, и вже ѡтъ якогось часу змѣнилъ житье на лѣпше, — а грѣшникомъ тымъ, котрый тѣлько для звычайу прійшовъ до сповѣди, и еовсемъ не має охоты поправити житье, треваючи въ налѣгахъ грѣховныхъ. Рѣзница ту велика. Еслибы священникъ тому и тому давъ разрѣшеніє, то бы знесъ рѣзницу межи грѣшникомъ поправляющимъ ся, а межи грѣшникомъ налоговымъ. Тогда тѣлько бы значило, на вернути ся до Бога, що и ѡтвернути ся ѡтъ Бога.

Недостойнъ разрѣшенія єсть той, кто трєває въ грѣхахъ, кто не покутує, не єднаєсь зъ Богомъ, не жалує за грѣхи свои. Бо и якже до него ѡтносити Тайну Покаянія? Чижь Тайна Покаянія єсть установою святою для спасенія людей и пошданія ся съ Богомъ, чи Тайна тая установлена для химеры, забавки людской або для звычайу? Скоро

грѣшникъ *треває въ грѣхахъ*, не кае ся, и не еднѣе ся съ Богомъ, то до него яко затвердѣлого грѣшника не може бути застосований овочъ зъ Тайни Покаянія, ажъ поеднѣе ся съ Богомъ, той не може бути разрѣшенимъ. Кто *не жалуетъ за свои грѣхи*, всегда ти саміи тяжкіи грѣхи визнае, въ грѣхахъ тыхъ смакуе, любуетъ ся, — той не може бути разрѣшенимъ. — Кто не хоче здрвати грѣшныхъ сношеній съ особою, той любуетъ ся въ тѣмъ грѣху, той не достоинъ разрѣшенія. Кто въ серцю своємъ живить гнѣвъ; ненависть, месть къ ближнимъ, той *треває въ грѣху*, любить его, — не може бути разрѣшенимъ. Кто не покидае близкіи оказіи до грѣху, якъ: неморальныи книжки, батѣ, театры, танецѣ, товариства, — той любить грѣхъ, ѡнь не достоинъ разрѣшенія. Кто здѣлавъ ближнему кривду на мастку, чести, и будучи въ станѣ и можности не хоче надгородити, той не жалуетъ за грѣхи. Кто затыгнувъ налогъ пиянства, или нечистоты, той чинить грѣхъ зъ звычаю, и не чинить найменьшого кроку до повстанія зъ налогу, той любить грѣхъ, и не жалуетъ за него. Кто не хоче приняти ѡтъ сповѣдника покуты за задосытъчиненіе за грѣхи, той легковажить собѣ образу Бога, той має волю тревати въ грѣху, и не жалуетъ за него. Ти всѣ и подѡбныи имъ любящии грѣхъ не могутъ бути разрѣшеними. Священникъ естъ впрочемъ судією въ сповѣдальниці, и кого ѡнь осудить за негѡдного разрѣшенія, той вырокови его поѡдати ся долженъ. Не торгуй ся протое съ священникомъ о разрѣшеніе, бо тое ся на ничъ не придасть. И еслибы ты натрафивъ на поблажливого сповѣдника, выторговавъбысь и выжебравъ разрѣшеніе у него, то коли ты *треваєшь въ грѣху*, и не маєшь сильной волѣ повстати зъ него, и до Бога навестити ся, — то таке разрѣшеніе принесе тобѣ осужденіе, бо хотай ты сповѣдникъ разрѣшивъ, Богъ ты не разрѣшивъ!

Если одже сповѣдникъ не удѣляє ти разрѣшенія, чинить то для твоего добра и спасенія. Щожбы ему шкодило, разрѣшити тя. И овшемъ для него було бы то догѡднѣйше, всегда разрѣшати, бо збивбы справу коротко за однимъ разомъ. Але ѡнь тое не чинить, бо ѡнь за тебе отвѣчательнымъ естъ въ су-

мѣнью передъ Богомъ. Онъ яко вѣрный слуга Божій хочеть выдерти діаволу, а позыскати Богу. Якъ-бы каждый нещиро кающій ся грѣшникъ завсѣгды одержавъ розрѣшеніе, то чижъ бы ся коли поправивъ? Грѣшивъ бы по старому въ надѣѣ, що зновъ одержить розрѣшеніе, бо ничъ такъ не дае наклонности до грѣху, якъ легкѣсть въ одержанью разрѣшенья. И овшемъ, така легкѣсть погубилабы грѣшника, бо на конто разрѣшенья грѣшивъбы при каждой способности, успокояючи сумлѣнье тою мыслию, що высповѣдає ся, и грѣху побудеся. Коли же грѣшникъ не одержавши разрѣшенья умертвить себе черезъ кѣлка тыжднѣвъ, то и ласку собѣ у Бога выеднає до правдивой покуты, и буде стерегчи ся, о скѣлько можности, грѣху. А то вже великій бувъ-бы зыскъ для него! Для самого одже почитанья Тайны св. Покаянія не може сповѣдникъ негѣдныхъ разрѣшати, бо значило бы то, марновати, а не вѣрно строити Тайны Божіи ведля слѣвъ Іисуса Христа (Мат. 7.): **Не дадите скѣтаѣ псомъ, не пометайте бисеръ кашнѣхъ предъ свиньми, да не поперѣтъ ихъ ногами скѣими. Аминь.**

НАУКА VIII.

О задосыть учиненію.

Что коздамъ Господѣи о всѣхъ,
таже коздаде мнѣ. (Псал. 115, 8).

Хотяй Господь Богъ радше уживає милосердія, до котрого тягне Го власна Доброта Ёго, нежели Справедливости, до котрой Го приневоляє злоба наша, однакожь, понеже Онъ такъ тамту, якъ и тую досконалѣсть посѣдає въ собѣ яко безкопе-

чно великій, для того въ цѣлѣмъ управленію свѣта сего звичайно лучить Онъ дѣла милосердія съ дѣлами справедливости — подѣбно якъ человекъ, хотяй охотнѣйше уживає правой руки, нежели лѣвой, але коли щось бѣльшого робити треба тогды одну и другу руку разомъ уживає. Такъ само Богъ въ святѣмъ Судилищи Сповѣди оказує намъ безконечне свое милосердіє, отпуcaючи намъ грѣхи смертельни и кару вѣчну. Тогды то по добре ѡтбутой сповѣди спадають узы грѣховни зъ души грѣшника, одежа брачна ласки Божой знову приѡдѣта, и человекъ стає ся зновъ дитиновъ Божовъ! Но Богъ хоче заразомъ оказати и справедливѡсть свою, не може человека цѣлкомъ безъ кары лишити, и для того домагає ся ѡтъ насъ задосытъучиненія за здѣланы кривды, черезъ котре знесена бы була або въ цѣлости або въ части кара дочесна, на котру замѣняє розрѣшеніє священника кару вѣчну, а котру треба бы або въ тѣмъ житію, або по смерти въ чистилищи сплатити. Въ той цѣли по разрѣшенію, котре насъ ѡтъ вѣчного осужденія увѡльняє, священникъ задає кающему ся дѣла покаянія, котрыми ѡнъ ѡтплатити ся має до решты справедливости Божой. Выповненіє назначеной черезъ сповѣдника покуты, и знесеніє кары дочасной по сповѣди называє ся *задосытъучиненіємъ* или покутою таинственною, котра єсть послѣдною частею св. Тайны Покаянія. Пѡзнаймо въ нынѣшной науцѣ:

1) *причины, для котрыхъ сповѣдникъ накладе дѣла покаянія кающему ся, и 2) якими дѣлами задосытъучинити можеть Справедливости Божой.*

I.

1. Вже самъ розумъ учитъ насъ, що грѣшникъ хотячи поєднати ся съ Богомъ, повиненъ поносити певнии умертвленія. Бо грѣхъ задає души рану смертельную, занечищає ю, обдирає ю зъ всѣхъ цнотъ, и чинить ю достойною пекла. Зъ такъ глубокой пропасти не можна выдобути ся самымъ тѣлько признаньемъ грѣхѡвъ и жалемъ, т. є. самыми словами и чувствами, котрыи грѣшника ничъ не коштують. Треба ту чогось

большее! Легко есть домъ збурити, але не легко его поставити. Отже учиненьемъ грѣха збуривъ-сь въ души своей той домъ святой, тую святыню, въ котрой мешкавъ духъ св., — поставъ же го теперь такимъ, якимъ онъ бувъ, чтобы Іисусъ Христосъ могъ вступити до души твоей и замешкати съ тобою. Сердце зболѣло въ skutokъ своей провины не только жалуетъ упадку своего, але стремитъ еще до надгородженя здѣланой кривды. Бо кто знае о здѣланой кривдѣ, и може ю надгородити, але не хоче, то значить: онъ не жалуетъ. Противно грѣшникъ жалующій за свои провины буде и безъ попередного упомненя сповѣдника чувствовати въ собѣ *потребу сердца*, шукати способу на заплаченье ведля силъ своихъ справедливости Божой. Въ имя того чувства святіи покаянники плакали цѣлыми днями и ночами о своихъ грѣхахъ, умертвляли тѣло свое даже до крови, роздавали милостинѣ, постили или ревными, слезными молитвами поручали ся Божому милосердію! Сама одже потреба природы упоминае ся по одержаномъ розрѣшеню о дѣла покаянныи, которыи Церковь свята называе задосытьучиненіемъ, покутою.

2. *Справедливѣсть Бога здае ся вылагати*, чтобы иначе до ласки Божой приниманыи були тіи, которыи передъ крещеніемъ зъ невѣдомости грѣшили, а иначе тіи, которыи вже разъ отъ неволѣ діавола и грѣха увольненыи, одержавши дары св. Духа, не вагали ся свѣдомо святыню Бога безчестити, и Духа св. засмутити. Невѣрный поповняючи збродню, грѣшитъ, бо повиненъ бувъ слухати права природы, написаного въ сердце каждого чловѣка, але вина его меньше отъ вины христіянина, котрый свѣтло вѣры и волю Бога познавъ, и только бунтовничюю своею волею выступивъ противъ волѣ Божой. Если Богъ на крещенію св. отпускае грѣхи учиненыи зъ невѣдомости, и не жадае покаянныхъ дѣлъ, то справедливо дѣлае, коли жадае отъ грѣшного Христіянина, котрый пбйшовъ за звѣрчыми своими порывами природы, або покусамы злого духа, задосытьучиненія за бунтъ и невдячнѣсть! Уже справедливѣсть людска иначе карае злочинца, котрый по першій

разъ або зъ несвѣдомости злое учинивъ, а иначе того, который учинокъ той съ свѣдомости повторивъ, такъ якъ иначе караетъ отецъ, хоть любящій своего единака, за несвѣдомость или неувагу его, а иначе за упоръ и зухвалость. Яже не має жадати християнинъ по грѣху, чтобы мала покута земская заступила ему страшну покуту вѣчну, коли о сколько самъ собѣ не простить, о только Богъ ему простить, и о сколько карати буде самъ себе упереджаючи гнѣвъ Божій, о только меньше лишитъ въ собѣ до каранья Справедливости Его.

3. Белибы отпущенья грѣховъ можна було достигнути безъ дѣлъ покаянныхъ, дуже легко тогды *моглибысьмо злобу грѣха собѣ легковажити и захоочувати ся ніяко до него*, збираючи собѣ помету Богу на день гнѣва. Бо кары покаянія оттягуютъ отъ грѣха, и якбы вудиломъ гамуютъ грѣшниковъ, дѣляючи ихъ осторожнѣйшими и больше чувующими на будущасть. Безкариость бо чинить людей зухвалыми, она есть матерею зухвальства, лѣнивства, коренемъ безетыда, кормильницею беззаконій.

4. Дѣла покаянныи будучи всегда противными грѣшному налогови *налогъ той нищать, або силу его зменяють*. Ктож не спознае, що скупецъ, одержавшій покуту, чтобы отъ часу до часу удѣлявъ милостинѣ, упражняячи ся въ тѣй цнотѣ рѣвночасно смертоносный ударъ задае налогови своего лакомства? Кто не знае, що нечистота побѣждаетъ ся постомъ, пыха покорною молитвою, размышленьемъ о власной ничтожности, а ненависть молитвою за зненавидженного? Дѣлайте покуту, не только, чтобы давныхъ грѣховъ заперестати, але такожъ, чтобы взбогатити ся овочами добрыхъ учинковъ, **„Дѣлайте плоды достойныи покаяніа!“** Якимъ-же способомъ будемъ могли плоды тіи творити? Ото если цноты противныи грѣхамъ дѣлати будемо. Кравъ-сь чужіи рѣчи, то зачни теперь роздавати и свои. Отдавъ-сь ся розпустѣ, то умертвляй теперь свое тѣло. Кривду здѣлавъ-сь словомъ или дѣломъ, то кленущихъ на тя благослови, а ненавидящимъ тя добре твори. Отдававъ-сь ся пиянству, то теперь постомъ нагороди давныи

грѣхи. Врешть розважай, що дѣла покаянныи сповнюваныи черезъ однихъ, суть для другихъ мовчаливымъ упомненіємъ передъ грѣхомъ, суть захоотою до доброго, суть наукою, котра не рушає, але по просту тягне за собою. Розважай, що черезъ гѣркіи кары, якіи пріймаємо на себе добровѣльно, або котрыи за наказомъ сповѣдника охотно выполняємо, стаємъ ся подобными Божественному Учителю нашому, Ісусу Христу, ведля того, що писає св. Павелъ. (Римл. 8, 17.) „наслѣдники оуко Богѣ, сонаслѣдники же Христу, понеже съ нимъ страждемъ“, а тогды признати должень-сьє, що навѣтъ и въ установленію задосытѣученія великіи суть суды Божіи.

Б. Наука тая, що Богъ ѡтпускаючи грѣхъ и кару вѣчну на сповѣди, але не всегда ѡтпускає кару дочасну, ино вымагає яко Справедливый, щобы грѣшникъ за свои грѣхи дочасну яку кару понѣсь, — *наука тая основана и на словахъ писма св., и на событіяхъ въ свѣтѣ dokonanych.* Правдою єсть, що Богъ ѡтпустивъ вѣчну кару Адамови въ раю, але не знаявъ зъ него кары дочасной, бо казавъ му Богъ въ потѣ чела посередѣ терпѣній розличныхъ и досвѣдченъ гѣркихъ покутувати цѣлє житѣє свое по грѣхопадєнію. Правдою єсть, що Богъ на молитву Мойсея ѡтпустивъ народови Израильскому ихъ грѣхи и долопоклоньства и шемранья противъ Богу на пустыни, але ихъ укаравъ дочасною карою, що блукали ся черезъ 40 лѣтъ на пустыни, и за кару не они, але ажъ ихъ дѣти вѣйшли до Землѣ ѡбѣцаной. Давідови ѡтпустивъ Богъ грѣхъ чужоложства и убійства, але пророкъ Натанъ въ имени Бога зановѣвъ му яко кару дочасну: смерть улюбленой дитины, бунтъ сына Абсалона и изгнаніє зъ мѣста престольного. Щожь врешть значать слова Давіда: „открати лице Твое отъ грѣхъ моихъ, и всѣ беззаконія моя очисти“, „найпаче омый мя отъ беззаконія моего“..., якъ не тую просьбу, щобы Богъ поглянувъ на єго утрапленіє и ѡтнявъ ѡтъ него всѣ позѣсталости грѣховныи, за котрыи єще терпѣти бы належало, и щобы цѣлкомъ ѡтъ грѣха очищенный и цѣлковите позыскавъ съ Богомъ помирєньє!

Марія Магдалина, грѣшница велика, у стѣпѣ Ісуса Хри-

ста одержала отпущенье грѣхѡвъ, мимо того по Вознесенію Христа, караючи себе дочасно, удала ся на пустыню и тамъ при великой, острой покутѣ, решту житья своего доконала. *Св. Петро-*хоть одержавъ прощеніе за грѣхъ отреченья ся своего Божественного Учителя, прецѣ той грѣхъ черезъ цѣле житье оплакувавъ ревными слезами, котріи ажъ рѡвцѣ на лиці его полишили.

И хотяй Іисусъ Христосъ задосыть учинивъ за грѣхи наши черезъ свою страсть и смерть на крестѣ, то однакожь хочѣнь, щобысьмо наши заслуги и дѣла покаянія лучили съ Богомъ задосыть учиненіемъ, бо иначе все нашии и наилучшіи дѣла не малибы у Бога жадной вартости на животь вѣчный. „*Богъ творитъ плоды, достойныи покаянія*“ кличе на насъ Спаситель, „*бо аще не покаетись, кѣмъ погибнете*“. Легко тя Богъ сотворивъ, бо однимъ словомъ, — але не легко тя откупивъ! Въ душѣ той науки Христовой Церковь св. отъ початку своего существованья, накладала по сповѣди всегда певну покуту, а то для того, що, хотяй черезъ Тайну Покаянія отпускае ся вина грѣха и кара вѣчна, то позѡстае еще кара дочасна на задосыть учиненіе Справедливости Божой.

6. *Въ первыхъ часахъ христіанства* покуты тіи були дуже великіи, острыи, долготревающии. За грѣхи явныи, публичныи, всемъ вѣдомыи, — задавано и явныи покуты. За такіи грѣхи, якъ отреченье ся вѣры, злорѣченье родичамъ, побитье когось, чужоложество, убійство, накладано покуты на 3, 7, 10 лѣтъ и навѣтъ на цѣле житье, въ котрѡмъ то часѣ кающіи ся, одѣтыи въ волосѣнницу, мушѣли стояти съ открытыми посыпаныи попелемъ головами, передъ дверми церковными, на назначенѡмъ на то мѣстци, босо стояли на снѣгу и дощи, и съ слезами мушѣли благати входящихъ до церкви людей, щобы за ними молили ся до Бога и вставляли ся до Епископа о скороченье часу покуты. Въ первѡмъ дни св. великого поста стригли кающіи ся свое волосье, и отъ теперъ вже не могли бути на жадной гостинѣ, на розрывкахъ, и доперва на Воскресеніе Христове или въ случаю смертельной хоробы и скорше, удѣлювано имъ св. Тайны. Такимъ карамъ, покутамъ, пдблягали

не лишъ простыя люди, яко явны грѣшники, але навѣтъ цѣсарѣ, князѣ, коли явно согрѣшили. Такъ цѣсарь римскій *Теодозій*, котрый живѣ за часѣвъ св. Амврозія въ IV вѣку по *Христѣ*, коли ставѣ ся бунтъ въ мѣстѣ Солуни, пославъ тамъ войско, и тому розказавъ бунтовникѣвъ якъ найострѣйше карати. Жовнѣри въ Солуни забивали винныхъ и невинныхъ, и убили около 8 тысячей людей. Незадовго прибувъ цѣсарь до Медіолану, где св. Амврозій бувъ Епископомъ. Св. Амврозій давъ му знати, щобы ся не важивъ показати до Церкви, доки не поддасть ся публичной покутѣ за зброднѣ тѣи. Мимо того цѣсарь прійшовъ разѣ до Церкви гадаючи, що предѣ Епископъ не ѡтважить ся, взборонити му вступу до Церкви. Тогды св. Амврозій заступивъ цѣсарю дорогу до церкви запытуючи, якимъ чоломъ смѣе ѡнъ входити до Церкви, по грѣху тяжкомъ безъ покуты. Цѣсарь ѡтповѣвъ, що и Давидъ согрѣшивъ, а Богъ му ѡтпустивъ. Св. Епископъ на тоє сказавъ: колись го наслѣдовавъ въ грѣху, то наслѣдуй го въ покутѣ. И такъ му сѣвъ цѣсарь передъ дверми церковными середъ простыхъ людей, своихъ подданныхъ, черезъ означеный часъ явну покуту чинити. — Такъ само коли въ 12 вѣку король англійскій *Генрикъ II*, маючи споры о справы церковныя съ св. Ѳомою, Епископомъ кантаврійскимъ, казавъ того Епископа убити, — остро за тоє убійство покутувавъ, бо у гроба св. Мученика Ѳомы казавъ ся монахамъ бичовати, и Папѣ прирѣкъ, що для ѡтпокутованья кары выбере ся на вѣйну крестоносну въ цѣли ѡтобранья Туркамъ Землѣ святой. — Генрикъ IV, цѣсарь нѣмецкій въ Каносѣ черезъ 3 дни за Папы Григорія VII покутувавъ публично. — Король польскій *Болеславъ Смѣлый*, коли убивъ св. Станислава Епископа Краковскаго, опамятавши ся по тѣй зброднѣ покинувъ королевство, утѣкъ зъ Кракова и въ мѣстѣ Осесяку на Уграхъ, вступивъ до монастыря яко слуга, где никому ажъ до смерти не визнавъ, кимъ єсть, и тамъ ажъ до смерти чинивъ остру покуту, и доперва при смерти сказавъ всѣмъ присутнымъ, кимъ ѡнъ бувъ. — Такъ остры були давнѣйше покуты или задосытучиненія, бо Церковь св., тая чувствительна мати, поро-

дивши черезъ крещеніе дѣти въ Іисусѣ Христѣ для Его славы и ихъ вѣчнаго щастья, старанно ихъ ховала, научала, надѣ ихъ обычаями пильно чувала, а сваволію остро карала. Нынѣ же задае Церковь св. звичайно малыи покуты, не довгїи молитвы, легкіи посты, малыи милостинѣ. Для чого? Для того, бо теперѣ инныи у ней дѣти. Въ первыхъ вѣкахъ мала Церковь дѣти здоровыи и сильныи въ вѣрѣ, живыи въ надѣѣ, горячіи въ любви, и сильныи до вышновненья всякихъ дѣлъ спасительныхъ, и ддятого могла Церковь въ карности ихъ утримувати, и дорогою креста впростѣ провадити до Неба. Въ нынѣшнихъ часахъ малой вѣры, а великой обоятности, великого лѣниветва въ Службѣ Божой — щожь Церковь має почати, коли Ёй дѣти слабиі, зхорѣлыи калѣки, немощныи выродки, у котрыхъ вѣра захвѣяна, надѣя ослабла, любовь остыгла, а силы до исполненья цнотѣ Христовыхъ устали? Якъбы нынѣ тая Духовная Мати, Церковь св. котрому зъ тыхъ слабыхъ дѣтей, за сваволію показала тѣлько рѣзгу, заразѣ бы оно ся розкричало, роззлостило, посинѣло, впало бы въ конвульсію и лягло бы трупомъ. Ото причина, для котрой тая Невѣста Іисуса Христа, оказуе ся такъ поблажливою для грѣшникѣвъ! Держить ся она въ тѣмъ разѣ взбрѣца своего Жениха Іисуса, котрый, якъ мовить св. Письмо (Мат. 12, 20): „трости сокрѣшеннымъ не преломитъ“. Теперѣшныи грѣшники то суть якобы надломаныи тростинами, — моглибы впасти въ розпачъ, поздѣстати въ грѣхахъ и гнѣвѣ Божѣмъ. Церковь св. знаючи, що они бы великихъ покутъ за грѣхи не знесли, волить съ малою покутою ѡтсылати ихъ до чистилища, нежели съ великою, — хрѣнь Боже — до пекла!

II.

„Сотворите плоды достойныи покаяніа, — аще не покаетесь, вси погинете“. (Лук. 3, 8.) Съ вдячною покорою прїймали давніѣйшіи кающіи ся великии покуты памятаючи на слова Апостола (І. Кор. 11, 31) „аще выхѣмъ себе розсѣждали, не выхѣмъ осѣжденни“, — домагали ся самыи неразѣ найострѣйшихъ дѣлъ

покаяннихъ. Якъ же нужденно виглядають при нихъ нинѣшніи грѣшники, котрымъ кѣлька дней посту, довша молитва, мала милостыня за многіи, тяжкіи грѣхи єсть за тяжка, неможлива до выкованья! Мы Любезнии, не поїдемы за прикладомъ тыхъ ложно кающихъ ся, але въ узнанью нашої вини и добродѣйствъ Божихъ, запытаймо съ Давидомъ: „Що отдамъ Господѣи за все“ (Пс. 115, 12). „О Господи! за спокой сумлѣнья, за увѣличеніє отъ кары вѣчної, за ласку и любовь Твою, щожь учиню, чимъ Ты надгородити можу? Мовъ Господи, бо слуга Твѣй слушає“.

1. Духъ св. такъ ѡтповѣдає тобѣ черезъ уста св. Павла (Рим. 6): „Икоже бо предстакисте оуды ваша рабы нечистотѣ, и беззаконію кз беззаконіе, тако нынѣ предстаките оуды ваша рабы правдѣ ко скатыню“, а черезъ тіи слова пригадує такъ сповѣдникамъ, якъ и каючимъ ся, що для надгородженья Справедливости Божой, добровъ єсть рѣчею, *такъ умертвляти своє тѣло, якъ оно перше ѡтдавало ся розкоши*, или поручає умертвленіє черезъ пѣсть, молитву, милостиню, якъ мовить Товія: *добра єсть молитва съ постомъ и милостинею, бѣльше нежели сокровища золота хована. Пѣдъ молитвою розумѣти треба всѣ добрыи дѣла, ѡносящіи ся безпосредственно до чести Божой*, якъ мовить св. Павелъ: „*аще ли гасѣ, аще ли пієте, вса ко славі Божѣ творите*“. „Безпрестанно молитесь!“ И якже то неустанно молити ся, если не такъ, щобысьмо всѣ нашіи труды и працѣ, привязаны до нашого стану, Богу яко молитву жертвовали. Для того не тѣлько той ся молитъ, кто ѡтшентує зъ памяти або зъ книжки молитвы, але и той молитъ ся, котрый свои добрыи дѣла Богу жертвує. Черезъ *пѣсть* розумѣють ся всякіи умертвленія тѣла и души, якъ: ѡтмовлюванье собѣ стравъ мясныхъ, масныхъ и утѣхъ позволеныхъ, довгий колѣноприклоненія, лежанье крестомъ, бичованье, тверде ложе до сна, короткій сонъ, терпеливе зношенье для любви Бога всякихъ утрапленій и пониженій, и совершенно пѣдданье волѣ нашої пѣдъ волю Бога. Пѣдъ *милостинею* розумѣють ся всякіи дѣла милосердныи, такъ тѣлесныи, якъ и душевныи къ ближньому ѡносящіи ся.

Не дивуйся, коли твоѣй сповѣдникъ, накладая тобѣ котре зъ тыхъ дѣлъ покаянныхъ. Бо тѣло не державъ въ послушенствѣ праву Божию, естъ ся ворогомъ Бога и твоимъ ворогомъ. Чижъ не добре то приглушити троха того врага, щобы спокѣйвѣйше и безпечнѣйше ишовъ дорогами туземного житья. Кто зрештою въ судѣ кары или шкоды надгородженой не може заплатити грѣшми, той платитъ ю тѣлесно терпячи вязницю. А що Богъ грошей ѡтъ тебе яко кары не прїиме, то плати Му за довги свои прїемнѣйшою молитвою: сокрушеннымъ сердцемъ, зболѣлымъ тѣломъ, упокореньемъ, милостинею, молитвою! — Ти добрыи, покаянныи дѣла, котрыи сповѣдникъ грѣшникови за покуту задае, треба *охотно прїняти, безъ шемранья и торгованья* съ сповѣдникомъ, треба ѡтправити тодѣ и въ той спосѣбъ, наколи и якъ назначенїи були; не треба ихъ самому въ ничимъ змѣняти, хотьбы и на лѣпшии, анѣ зволѣкати и ѡткладати, бо такъ малыи покуты суть ничимъ въ порѡвнанью съ кривдою, яку грѣхъ Богу дѣлае. Если покута назначена була безъ означенья часу, то належитъ ю ѡтправити якъ *найскорше*, будучи въ станѣ ласки освящающей, бо по доущенью ся нового грѣху не має покута skutku, не гладитъ кары дочасной. Чимъ пыльнѣйше, чимъ ревнѣйше кающїй ся назначену покуту выповняе, тымъ бѣльше кары дочасной она гладитъ, бо кажде дѣло наказане на сповѣди за покуту по силѣ ласки таинственной бѣлшой набирае вартости. — Каждый кающїй ся грѣшникъ повиненъ прїнаймѣй мати *рѣшительну волю, ѡтправленья заданой покуты*. Если въ часѣ сповѣди кающїй ся не має щирой волѣ, ѡтправити покуты, то тымъ уневажняе св. Тайну, не естъ достоинъ розрѣшенья и поповняе грѣхъ святотатства. Если але при сповѣди має щирю волю ѡтправити покуту, котру му сповѣдникъ задае, але ѡтправленье тое зволѣкае, а въ слѣдствїе того забуде ю ѡтправити, тогды сповѣдь естъ вправдѣ важною, але дочасныи кары, котрыи покута мала згладити, не зѡстали му ѡтпущеныи, и черезъ не ѡтправленье покуты поповняе ся новый грѣхъ. Если сповѣдникъ не знаючи особы кающаго ся, задасть покуту,

котру каючий ся мимо щирої волѣ ѡтправити не може, то повиненъ ѡнъ звернути увагу сповѣдника на тую обставину, що не може ѡтправити такой покуты, и просити о инну, а сповѣдникъ увзглядняючи слушне жаданье, або инну покуту, назначить, або надану въ части змѣнить.

До одного слуги Божого и Епископа прійшовъ сповѣдати ся грѣшникъ, котрого сумлѣнье страшными провинками було обтяжене. Сповѣдавъ ся ѡнъ съ щиримъ жалемъ и горячими слезами, сумнѣвавъ ся але, чи може ся сподѣвати ѡтъ Бога ѡтпущенья тыхъ беззаконій. Потѣшавъ го св. Епископъ словами: Съ певностію сыну мѡй простити ти Господь вины, если тѡлько покутовати будешъ за такъ тяжкіи грѣхи. Каючий ся закликавъ съ плачемъ: о мѡй отче! готовъ семь тысячъ смертей понести, кобымъ тѡлько за тую цѣну мѡгъ одержати ѡтпущенье грѣхѡвъ. А св. Епископъ до слезъ побужденный сказавъ: ото сыну мѡй, я ти назначаю седмилѣтну покуту. Якъ то, закликавъ каючий ся, тѡлько 7 лѣтъ маю покутовати за тѡлько збродней, котрыи не мѡгъбымъ ѡтпокутовати, слибымъ живъ до кѡнца вѣкѡвъ въ найострѣйшой покутѣ? Але мужъ Божій ѡтповѣвъ: И той часъ ти еще скорочу, иди и пости тѡлько 3 лѣта о хлѣбѣ и водѣ. Грѣшникъ зачавъ знову гѡрко плакати, бивъ ся въ груди и просивъ Епископа, щобы не жартовавъ зъ него, ино вызначивъ му довгу, строгую и спасительну покуту. Здумѣвъ ся не мало Епископъ и тронутый скрухою грѣшника сказавъ: Сыну мѡй, не причаюти ти въ жадень способъ, щобы ты хотѣвъ бути лѣпшимъ, надъ тое, що для тебе узнавъ твоѣй лѣкаръ душевный, яко пожиточне. Иди, змовь едно „Отче нашъ“, и будь перекованный, що Богъ ти грѣхи твои ѡтпустить. Повный покоры и послушеньства, ѡтѣйшовъ сокрушеный грѣшникъ, съ плачемъ упавъ на землю и змовивъ молитву назначену за покуту. И ото, скоро скѡнчивъ „Отче нашъ“, — зблѣдъ, спустивъ голову и упавъ трупомъ на землю.

2. Кромѣ задосытъучиненія таинственного есть еще *задосытъучиненіє добровѣлье*. Сповѣдникъ бо увзглядняючи нашу

слабѣсть назначае звыкло дуже малу покуту, Церковь бо св. есть того переконанья, що лучше есть, съ маловъ але отпра- вленовъ покутовъ дозволити душѣ пѣйти по смерти до чисти- лица для усовершенья покуты, нежели съ великими покутами а не отправленными высылати ю на вѣчне осужденіе до пекла. Кающій ся одже долженъ чути потребу, до покуты наданой черезъ сповѣдника — додати зъ власной волѣ добровѣльными еще дѣла покаянныи, котріи рѣвно мають свою заслугу и си- лу, вынадгородженья Богу за грѣшну минувшѣсть, а такими дѣлами суть: слуханье Службы Божѣй въ будныи дни, посѣ- щенье Найсв. Тайны, воздержанье ся часомъ ѿ дозволенныхъ забавъ, милосердїи учинки, якъ помѣчь ближньому въ потребѣ, потѣшеніе утрапленого и проч. На пр. Маешъ за покуту змовити яку молитву — змовь ю добровѣльно бѣльше разбѣвъ, нежели ти задана и жертвуй тоє за грѣхи твои. Ходи часто — що мѣсяцъ до сповѣди! Маешъ що доброго, смачного зѣѣсти, то погадай собѣ: за мои грѣхи умертвлю себе, и не зѣмь того їдла, — занесу тѣй слабѣй вдовицѣ-жебрацѣ, що въ сусѣдствѣ меш- кае, и потѣшу ю дарункомъ тымъ. Грають вечеромъ въ дому сусѣднѣмъ музыки, а ты маешъ охоту тамъ пѣйти, и танцю- вати, одже погадай собѣ: умертвлю себе, не пѣйду, — тоє умертвленье жертвую Богу за свои грѣхи яко додатокъ до той покуты, котру мнѣ сповѣдникъ задавъ. Есть въ дому калѣка, котрымъ ся всѣ брідять, не умита, не учесана, не опрана си- рота, а всѣ ѿ ней втѣкають. Переломи твою ѿразу, обмий, учеси, тоту калѣку, раны ей позавывай, и погадай собѣ: Бо- же, що дѣлаю, жертвую Тебѣ за грѣхи мои яко додатокъ до покуты, яку мнѣ сповѣдникъ задавъ. Такъ всѣ працѣ твои, цѣле житье твое, жертвуй часто Богу на задосытучиненіе за грѣхи твои!

3) Зносѣть дальше терпеливо въ духу покуты тѣи утрапленія и кресты, якіи на васъ Богъ зсилає, а буде то такожъ добро- вѣльною покутою, бо такє есть Боже Милосердіє, що можемо въ полученю съ Іисусомъ Христомъ задосыть учинити справе- дливости Божой черезъ дочесныи утрапленя терпеливо зно-

шеніи. Провидѣніе Боже ихъ на насъ накладе, а мы охотно ихъ зносімъ! Іисусъ Христосъ кличе: (Лук. 2, 1) „*къ терпѣніи истажите дѣши ваша*“, якобы казавъ: душу вашу до пекла или до чистилища засуджену спасаєте черезъ терпеливо зношеніи кресты. Звычайно коли зсилає Богъ на насъ хоробу, недостатокъ, нещастія рѣжніи, то мы наръкаємъ, шемраємъ, съ волею Божою сгодити ся не хочемъ. А власне терпеливымъ зношенемъ крестѣвъ, згаджанемъ ся въ нихъ съ волею Бога, моглибысьмо згладити кары дочесніи за наши грѣхи. *Св. Августинъ въ хоробѣ такъ ся моливъ: ту мя Боже нами, сѣчи, ту мя карай, ту не даруй, щобысь на вѣки даровавъ, и ѿтъ любви Твоей мене не ѿбдалявъ.* Такъ и ты въ каждой хоробѣ, въ кождѣмъ крестѣ, въ кождѣмъ утрапленіи кличь до Бога: „Прій ю о мѣй Боже! ѿтъ Тебе тую хоробу, тое утрапленье, и хочу терпѣти для любви Твоей, жертвую ихъ Тебѣ на задоситьучиненіе за грѣхи мои“. Ничъ хотѣбы найдрѣбнѣйшого, для Бога терпеливо знесенного, не позѣстане безъ заслугъ нередь Богомъ. Будь готовымъ до борбы, если хочешъ мати побѣду. Безъ борбы вѣнецъ терпеливости осягнути не можешъ. Если не хочешъ терпѣти, то и не хочешъ вѣнца. Если же того вѣнца прагнешъ, то безъ борбы не зыскаешъ побѣды.

4) Для зменьшенія собѣ каръ дочесныхъ за грѣхи *старайте ся доступовати якъ наибѣльше ѿпустѣвъ.* Ѳтпустъ есть власне дарованье тыхъ каръ дочесныхъ, якіи по одержаню разрѣшенія и по ѳтправленю покуты заданѣй еще намъ ся належать. Нема лучшого способу выплаченія ся Богу за грѣхи, якъ коли зъ скарбѣвъ заслугъ Христа и Святыхъ Божихъ черпаемо, и платимо за грѣхи нашіи. Скарбы тіи невычерпаніи, въ очахъ Бога наймилѣйшіи и найкоштовнѣйшіи, зложеніи єуть для насъ въ ѳтпустахъ, котрыи Намѣстникъ Іисуса Христа надає. Часто одже заганяй ся до тыхъ скарбѣвъ, якъ св. Августинъ казавъ: „*чого лиѣ не достасъ, забираю и привлацаю собѣ зъ ранъ Спасителя моего!*“ а тіи безконечніи заслуги лучаючи съ малими заслугами своими, учинками дрѣбными, або терпѣніями, жертвуй Милосердію Божому!

б) До задоситьучиненія за грѣхи належить еще: *злому, яке зъ грѣху вийшло, запобѣгати, т. з. кривду учинену звернути, и згѣршеніе учинене направити.* Бели одже скривдивесь кого на мастку, загорнувесь чужу власнѣсть, або ставесь ся причиною до страты ближньому, то повиненесь чужу власнѣсть звернути, шкоду надгородити. Бели кого скривдивесь на славу черезъ обмовы, плѣтки, то долженесь славу привернути, плѣтку ѳткликати, добре всюди о ближнемъ говорити. Скривдивесь кого на здоровлю, ударивесь, скалѣчивесь го, то повиненесь поносити кошта въ приверненю му здоровля, надгородити за терпѣнія и страты въ часѣ choroby. Соблазнивесь кого черезъ опущеніе или легковаженіе обовязкѣвъ христіянськихъ, черезъ зліи дѣла, мовы, пѣсни, жарты, то повиненесь особы тѣмъ згѣршеніямъ напроваджати на дорогу спасенія, и при кождѣй случайности выступати противъ тымъ грѣхамъ, котріи другихъ научивесь.

б) До задоситьучиненія за грѣхи належить такожъ: *поставленіе поправы, бѣльше не грѣшити, съ всяковъ ревностевъ до skutku приводити.* Пѣдъ тымъ тѣлько условіемъ еднае св. Тайна Покаянія грѣшника съ Богомъ, привертае му страчене достоинство, и спокѣй души, замыкае пекло, а отвырае небо. Кто не стараесть веѣми силами доповнити того условія, а нѣ мыслить о поправѣ, той оказуе, що не мавъ правдивого жалю за грѣхи, того сповѣдь есть святотатекѣвъ, и не тѣлько, що не очищае сумлѣнія зъ грѣхѣвъ, але до нихъ додае еще новыи тяжкій грѣхъ святотатства.

7) *Не забувай, що ты тымъ деревомъ непожиточнымъ въ виноградѣ Христа защеПЛеныи, але безовощнымъ.* Іисусъ Христосъ той огорожникъ небесный, приходивъ вже неразъ до тебе, въ причастяхъ св., шукаючи овочу покуты, але кромѣ листа позораи побожности и терикихъ овочей твого грѣшного житія, рѣдко коли знаходивъ овощъ, котрыи мавъ бы солодкѣсть небесну. Чижь не обавляеши ся, що врештѣ скаже Господь, той Господарь винограда небесного вытяти тебе зъ винограда свого, щобь дармо мѣстця не занимавъ и въ огонь

тя вкинути? Отже кличъ и проси: *О Господи! почекай принаймѣй той рѣкъ сще, изволи оконати своє дерево ѡтдаляючи покусъ и небезпеченства грѣха, изволи обложити оно навозомъ, ставляючи ми передъ очи брідкѡсть грѣха, и благослови ниву сердца мого, щобы выдала оwoць достойный, Тобѣ мильный, оwoць св. покуты.*

8) *Цѣль и налѣреніє правдивой покуты* есть, не тѡлько карати и гладити грѣхи минувшіи, але такожъ *заховати ѡтъ будущихъ грѣхѡвъ и поправити ся.* Дятого до кающаго ся належить, не тѡлько за минувшіи грѣхи себе самого карати, але и шукати способѡвъ, якъ поправити ся, и устерегти ся дальшихъ упадкѡвъ. Жадень птахъ не есть такъ осторожный и подѡзрительный въ хороненью ся сѣтей, якъ той, который вже разъ въ сѣти впавъ и ледво зъ нихъ вырвавъ ся. Если бы и мы, якъ той птахъ, поступали и осторожніи були, не впадали бысьмо на ново въ давніи грѣхи. Але рѣчь инакше має ся. Той, що вчера вырвавъ ся на сповѣди зъ сѣтей лукавыхъ, мыслить заразъ нынѣ зновъ до нихъ вернути, и ледво черезъ кѡлька дней, или годинъ умѣе жити безъ грѣха. Треба одже сильно вооружити ся въ оружїя духовнии противъ новыи грѣхалъ по сповѣди, а оружїями тыми суть:

а) *часте принятїе св. Тайнъ Покаянїя и Евхаристїи.* Якъ Богъ въ раю земскѡмъ межи инними деревами зацепивъ бувъ одно дерево — дерево живота, котрого оwoчѣ заховували силы, и животъ безсмертный давали, такъ въ раю Церкви св. постановивъ Богъ инне дерево живота Божого, котрого оwoчѣ заховують для души животъ ласки, а деревомъ тымъ есть найсвятѣйша Тайна Тѣла и Крови Господной. Христось установивъ Хлѣбъ той яко повседневый, щоденный, а тѡлько людей замѣняе Го собѣ за рѣчный! Приступайте одже по Хлѣбъ той Ангельскій до Стола Божого принаймѣй що мѣсяця — якъ найчастѣйше!

б) Другимъ до вытреванья въ добрѡмъ, дуже пожиточнымъ средствомъ есть *молтва*, котра яко найзвычайнѣйше Провидѣнїя Божого орудїе — все намъ у Бога выхлопотати

може, якъ запевнявъ Ісусъ: „просите а приймете. — еси о що просити вѣдѣте Отца во имя мое, дастъ вамъ — все, що просити вѣдѣте въ молитвахъ крѣдѣюще, приймете. Средство тоє єсть дуже легке, бо щожъ легшого даже убогому жебракови, якъ просити о милостиню? Просѣть одже о захованье ласки Божой, а молитва ваша и доброта Божа заховає васъ ѿть упадку. Зъ занедбанья молитвы беруть початокъ всѣ упадки, якъ мовить св. Яковъ: „не маєте дла того, що не просите“, — „єсѣте слабыми, бо не просите о здоровле“.

в) Понеже Господь ѿть своихъ разумныхъ сотворѣнь вимагає, щобы не тѣлько молили ся, але и чували „вѣдите и молите ся, да не кнїйдете во напасть“, длятого до вытреванья въ добрѣмъ єсть намъ потрібне: *хоропенье ся оказій*. Якъ начиня шкляннїи, хотяй якъ крухїи, однакъ тревальшыми суть ѿть желѣзныхъ, еси ся ихъ ѿть збитья охороняє, такъ и той, що утѣкає ѿть злыхъ сходитъ, злого товариства, кто ся стереже свавольныхъ поглядѣвъ и розмовъ — охоронить ся ѿть упадку. Начинье глиняне не черезъ тоє сильнѣйшимъ ся стало, що черезъ долгій часъ тревало не стовчене, зъ глины оно повстало, и глиновъ позбѣтає и для того всегда стовчи ся може, неосторожно лишь трути нимъ о що, а въ кусники розбѣє ся. Такъ и челоуѣкови до упадку не много треба, тѣлько одной оказїи, еси ся въ ню безъ потреби вдає, бо анѣ самъ своєвъ силою покуєшь оперти ся не може, анѣ му Богъ тогды схоче удѣлити ласки, єь котровъ бы покуєшь оперъ ся.

г) Послѣдне средство вытреванья въ добрѣмъ єсть *милне и чисте розважанье тыхъ причинъ, котриі намъ вѣра св. подає* о короткости житья, о близкости смерти, и о карахъ вѣчныхъ для грѣшникѣвъ, ведля слѣвъ Духа св. *памятай на послѣдныи рѣчи, а въ вѣки не согрѣшиши*. Бо ктожъ рѣзумный ѿтвѣжитъ ся на грѣхъ, еси буде живо розважати, що мусить умерти, и розлучити ся ѿть всего, що ту любитъ, — ѿть прїятелѣвъ, сродникѣвъ, богатствъ, утѣхъ и наконецъ ѿть власного свого тѣла, и що зъ всего обдертый въ землю вкинений — стане ся паствою робацтва; що въ будущѣмъ житью черезъ

цѣлу вѣчнѣсть не буде вже мати жадної хвилѣ до дѣланья того доброго, котре въ тѣмъ житю занедбавъ, або до напращенья того зла, котре му учинивъ? Незадовго прийде може вже той ранокъ, котрого вечера ты ся вже не дочекаєшь — прийде нѣчь тая, котру може здорово зачнешь, але слѣдующой зорѣ пораннѣй не узришь. О якже будешъ ся гризти и смутити, коли спостережешъ, що прийшла уже тая нѣчь, а ты есь безъ добрыхъ учинкѣвъ, достойныхъ неба! Кто знае, чи той першій грѣхъ, на котрый ты ѣтужишъ ся, не буде для тебе остатнымъ, — кто знае, чи не вытягненьй вже есть той лукъ, котрый ты має стрѣловъ вѣчной смерти пробити? Бери хочешъ уйти пекла, ото єдина дорога: *соблюди заповѣди! задосити чини! поправъ ся!*

Братя Христіане! для любви Бога, для боязни судѣвъ Божихъ, для спасенія душъ вашихъ, нѣ забувайте, щосьте при сповѣди урочисто дали слово Богу: „*обѣцяю поправити ся*“. Бери нечуваючи надъ собою, не стараючи ся панувати надъ собою, не уживаючи жадныхъ средствъ до повстанья зъ налогѣвъ злыхъ, не уникаючи оказій, — ѣтпадаєте до тыхъ самыхъ грѣхѣвъ, якихъ выреклисье ся при сповѣди — о то горе вамъ! Бо тая обѣтница поправы, ти освѣдченья жалю були облудою передъ лицемъ Бога, були якбы жартомъ зъ Него! О тота облуда, ти жарты, суть страшновъ збродневъ! Ѡтбуваєте св. Тайну Покаянья и Евхаристію якбы зъ звычаю, знаходите въ тыхъ св. Тайнахъ для себе отрую, бо они суть причинѣвъ затвердѣлости вашой въ грѣхахъ, обоятности религійной, и нерозкаянья вашего. „*Днесъ аще не оуслишите гласъ Бгго, не ожесточите сердецъ Вашихъ*“, кличу до васъ словами св. Павла. Не надуживайте терпеливости Божѣй, корыстайте зъ часу Милосердія, щобысьте тогды, коли надѣйде часъ строгой Справедливости, не були примушеними, стогнати и безкуточніи слезы проливати на вѣки. Аминь.

НАУКА IX.

О частой сповѣди.

„Не медли обратитися ко Господу,
и не отлагай день отъ дне, князѣ
бо изыйдетъ гнѣвъ Господень, и
ко время мести погинеши“.

(Исуса Сина Сирах. 5, 8.)

Коли Нееманъ, князь Сирійскій, просивъ св. пророка Елисея, чтобы го зъ проказы очистивъ, тогда св. пророкъ не тѣлько на одну купѣль вѣдославъ го до рѣки Іордану, але еще ему приказавъ, чтобы ся сѣмъ разѣвъ въ тѣй купѣли обмивъ. И я не тѣлько одинъ разъ хочу тя христіанине, до св. сповѣди привести, але мушу тя черезъ любовь спасенія твоего просвети, чтобысь до той спасительной купели душевного Іордана, не тѣлько одинъ разъ въ роцѣ, але и сѣмъ разѣвъ въ роцѣ горнувъ ся, т. е. якъ найчастѣйше, и чтобысь въ тѣй св. Тайнѣ якъ найчастѣйше, коли лише можешъ, душу твою очищавъ. Найбѣльшая часть Христіанѣвъ не слухаютъ того воззванья, и дуже рѣдко, ледво разъ въ рѣкъ сповѣдають ся. А тымъ однорочникамъ здае ся, шо они святіи, и не потребуютъ бѣльше разѣвъ въ роцѣ сповѣдати ся, бо они не такіи грѣшники. Зъ той причины хочу Вамъ въ нынѣшнѣй науцѣ показати,

- 1) *Якѣ зліи суть skutки рѣдкихъ сповѣдей, и*
- 2) *Якіи пожитки зъ частихъ сповѣдей.*

I.

1) *Першилъ skutкомъ рѣдкихъ сповѣдей суть частіи грѣхи, то значить, шо тѣи, шо рѣдко сповѣдають ся, часто грѣшатъ: Досвѣдченье учить, шо человекъ якіиь часть по спо-*

вѣди есть лѣншимъ, грѣхѡвъ стереже ся, а коли довшій часъ
 ѡтъ сповѣди уцлыне, то легко вертае до звичайныхъ грѣхѡвъ.
 Ѡткликую ся ту до ваного власного досвѣдченья. Ѡткликую
 ся до челоуѣда ѡтданого налогови *пїяньства*. Правда, чело-
 вѣче! который маєшь нещастье налогового упиватися, що, коли
 бувєсь у сповѣди, коли ти тамъ священникъ добре сумлѣнье
 розтряєшь, коли ти ставивъ передъ очи, що черезъ пїяньство
 тратишь здоровье, мастокъ, котрый долженъ есь дѣтямъ захо-
 вати, що тратишь небо, а заслугуєшь на вѣчніи муки въ пеклѣ,
 що муки пїяка въ пеклѣ будутъ такъ великіи, що ѡнъ тамъ
 вздохати буде и просити, щобы кто умочивъ конецъ пальця
 въ водѣ, и охолодивъ языкъ его, але и тоє не буде му дане;
 коли ти священникъ выставивъ передъ очи, що черезъ пїянь-
 ство ображаєшь того Бога, который ты сотворивъ на образъ
 и подобіє свое, а сотворивъ для щастя твоего вѣчного; що о-
 бражаєшь того Іисуса Христа, который за тебе давъ ся бичо-
 вати, тернємъ вѣнчати, на крестѣ разпяти, оцтомъ и желчію
 поити, который умеръ за тебе; коли ти тоє все священникъ
 на сповѣди представивъ, то ты потѡмъ черезъ 2, 3—4, тиж-
 днѣ ѡтъ пїяньства повздержавъ ся? Повздержали тя ѡтъ пїянь-
 ства напѡмненія священника, а еще бѡльше ласка Бога, ко-
 тру ты въ св. Тайнѣ Покаянія отримавъ. Еслибсь бувъ по-
 кѡлька недѣляхъ пѡйшовъ зновъ до сповѣди, то бувбысь ся и
 на дальше ѡтъ пїяньства повздержавъ. Але ты зволѣкавъ спо-
 вѣдь довго, кѡлька мѣсяцѣвъ або и рѡкъ цѣлый, одже вражѣ-
 нье зъ послѣдной сповѣди затерло ся въ твоємъ умыслѣ, ты
 ласку Божу на сповѣди одержану стративъ, черезъ тоє, щось
 той ласцѣ бувъ невѣрнымъ, щось ся не старавъ черезъ нову
 сповѣдь въ ласцѣ утвердити, и упавєсь на ново въ твоѣй
 налѡгъ!

Ѡткликую ся до челоуѣка ѡтданого *нечистотѣ*. Правда,
 мѡй брате нещастливый, тому грѣху ѡтданный, що неразъ,
 коли высповѣдавєсь ся, коли ти священникъ на сповѣди при-
 гадавъ, що Богъ за нечистоту тяжко карає, що за той грѣхъ
 Богъ свѣтъ цѣлый залявъ водами потопа, Содому и Гомору

знищивъ огнемъ и сѣркою зъ неба, що нечистыхъ чекае въ пеклѣ робакъ, котрый не умирае и огонь що не угасае; коли священникъ закликавъ на тебе словами Фальмиста: „не бѣда ако конь и мѣскъ, имже нѣсть разѣма“, (Псал. 31, 9), коли ти препоручивъ, щобысь щоденно до Матери Божой о помѣчъ до захованья чистоты моливъ ся, щобысь Ёй Твои очи, уши, сердце и все тѣло ѡтдававъ, — то ты потѣмъ, покрѣпленный батькѣвскими словами священника, покрѣпленный Ласкою таинственною и св. Причастіемъ черезъ тыждень, два, и три уникавъ особѣ и мѣстѣ, котры давали ти причину до грѣху, — ѡтдалявесь ѡтъ себе мысли небезпечній, поконувавъсьсейчасъ повстаючіи покусы? Белибысь бувъ що кѣлька тыжднѣвъ ходивъ до сповѣди, бувъсь вже витревавъ въ чистотѣ. Але ты съ сповѣдею зволѣкавъ, и поволѣ остигавъ, не поручавесь ся опѣчъ Пр. Дѣви Маріи, и потѣмъ вернувесь до давного злого житья! Ѳткликую ся до человѣка, ѡтланого грѣхови крадѣжи. Правда, що колись ся сповѣдавъ, щось кравъ, а священникъ ти пригадавъ, що не человѣкъ, але Богъ давъ тоє право: не кради, и пригадавъ ти слова св. Августина: крадѣжъ не може бути ѡтпущена, поки рѣчь взята не буде звернена, и закликавъ на тебе: „щожъ поможе челоуѣкови, хотѣкы цѣлый скѣтъ позыскавъ, а погѣбѣкы дѣшъ скоу“? (Мат. 16, 26.), — то ты потѣмъ черезъ кѣлька тыжднѣвъ не кравъ, не робивъ шкоды въ поли, городѣ, въ лѣсѣ, мавесь наветъ намѣренье, давній кривды вынадгородити? Але коли ты черезъ пѣвъ року або рѣкъ цѣлый не бувъ у сповѣди, то ты зновъ спустивъ зъ справедливости своей, а коли надходивъ Великдень, то шукавесь сповѣдника незнаючого тя, и не мовивесь му о тѣмъ, що на давнѣйшой сповѣди вложено на тебе обовязокъ вынадгородженья сдѣланой кривды, и що того обовязку самовольно не допояняешь.

Ѳткликую ся до человѣка, скорого до гнѣву, до проклоновъ. Правда, ты господарю, котрый маешь звычай, коли тѣлько щось не по твоей волѣ въ дому стане ся, проклинати жену, дѣти, слуги, худобу; — правда господине, котра маешь

звычай, коли мужь зъ корчмы верне, желати му, щобы собѣ ноги полодивъ, — а коли розгнѣвасъ ся на дѣти, желати имъ, щобы ихъ громы позабивали, — правда — що коли були есте у сповѣди, коли вамъ тамъ священникъ повторивъ слова Фалмисти: „гнѣвайте сѧ, а не согрѣшайте“ (Ф. 6, 5) т. е. картайте грѣхи пѣдвладныхъ, але безъ гнѣву и злости, — пригадавъ вамъ слова Иисуса Христа: „блаженни кротцыи, яко тѣи наслѣдуютъ землю“ (Мат. 5, 4) „считѣ сѧ отъ мене, яко кротекъ есмь и смиренный сердцемъ“ (Мат. 11, 29) — то потѣмъ якійсь часъ миръ бувъ въ дому? Але коли есте кѣльа мѣсяцѣвъ не були у сповѣди, — знову зачали ся въ дому клебѣтъ, сварня, проклены.

Такъ мѣглымъ ся до розличного рода грѣшникѣвъ ѣтеликувати, и на кождѣмъ бы показало ся, що чимъ бѣльше челоувѣкъ, ѣтдале ся ѣтъ послѣдной сповѣди, тымъ частѣйше грѣшитъ. „Бдите и молитесѧ, да не кнѣдетѣ къ напасть“ казавъ Иисусъ Христосъ (Мат. 26, 41). Щобы не грѣшити, треба чувати. А чувати — то значить власне, часто ся сповѣдати.

2) Другимъ skutкомъ рѣдкихъ сповѣдей есть *неспокой сумлѣня*. Кто рѣдко сповѣдае ся, той, чи має тяжкіи чи меньшіи грѣхи, — на кождый способъ дѣзнае неспокою сумлѣня. Если має тяжкіи грѣхи на собѣ, то сумлѣнье го грызе, и выкидае му его грѣхи, „бо нѣсть радовати сѧ нечестивымъ“ (Изаи. 48, 22). Если же тяжкихъ грѣхѣвъ не має, — то понеже не идучи до сповѣди не вглядае въ сумлѣнье свое, здае му ся, що великимъ есть грѣшникомъ, бо давно съ Богомъ щиро ся не розмовивъ, одже не дѣзнае того благого спокою, якого дѣзнають тѣи, которыи часто рахунокъ сумлѣня дѣлаючи и часто ся сповѣдаючи могутъ безпечно уповати, що суть въ состояніи благодати Еожой.

3) Третьимъ skutкомъ рѣдкихъ сповѣдей есть *позбавленіе* (лишеніе) *св. Причастія*. Кто бо рѣдко сповѣдае ся, той и рѣдко св. Причастіе прѣймае. Есть то дуже лихій и нещасливый skutокъ. Бо чижъ може бути для насъ бѣльше щастье, якъ прѣнятіе св. Причастія, якъ лученье ся съ Господомъ Иису-

сомъ Христомъ? Якъ спѣваемо въ пѣсни знаной: „*Ни Ангели, Херувимы — Не достуняють Серафимы, Що чловѣкъ достунає, — Тѣло и кровь якъ приймає.*“ А ты чловѣче озяблый, лѣнующи ся до сповѣди позбавляеш ся того щастя Причастія св., позбавляеш ся Его оwoчѣвъ! Якъ хлѣбъ покрѣпляє тѣло, такъ Причастіє св. покрѣпляє душу; не берешъ Причастія св. не берешъ стравы душевной, — скоро ослабне и устане душа твоя въ борбѣ съ покусамы, въ працѣ на небо!

4) Дальшимъ злымъ skutкомъ рѣдкихъ сповѣдей есть *позбавленіє ся ѡтпущѣвъ*. Ѳтпущѣть есть, якъ знаємъ, ѡтпущеніє каръ дочесныхъ за грѣхи, котры бысьмо на тѣмъ свѣтѣ, або въ чистилищи поносити мусили. Ти, що часто сповѣдають ся, можуть достунити много ѡтпущѣвъ, если сповѣдають ся въ такіи дни, въ котрыхъ есть ѡтпущѣть чи то для всѣхъ вѣрныхъ, чи то для членѡвъ якого братства, и если при тѣмъ приписанихъ до доступленія ѡтпущѣу условій доповнять. Ти одже, що рѣдко, — разъ въ рѣкъ, сповѣдають ся, черезъ те саме позбавляютъ ся ѡтпущѣвъ, до котрыхъ доступленія сповѣдь есть необходимымъ условіємъ, — позбавляютъ ся той ласки, щобы имъ Богъ кары дочесныи за ихъ грѣхи ѡтпустивъ, одже спроваджають на себе кары Божіи, въ тѣмъ житію приготавлиючи собѣ довге чистилище.

5) Skutкомъ такожъ рѣдкого сповѣданія ся есть *позбавленіє ся заслуги зъ добрыхъ учинкѡвъ*. Припустѣмъ, що ктось учинивъ якійсь грѣхъ смертныи, н. пр. нечистоты или цїянства въ лѣтѣ, не будить въ собѣ за той грѣхъ жалю досконалого, и хотяйбы мѡгъ, не иде высповѣдати ся заразы того грѣху, але гадає собѣ легкомысленно; прійде сповѣдь пасхальна, то ся высповѣдаю, — мимо то однаковожь, що не кає ся того грѣху смертного, чинить много доброго, ѡтманяє щиро молитвы свои, ходить часто до Церкви на Службу Богу, въ дому працює пильно для добра родины, заховує посты, дає милостинѣ. И якъ судите, чи той чловѣкъ мае яку у Бога заслугу на животъ вѣчный за тоти свои добрыи учинки здѣланыи въ состояніи грѣха! Жадной не мае! Бо добрыи учинки:

молитва, по́сть, милостина, праця, тогды то́лько приносять намъ заслугу у Бога на животъ вѣчный, если ихъ чинимо въ станѣ ласки Божой, вольными на души ѿтъ грѣха смертного. Иисусъ Христосъ сказавъ: „акоже розга не можетъ творити плода, аще не вѣдетъ на лозѣ — тако и вы аще ко мнѣ не приѣдете“ (Іоан. 15, 4). Кто не обитаетъ въ Иисусѣ Христѣ, кто не есть съ Нимъ полученныхъ черезъ ласку, ино тревае въ грѣсѣ, той не може ничь чинити заслугующаго на животъ вѣчный. Св. Павелъ мовить: „аще роздамъ все имѣніе мое нищымъ, и аще тѣло мое дамъ на ксесожженіе, любеже же не имамъ, ничтоже есмь“ (1. Кор. 13, 3), т. е. еслибы кто любовію не бувъ злученный съ Богомъ, будучи въ станѣ грѣха, то ничь бы му не помогло, хотѣби весь мастокъ роздавъ межи убогихъ, и тѣло свое давъ на мученіе. Отже еслибысь коли учинивъ грѣхъ смертный, то сейчасъ взбуди въ собѣ жаль досконалый, и не чекаючи сповѣди пасхальной, высповѣдайся заразъ того грѣха, щобысь не тративъ заслуги у Бога за тоти працѣ, зъ якихъ житѣе твое складаеся, и за всѣ твои добріи учинки.

6) Дальшимъ skutкомъ рѣдкихъ сповѣдей есть *неспокойна смерть*. Ти даже, котормы часто сповѣдалися, котормы сповѣдъ зъ цѣлого житѣя наветъ кѣлька разѣвъ ѿправили, дрожать на ложи смертнѣмъ и боятъ ся, чи всѣхъ грѣхѣвъ высповѣдалися, и чи добре т. е. съ правдивымъ жалемъ ихъ высповѣдалися. Якъже далеко бѣльше на ложи смертнѣмъ дрожати будешь ты человекъ! котрый до сповѣди ходишь лишь одинъ разъ въ рѣкъ, около Великодня, т. е. тогды, коли сповѣдальницѣ суть формально обложеніи людьми, котры пхають ся немилосердно на тебе, и ты въ такѣмъ етиску можешь легко якій грѣхъ забути, а утружденный священникъ може такожь легко забути, о той або инный грѣхъ тебе ся запитати.

7. Есть еще одинъ skutокъ рѣдкихъ сповѣдей, — skutокъ то страшный! а skutкомъ тымъ есть *осужденіе вѣчнос*. Сумно то погадати, але може не одинъ зъ васъ мае на сумлѣнью може ѿтъ довшого часу — грѣхъ смертный, але за него не жалуетъ, и до сповѣди не спѣшитъ, и до пасхальной сповѣди

откладає. Бели бы на тебе брате нещастный, котрый въ грѣсѣхъ смертнѣмъ треваєшь, прійшла смерть нагло, такъ що не мавъ-бышь часу анѣ на сповѣдъ, анѣ на чувство жалю досконалого, — то поїшовъ-бышь на вѣчне осужденіе! А чижь смерть такъ нагло прійти не може? чижь она дуже часто и нагло не приходитъ на людей молодыхъ, здоровыхъ, сильныхъ? А ты обѣ-цуюсь собі жити до Великодня? Може до тебе застосувати можна тіи слова Божіи: „безъмнѣ, кз ночь сію дѣшѣ твою изла-зѣтъ отъ тебе“ (Лук. 12, 20). Для того мовить Іисусъ Христосъ: „вдѣте оубо, яко не вѣсте дне, ни часа, кз оныже сынъ челоувѣ-скій прійдетъ“ (Мат. 24, 42).

Ото сумныи послѣдствія рѣдкихъ сповѣдей! Для того то Святіи, щобы тыхъ послѣдетвій уникнути, сповѣдали ся дуже часто, и такъ св. Кароль Боромей, св. Игнатій, Францишокъ зъ Ассижу, Климентій VIII, Папа, сповѣдали ся майже щоденно. Св. Францишокъ Ксаверій миссіонарь дикихъ Индіанъ, каждого вечера сповѣдавъ ся. Св. Людвикъ, король французскій, сповѣ-давъ ся каждой пятницѣ. И нынѣ есть еще богато такихъ душъ святыхъ, которы такъ цѣняютъ чистоту сумлѣнья, що сповѣдають ся що тыждень или що мѣсяць. И вамъ, любиміи Христіане, та-кую частую сповѣдъ поручаю, сповѣдайте ся якъ не що мѣсяця, то хоть що кварталу, въ 4 поры року, въ 4 бѣльшіи посты нашей св. Церкви: Вел. пѣсть, Петрѣвку, Спасѣвку и Пили-пѣвку, бо така сповѣдъ часта многіи пожитки приносить!

II.

Коли рѣдка сповѣдъ производитъ въ челоувѣцѣ такъ лихихъ послѣдствія, то противно часта сповѣдъ приносить богатыи пожитки. И такъ:

1. Часта сповѣдъ не допускає, щобы ся злыи налоги глубоко вкореняли въ сердце наше; а если гденекоторыи на-логи уже запустили корѣнье, то сповѣдъ часта ихъ выриває, и поволи погубляє. Жаль нашъ, звычайно недосконалый, предъ сповѣдею учиненный, не має той силы, щобы зло закоренившє ся въ сердци, съ корѣнемъ вынищити. Найлучше одже лѣкар-

ство для тыхъ, котерыи довго зѣстають обмотаныи въ якій злый налогъ, есть, щобы ся черезъ якійсь часъ що тыждень, или еще частѣйше сповѣдали!

2. Часта сповѣдь обтирає діяволу смѣлѣсть, замуляє его оружїє, ослабляє его покусы. Якъ утѣкають пауки зъ тыхъ мѣстцъ, где часто видять выметенныи сѣти свои, — якъ орлы опускають тїи скалы, на котрыхъ часто порозкиданыи найшли гнѣзда свои, такъ и діяволъ осѣсти не може въ тѣй души, котра черезъ частыи сповѣди неусе его сѣти и штуки. Вызнавъ то колись самъ діяволъ, що жадной рѣчи въ Церквѣ болѣше не боить ся, якъ частой сповѣди. и що жадна рѣчь не ослабляє такъ его хитрости и штуки, якъ часта сповѣдь. Доки чловѣкъ лежитъ въ грѣсѣ, доти звязанымъ зѣстає на всѣхъ силахъ и чувствахъ, такъ що ничъ доброго на животъ вѣчный учинити не може; скоро же высповѣдає ся, всѣ узы ѡтъ разу зъ него спадають. Такъ боить ся діяволъ, якъ каждый зводитель, наиболѣше выявленя его справъ и штукочъ.

3. Кто часто сповѣдає ся, той набуває *великой легкости въ рахунку сумлѣнїя* и безпечнѣйшимъ есть, що уживъ той пильности, бо въ годину смерти діяволъ такому ничъ не буде мѡгъ закинути, зъ чого бы ся бувъ высповѣдавъ, бо ѡнъ всегда рахунки свои державъ въ порядку. Противно же, кто рѣдко сповѣдає ся, той легко, для недбалства своего опуститъ и тяжкіи грѣхи. Ѳткладанье рахунку сумлѣнїя и сповѣди дѣлає, що много рѣчей на сповѣди легко забуваемъ. Зъ-ѡтти велике замѣшанье буде у такого чловѣка, коли му діяволъ при смерти пригадувати стане рѣчи, котрыи го мѣшати, тревожити и смертнымъ потомъ заливати будутъ? Тогда зачне ѡнъ за пѡздно свое безумїє осуждати и мовити: „а щожъ-бы тяжкого було въ тѣмъ, еслибымъ бувъ трохи частѣйше до св. Тайнъ приступавъ? Якъ мало требовано ѡтъ мене, а прецѣ и того учинити не хотѣвъ-емъ! А якъ бымъ бувъ учинивъ, не бувъ бымъ теперъ въ тѣй тревозѣ!“ Такъ нарѣкати буде нещастный чловѣкъ, — и хотѣбы въ тѣй остатнѡй хвили мавъ сповѣдника, и хотяйбы хотѣвъ ся сповѣдати, то не буде ѡнъ

однакожь знати, зъ-ѣтки зачати при сповѣди, такъ якъ той жовѣрь, котрый черезъ довгій часъ мечъ своій нетыканый, въ похвѣ заржавѣлый носить, понеже го николи не привыкъ добувати, не легко мечъ той добуде въ наглѣй потребѣ, коли ржою зайшовъ.

4. Черезъ часту сповѣдь що разъ бѣльше *ѣтпущена бу-
васъ кара на грѣху тѣжаща*, котра бы иначе мусѣла бути въ чистилищи сплачена, где огонь тоѣ выналюѣ, що ся тутъ черезъ покуту не згладило. Скажи мнѣ, прошу, человекѣ, если бы ты пѣсля рѣшеня судового на публичнѣмъ пляцу мавъ бути живо спаленый, щобысь ты учинивъ, и якихъ не шукавбысь спосо-
бѣвъ, щобы себе тѣлько увѣльнити ѣтъ такого рѣшеня? Чижь бысь жаловавъ на то копѣтѣвъ наибѣльшихъ? Чижьбысь у всѣхъ прѣтелей твоихъ не просивъ вставленья ся за тобою? Чижь бысь тоѣ не почитавъ за велике добродѣйство, еслибы тобѣ позволено тую кару смерти замѣнити на вѣчну вязницю, хотѣбы найострѣйшу? Чижь одже для уникненя чистилищного огня, въ котрѣмъ не черезъ кѣлька годинѣ, але черезъ лѣта и вѣки горѣти и терпѣти ти прѣйде, — чи будешъ уважати тоѣ за рѣчь тяжку, коли тобѣ скажу: сповѣдай ся часто? Сумно бы було, еслибысь ся ту давъ побѣдити лѣнивству твоему.

5. Кто частѣйше до св. Сповѣди пристуѣаѣ, то хотѣйбы и въ якѣй тяжкѣй грѣхъ впаѣвъ, однакожь черезъ бѣльшу часть житья позѣстаѣ въ ласцѣ Божой, *збираѣ бѣльше добрыхъ учин-
кѣвъ, черезъ котрыхъ заслугѣ собѣ на животъ вѣчный*. Противно же кто тяжкого грѣха черезъ сповѣдь не змываѣ, подѣбный естъ до усохшого иня, котрый овочу приносить не може, хѣба зновъ зазеленѣѣ. А хотѣ въ такѣмъ станѣ не повиненъ человекѣ опускати богослуженя, постѣвъ и иныхъ добрыхъ учинкѣвъ, для котрыхъ Богъ часто вздержуѣ тобѣ кары, котри бы иначе въ гнѣѣвѣ своемъ допускаѣвъ, однакожь всѣ добрыи учинки тѣи не могутъ служити до набутя славы небесной, бо суть мертвыми. Такъ доки желѣзо стремить въ ранѣ, доти жадна масть не помагаѣ, и напередъ треба желѣзо зъ раны выимити. Одже и ничъ не поможе до полученья житья вѣч-

ного, доки грѣхъ смертельный яко стрѣла ѣдею няпущена въ души зѣстає. О якъже сожалѣти намъ треба надъ заслѣпленьемъ тыхъ, котрыи зъ сокровища ласки Божой обдертыи черезъ грѣхъ, въ тѣмъ оплаканѣмъ состоянію добровѣльно такъ довго тревають, и такъ тратять заслуги такъ многихъ ѡтпущѣвъ, тѣлько Службъ Божихъ, тѣлько милостынь, тѣлько молитвъ, котрыи, доки грѣхъ смертный на души зѣстає, хита имъ якій дочасный пожитокъ и нагороду принести могутъ, а до Покаянія и ѡтпущенія грѣхѣвъ тѣлько яко далеке приготовленье служатъ, непосредно же не могутъ анѣ на ласку Божу, анѣ на славу небесну заслужити.

6. Наконецъ кто привычаемый єсть, часто и добре сповѣдати ся, той єсть безпечнѣйшимъ, що *смерть найде го въ ласцѣ Бога*, и що такъ буде спасенымъ, а противно, кто рѣдко сповѣдає ся, той може слушно обавляти ся, щобы го смерть не заскочила неприготованого въ тѣмъ станѣ, въ котрѣмъ звыкъ бувъ жити. Кто на земли все жїє, и николи на море не пускає ся, той и легко сподѣвати ся може, що нигде не умре, лишь въ лѣжку своемъ. Инакше рѣчь має ся съ моряками, котрыи майже черезъ цѣле житье свое, не дбаючи за бурѣ, на мори жїють, и котрымъ если случить ся на землю высѣсти, здає ся, що не могутъ на земли спокѣйного мѣстця найти, и въ дни и въ ночи желаютъ неустанно вернути на море. Такъ само дѣє ся съ тыми грѣшниками, котрыи звычайно въ грѣсѣ смертнѣмъ жїють, а тѣлько одинъ разъ въ рѣкъ, и то, Богъ знає якъ, сповѣдають ся. Тїи всегда на морю жїють, то и на морю умирають. Жїють всегда въ буряхъ покусь, на котрыи pozwalяють, о якъже легко черезъ бурю похищенїи, и въ глубинѣ погружены бути могутъ, якъ мовить Пророкъ въ книзѣ Іова (36, 14) *дѣша ихъ къ юности оумре*. Чижь ты за ничъ собѣ маєшь таке небезпеченство? Чижь може бути бѣльше безумїє, якъ занедбати такъ важне дѣло, коли тое можешъ достаточно забезпечити? Якійже нерозумъ у тебе, если якорь своей надѣй хочешъ причепити до такъ слабой нитки, коли ю можешъ привязати до сильного ланцюха. Ты гадаєшь може, що небезпе-

ченьство тое не прійде на тебе? Одже хочеш жити въ гвѣвѣ Божѣмъ, хочеш грѣшнѣти, бавити ся, гуляти, и грѣхъ до грѣха додавати? А если тое небезпеченство нагло на тя спаде? Чижь можешь безпечно спати? Люби дѣшѣ евою (Екклез. 30, 24) словами тыми звыкъ бувъ дивувати ся св. Тома, якимъ способомъ може христіанинъ на грѣхъ смертный позволить; — але мы бѣльше должны дивувати ся видячи, що христіане допустивши ся грѣху, можуть бути спокѣйными, и не старають ся грѣху того позбутись лѣкарствомъ такъ легкимъ, якимъ есть Тайна Покаянія и сповѣдь св., тѣлько волять *гнити якъ быдлѣнна въ яноу своємъ* (Поилъ 1, 17).

Не стыдайся отже христіанине, признати часто на сповѣди на себе передъ однимъ человѣкомъ, чогось не стыдавъ ся чинити не передъ однимъ, и не съ однимъ! Бо людека то рѣчь грѣшнѣти, христіянська рѣчь грѣхъ заперестати, але дѣявольска рѣчь, въ грѣху лежати. Коли на сповѣди грѣхъ затаишь, або ложною заслоною покryєшь, то тымъ убиваєшь свою душу, а щирою и частою сповѣдею ю спасєшь! И чомужь стыдаєшь ся сповѣдати того, щось не стыдавъ ся учинити? Чижь не лучше передъ однимъ человѣкомъ трохи стыду понести, якъ въ день суда предъ тѣлько тысячами людей ѳтъ стыду, погорды и осужденья усыхати. Сповѣдайте ся часто, и такую сповѣдею не тѣлько заметете дѣмъ сумлѣнья вашего, але частою и щирою сповѣдею почитите Господа Бога, котрый *„сердца сокрѣшенна и смиренна, не оуничжитъ“*. Сповѣдею частою радѣсть приносимъ духамъ небеснымъ. Сповѣдею закладаемо вудило на грѣхи, бо часто стыдаємъ ся инныхъ людей бѣльше, якъ Господа Бога. Сповѣдею такожъ причиняємъ собѣ ласки Божой, бо вѣра и покора велика въ щирѣмъ оскарженью себе, и острѣ сужденье самого себе суть Богу дуже милыми. Врештѣ въ сповѣди частой еднаємъ собѣ потѣху, науку, пересторогу и спокѣй сумлѣнья, коли тую сповѣдь совершаємъ предъ разумнымъ, побожнымъ, души людскіи любящимъ священникомъ. До того жерела потѣхи и лѣкарства спѣшѣмъ въ каждой хо-

робѣ и смутку души, по каждѣмъ упадку грѣховнѣмъ, якъ
найчастѣйше, а обрацѣмъ покой дѣшамъ нашимъ. Аминь.

НАУКА X.

О сповѣди генеральнѣй (загальнѣй).

„Поманѣ предъ Токю, Господи!
къмъ лѣта моя въ горѣсти дѣши
моя“.
(Изаия 38, 15).

Двоякій судъ съ людьми вести буде Иисусъ Христосъ: оденъ частный (особистый) заразы по законъченію житія нашего, на котрѣмъ выдасть первый вырокъ; — другій же загальный, въ послѣдній день свѣта, на котрѣмъ подтвердить вырокъ свѣй выданный на первѣмъ судѣ. Такимъ двоякимъ способомъ и мы маемъ судити душу нашу, а то насампередъ черезъ сповѣдь особенну (частну), на котрѣй дае ся першій вырокъ взглядомъ грѣховъ николи еще ѡтъ насъ не вызнанныхъ, — потѣмъ черезъ сповѣдь загальну, на котрѣй вырокъ данный подтверждаетъ ся. А сповѣдь загальна (генеральна) есть то сповѣдь зъ цѣлого житія, або пронайменьше зъ довшого протягу часу, есть то сповѣдь, котра мѣститъ въ собѣ повтореніе давнѣйшихъ сповѣдей. Въ всѣхъ часахъ, даже въ Старѣмъ Завѣтѣ люде побожнии мали звычай, грѣхи свои, не тѣлько свѣжо учиненіи, але зъ лѣтъ давныхъ, и зъ всѣхъ лѣтъ житія въ сокрушеніи сердца передъ Господомъ розважати и оплакувати. Може не оденъ зъ васъ, коли зрозумѣе и розважить науку о сповѣди загальнѣй, постановитъ собѣ, ѡтправити сповѣдь зъ цѣлого житія, и за-

кличе до Господа повышыми словами пророка Изаїи: буду розважати веѣ лѣта мои въ горести души моеї. Сповѣдь така загальна єсть денекотрымъ приказана и конечно потребна, иннымъ до волѣ тѣлько полишепа и пожиточна. Поучу одже Васъ нынѣ о тѣмъ:

- 1) *кому сповѣдь загальна єсть конечно потребновъ,*
- 2) *кому она єсть пожиточновъ.*

I.

Суть люде, котрымъ сповѣдь загальна, сповѣдь зъ цѣлого житья или зъ певного протягу часу єсть конечно потрібна, такъ, що безъ ней спасеными бути не можуть. Не выстарчає имъ, вызнати грѣхи тѣлько ѡтъ послѣдней сповѣди у неїи. Суть то тїи, которыи черезъ цѣле житье, або черезъ довшій часъ неважній, святотатекїи сповѣди чинили.

1) Потребновъ одже єсть сповѣдь загальна *для тыхъ, которыи неважну и святотатску сповѣдь совершили* для того, що допускали ся недбальства и легкомысленности въ розтрясаны сумлѣня и тому грѣхи веѣ не визнавали, або для того, що *умыслили зъ боязни или встыду грѣхи свои на сповѣдяхъ таїти.* Бєли кто має на примѣръ десять грѣхѡвъ смертныхъ, и девять визнає на сповѣди а десятый умышлено замовчає, тогды анѣ той десятый замовчанный, анѣ тамтїи девять признанїи не будуть му ѡтпущенїи, овшемъ ѡнъ учинивъ новый грѣхъ, грѣхъ святотатства.

Особливо многїи для боязни на сповѣдяхъ не выявляють певныхъ неприличностей грѣшныхъ въ вѣку дитинѡмъ учиненыхъ, котрыхъ вєтыдали ся и тогды, коли ихъ допускали ся, и для того крыли ся, щобы не були ѡтъ кого выдѣнїи, спостереженїи и каранїи. Бєть то знакомъ, що злоба грѣшна до тыхъ ихъ дѣлъ вмѣшала ся. Такїи люде жїють потѡмъ въ неспокою о тїи грѣхи, але щожъ, коли не ѡтважають ся ихъ вызнати, або о нихъ на сповѣди порадити ся! На ничъ не придасть ся, грѣхи на сповѣди таїти. Скоро Господь Богъ за условїє ѡтпущенья грѣхѡвъ положивъ, щобы ихъ визнавати передъ свя-

щенникомъ, то не треба ихъ таити зъ вѣстыду или зъ укритої пыхи. Есть то великій одже нерозумъ, таити грѣхи на сповѣди. Таже священникъ никому не скаже, що чувъ на сповѣди; есть му то заказано по́дъ наибольшими карами церковными, и по́дъ утратою спасенія вѣчного. Знаете о тѣмъ, що св. Іоаннъ Непомукъ, священникъ, волѣвъ смерть мученическу понести, нежели тогъ выявити, що чувъ на сповѣди. Священникъ не дивуе ся жаднымъ грѣхамъ, бо о всѣхъ зъ книжокъ учивъ ся. Священникъ умѣе милосердити ся надъ грѣшникомъ, бо ѡнъ знае, що то суть покусѣ, котрыи тягнуть до грѣха, бо и самъ есть человѣкомъ, и съ покусѣми мусить бороти ся. Умѣе ѡнъ милосердити ся надъ бѣднымъ грѣшникомъ трепещущимъ у сповѣдальниці, бо и ѡнъ самъ ходитъ до сповѣди до инного священника. Врештѣ лѣпше есть повстыдати ся трохи передъ однимъ священникомъ, и позыскати ѡтпущеніе грѣхѣвъ, нежели грѣхи таити въ тѣмъ житію, а за нихъ завстыдженымъ бути передъ цѣлымъ свѣтомъ на судѣ послѣднѣмъ. Але мимо то все люде часто таятъ грѣхи на сповѣдяхъ. Діаволь, коли ихъ покушае до грѣху, ѡтбирае имъ вѣстыдъ, щобы ся грѣшити не встыдали; але коли ся сповѣдають, тогды имъ вѣстыдъ вертае, щобы ся встыдали грѣхъ вызнати. Не одинъ, коли грѣхъ якій простительный учинить, коли коня, корову, заклѣне, то того ся сповѣдае; але коли учинить тяжкій грѣхъ смертныи, грѣхъ нечистоты, крадѣжи, того ся не сповѣдае. Досвѣдченые учить, що неразъ люде таили грѣхи черезъ 10, 20, 30 лѣтъ, и даже черезъ цѣле житіе! Розважайтежь любиміи Христіанне! чистые не затаили якіи грѣхи смертныи на вашихъ сповѣдяхъ? чистые черезъ побѣжный, легкомыслый рахунокъ съ сумлѣньемъ не занедбали вызнати якіи грѣхи смертныи? Пригадайте собѣ добре, чистые за молоду, будучи дѣтьми але вже розумными, не бавили ся якъ бридко, безстыдно, особливо съ дѣтьми инного пола, може при пашенію худобы, може при купели, або въ лѣсѣ, може въ мѣстци подальшѣмъ, или въ дому, въ неприсутности родичѣвъ? А того можесь ся николи не сповѣдавъ? Одже если кто грѣхъ якій смертныи хотьбы одинъ замовчавъ зъ своей

вины на сповѣдяхъ черезъ колька або кольканадесять лѣтъ,—то все сповѣди его въ томъ часѣ совершенны суть неважны, то мусить онъ, если хоче бути спасенымъ, совершити сповѣдъ загальну зъ тыхъ всехъ лѣтъ. На той сповѣди мусить визна-ти все грѣхи учинены въ томъ часѣ отъ послѣднѣй, доброй сповѣди, и не только той грѣхъ замовчанный, але и тоти грѣхи, котрыхъ ся сповѣдавъ, бо они не зѣстали ему отпущеніи, по-заякъ сповѣди були неважны. Такожъ мусить онъ на сповѣди загальнѣй сказати, много то було въ томъ часѣ тыхъ неваж-ныхъ, святотатескихъ сповѣдей, много разѣвъ пристунавъ онъ по святотатески до св. Причастія, и якіи инші Тайны св. по святотатески принимавъ. Бели кто грѣхъ смертныи таивъ зъ власной вины на сповѣдяхъ черезъ 20—30 лѣтъ, то мусить совершити сповѣдъ загальну зъ тыхъ 20—30 лѣтъ. Бели кто таивъ зъ власнѣй вины на сповѣдяхъ грѣхъ смертныи черезъ цѣле житье, то мусить, если хоче бути спасенымъ, отправити сповѣдъ зъ цѣлого житья.

2) Але не только тогда сповѣдъ есть неважновъ и свя-тотатесковъ, если кто зъ власнѣй вины грѣхъ на сповѣди за-мовчае, але и тогда, *если ся кто сповѣдае безъ належитой скрухи, жалю и постановленія поправы*. Священники звычай-но пытаются ся каждого сповѣдающого ся: чи жалуєшь за грѣ-хи, чи обѣцюєшь поправити ся? а сповѣдающій ся звычайно вѣдповѣдають: жалую, обѣцяю! Але якъ много на устахъ только мають жаль за грѣхи и постановление поправы, а въ серцю го не мають! А тоє показує ся зъ того, що заразъ по сповѣди до тыхъ самыхъ грѣхѣвъ тяжкихъ вертають ся, ко-трыхъ ся сповѣдали, и неразъ довги, довги лѣта въ нихъ тре-вають. Таже еслибы мали воистину жаль и постановление поправы, то хотябы не за першымъ або другимъ разомъ, то прецѣ колись повсталибы зъ тыхъ налогѣвъ. А ту нѣ и нѣ — только лѣтъ 10, 15 и больше, одно и то само, одніи и тѣ са-міи грѣхи, не упадки мали щоденни, котрыхъ никто не усте-реже ся, але смертніи, брідкіи грѣхи!

Повѣдають, що оденъ пиякъ сповѣдавъ ся, и мусѣвъ добре забезпечити священника о своемъ жалю за грѣхи и постановленю поправы, и мусѣвъ го священникъ разрѣшити, бо все видѣли, якъ приступавъ до св. Причастія. Але вийшовши по сповѣди и причастію на мѣсто, спѣткавъ ся тамъ съ товаришами своими, пѣйшовъ съ ними до шинку, и упивъ ся съ ними заразъ того самого дня по сповѣди. А вертаючи пияный до дому спѣткавъ того самого священника, котрый го сповѣдавъ, и сказавъ му: „Бй Богомъ, ничъ зъ того, щосьмо собѣ поговорили!“ Чижь важна була сповѣдь того чоловіка? Трудно! Тяжко припустити, щобы щира скруха, щобы правдиве и сильне постановленіє поправы мали тревати такъ коротко! Бели кто рѣчь яку чужу не ѡтдає, хоть може ѡтдати; если злу оказію не покидає, славу и шкоду здѣлану не надгороджає, — чижь важніи суть его сповѣди? Не важніи, бракъ бо имъ щирого постановленія поправы! Такъ одже часто сповѣдь єсть неважновъ для браку жалю и постановленія поправы.

Бели одже тїи сповѣди суть неважними зъ якои нибудь причины, чи то для того, що чоловікъ зъ власной вини грѣхи тяжкіи замовчавъ, чи то для браку жалю и постановленія поправы, чи для браку вѣдомости найважнѣйшихъ правдъ вѣры, для того чоловіка конче потребна єсть сповѣдь загальна, зъ цѣлого житья, бели сповѣди цѣлого житя его суть неважни, або сповѣдь зъ певного періоду часу, если сповѣди зъ того часу суть неважніи. Бели одже познавєсь, що твои сповѣди були неважни, учини заразъ сповѣдь загальну. Не ѡткладай того на пѣзнѣйше, бо не знаєшь дня ни години, коли смѣрть на тебе найде, а елибьсь умеръ въ тѣмъ станѣ маючи на сумлѣнью тїи грѣхи не ѡтпущеніи, тоти святотатства, то бувбьсь осужденымъ на вѣки. Не говори собѣ: теперъ передъ Великоднемъ высповѣдаю ся єще звычайновъ сповѣдевъ, а коли прійде лѣто, пѣйду на ѡтцуеть, и тамъ высповѣдаюсь зъ цѣлого житья. Одже, коли вже тѣлько святотатскихъ сповѣдей учинивєсь, хочєшь єще одну таку сповѣдь неважну причинити, а доперва потѣмъ ѡбѣцєшь собѣ все направити? Кто знає, чи дочекаєшь направити! Такъ бутѣ

не може, — иди заразъ, до которого священника хочешь; направъ, що злого учинивесь, черезъ сповѣдь генеральну.

II.

Чулисьте, кому сповѣдь генеральна есть до спасенія конечно потребна. Може кто зъ васъ скаже: признаю, що сповѣдь зъ цѣлого житья есть потребною тымъ, котрыи неважныи сповѣди чинили, але я всегда належито сповѣдаюсь ся, николи грѣху на сповѣди не затаѣю, всегда мавемъ щирый жалъ и крѣпке постановленье поправы, умѣю такожъ катехизмъ, не виджу одже причины, зъ цѣлого житья сповѣдати ся. Щобысьте одже не мыслили, що сповѣдь загальна есть тѣлько дошкою ратунку для великихъ грѣшниковъ и святотатцѣвъ, належить мнѣ еще поучити васъ, кому сповѣдь загальна, хотѣбы не була конечно потребною пѣдъ утратою спасенія, есть однакожь дуже пожиточною. Сповѣдь зъ цѣлого житья есть пожиточною всемъ, котрыи ю еще николи не чинили; часомъ пожиточно есть ю повторити, — пожиточно есть такожъ, ѡтъ часу до часу высповѣдати ся зъ якогось довшого періоду часу. Зъ тыхъ причинъ сповѣдь зъ цѣлого житья есть пожиточною:

1) Першою причиною есть, що сповѣдь зъ цѣлого житья *приноситъ души велику потѣху и великій спокѣй*. Чижь можешь бути певнымъ, щось на кождѣй сповѣди визнавать все грѣхи твои, и що жадного грѣху не опустивесь? На першый поглядъ такъ ти ся здас, але коли замыслишь собѣ, сповѣдати ся зъ цѣлого житя, и зачнешь чинити рахунокъ сумлѣнья зъ цѣлого житя, то **выкрыешь** може рѣчь неодну, котру за грѣхъ не державесь, хоть она грѣхомъ була, — и пригадаешь собѣ **може** грѣхъ неединъ, которого сповѣдати ся забудешь. Оповѣдають, що въ лѣсѣ невеликомъ, густомъ, стрѣлецъ полювавъ. Ходивъ рѣжными стежками ѡтъ рана до полудня, але не зѣочивъ ані одной звѣрины. Нетерпеливый по полудни пѣдналивъ лѣсокъ зъ 4 сторѣнь. Коли лѣсъ станувъ въ поломяхъ, тогда зъ крыѣвокъ своихъ зачало утѣкати много заяцѣвъ, лисѣвъ, сернь, вовкѣвъ, такъ що стрѣлецъ мѣгъ убити звѣрины, кѣль-

ко хотѣвъ, о скѣлко ему набѣвъ выстало. Подѣбно и вы, коли тѣлько якобы стежками грѣхѣвъ житѣя вашего шукаете може ихъ легко не найдете. Отже возъмѣтъ наразъ цѣле ваше житѣе пѣдъ стислу розвагу, якобы въ чотыри огнѣ, а знайдете може въ тѣмъ житѣю много грѣхѣвъ, котрыхъ есѣте передѣ тымъ нѣ видѣли, не пѣзнавали и не визнавали. Если ся рыбу въ ставѣ ловить на удку, або наветѣ черпакомъ або волокомъ, то часомъ ничѣ, анѣ одной рыбки не можна уловити, бо рыбы на удку ити не хотятъ, зѣ пѣдъ черпака вымикають ся, зѣ пѣдъ волока въ намуль и въ зарослѣ крыють ся, и здае ся, що рыба въ ставѣ нема. Але спусти не ставъ, а покажеся, що рыбы суть, и ихъ выловишь до одной. Если тѣлько побѣжно, якобы на удку, черпакъ или волокъ, грѣхи житѣя вашего ловите, то ви хопить ся вамъ не одинъ грѣхъ; але спустѣтъ не ставъ, учинѣтъ рахунокъ зѣ цѣлого житѣя вашего, а не одинъ грѣхъ, передѣ тымъ очамъ вашимъ укритый, ѣткрыете.

О такъ, не одинъ зѣ насъ мѣгбы присягати, що на сповѣди николи умисльно смертного грѣха не затаѣвъ, — але никто зѣ васъ не мѣгбы присягати на то, що николи грѣху смертного на сповѣди вызнати не забувъ, — що николи му не лучило ся, щобы щось, що грѣхомъ було, за грѣхъ не державъ, и того ся не сповѣдавъ. А тотѣй грѣхи забутѣи ѣтпускають ся на сповѣди разомъ съ вызнанными черезъ разрѣшеніе священника, и хотѣй грѣхи, которыи ктѣсь собѣ за грѣхи не мае, предѣ лицемъ Бога грѣхами и виною не суть, — акажѣ то предѣ потѣха и помѣчь для души, въ сповѣди зѣ цѣлого житѣя высповѣдати ся даже грѣхѣвъ давнѣйше забытыхъ, высповѣдати ся даже того, щосьмо перше за грѣхъ не держали, для того, щосьмо були молоды и грѣхи такѣи легко брали, или пѣдъ впливомъ рѣжныхъ враженѣй и ложныхъ мѣтнѣй. Якъ пожиточна одже естѣ загальна сповѣдь!

Чи можешъ бути певнымъ, щось на каждой сповѣди мавъ скруху таку, яка естѣ вимагана ѣтъ тебе: внутренну, т. е. въ глубинѣ души, — загальну т. е. за всѣ грѣхи жадного не вынявши, и надириродну т. е. не зѣ причинъ земскихъ, але для

любви Бога, для утраты неба и боязни пекла? Якъ одже пожиточно есть, въ сповѣди зъ цѣлого житья оплакувати наразъ все грѣхи житья, розмишляти все лѣта свои въ горести души своей!

Славный Міссіонарь св. Леонардъ di Porto Maurizio оповѣдає, що коли на міссіяхъ своихъ мавъ звычай, наклоняти людей до загальної сповѣди зъ цѣлого житья, не одинъ для марныхъ причинъ не хотѣвъ ю учинити, — але кождый зъ тыхъ, що довго взборонялися ю учинити, коли ю врештѣ по довгихъ намовахъ учинивъ, сказавъ потѣмъ: о я нуждаемый, якже ошукувавемъ самого себе, мовивъ, що мнѣ не потреба сповѣди зъ цѣлого житья, що всегда сповѣдаемъ ся всехъ грѣхѣвъ моихъ, и жадного не опустивемъ, що всегда мавемъ правдивый жалъ за грѣхи! Многожь то хибъ, недосконалостей сповѣдей моихъ давныхъ теперь открывемъ въ рахунку сумлѣнья зъ цѣлого житья моего! Много грѣхѣвъ давнѣйше непѣзнаваемыхъ зкинувъ я зъ сердца! Богу ний буде благодареніє, що учинивемъ тоту сповѣдь, — зле булобы зомновъ, еслибымъ ю бувъ не учинивъ! Волѣю, щомъ ю учинивъ, нежели якбымъ бувъ получивъ все сокровища цѣлой землѣ!

2) Друга причина, для котрой сповѣдь зъ цѣлого житья пожиточною есть кождому, кто ю еще не учинивъ, есть що *черезъ таку сповѣдь пѣзнаємо докладнѣйше злобу нашу*, пригадуючи собі и визнаючи наразъ все грѣхи житья нашего; черезъ таку сповѣдь бѣльше побуждаемъ ся до жалю за грѣхи и до розпочатія нового житья. Св. Игнатій такъ пише: для подвоєнья жалю за грѣхи и ненависти грѣхѣвъ ставмо собі предъ очи власни грѣхи наши, котрыхъ видъ, ели ся имъ добре приглянемо, переразить насъ цѣлыхъ, найперше зъ взгляду на множество и тяжкѣсть грѣхѣвъ. Такое розважанье о грѣхахъ власныхъ, о ихъ множествѣ и тяжести чинить кождый, кто сповѣдає ся зъ цѣлого житья, и тымъ побуждає ся дуже до жалю за грѣхи и ненависти грѣхѣвъ. И для того, що кто сповѣдає ся зъ цѣлого житья, сповѣдь зъ цѣлого житья есть звычайно початкомъ житья нового, лучшого, початкомъ

навернення. Святини Угодники Божіи, розважаючи тіи пожитки зъ сповѣдей зъ цѣлого житя, чинили ю, хотяй не почували ся до грѣхѡвъ смертныхъ и до святотатескихъ сповѣдей. Такъ чинили св. Кароль Боромей, Францъ Салезій, Алойзій, св. Тереса и проч. Одже видимо, якъ добра и спасительна рада есть, ѡтправити хотъ разъ одинъ въ житю доживотную сповѣдь зъ цѣлого житя, пѡзайше же зъ певного часу, на прим. кожного року починаючи ѡтъ послѣднѡй загальнѡй сповѣди, знову перетрясти свое сѹмлѣнне зъ грѣхѡвъ черезъ той часъ учиненныхъ. А пожитокъ зъ того есть той, що ставляючи собѣ въ той спосѣбъ передъ очи всѣ наши грѣхи, бѡльше за нихъ передъ Богомъ вѣтдаемъ ся, бѡльше за нихъ въ серцю жалѹемъ, бѡльше унокоряемъ ся передъ Величіемъ Божимъ, и поветае въ насъ бѡльша боязнь Ёго справедливости. Уважаемъ жалѣ и скрухи тіи якобы велике море, въ которѡмъ затопилисьмо всѣ грѣхи цѣлого житя нашего. Уважаемъ грѣхи новіи приданіи до грѣхѡвъ давныхъ, якобы на горахъ великихъ новіи горы дуже високо вносячіи ся, такъ що истинно съ Ёздрую востхнути мусимо: беззаконіа наша сѹмножиша сѹ, наче гл҃ахъ нашихъ, и прегрѣшеніа наша возросташа даже до небесъ. (1. Ёздра. 9, 6).

Ктожь не видить, що безъ такои загальнѡй сповѣди тяжко доступити того неоцѣненого щастья, котре дае спокѡй сѹмлѣннѹ, але всегда зѡстане досеѣть основане сомнѣнне о тоє, если упаданнѹ такъ частіи въ грѣхи не походили у насъ зъ нашего недостаточного приготоуваннѹ ся до сповѣди, и еселисьмо ся добре высповѣдали. О якъ многіи сповѣди бувають держави за важніи, а прецѣ въ сѡмой рѣчи они важными не сѹть.

3) Наконецъ якійже лучшій учинити ся може *початокъ нового житя*, и якоє лучше приготоуванне до *близкѡй смерти*? Чижъ може бути лучшій спосѣбъ до ѡтшуканнѹ тайныхъ грѣхѡвъ, якъ выйти нѣбѹ на велику облау, и ѡтшукати всѣ звѣри въ ихъ крывкахъ? Для того заохочаю васъ всѣхъ, которіи сѣте ся еще николи зъ цѣлого житя не сповѣдали, щобы сѣте таку сповѣдь якъ найскорше учинили, и въ тѡмъ взгля-

дѣ подаю Вамъ слѣдующіи рады. Дитина, школярикъ, розпочинаючи науку въ школѣ, нѣй чинить першу загальну сповѣдь зъ цѣлого короткого житья своего. Доходячи до зрѣлѣйшого вѣку паробокъ — дѣвка, нѣй зновъ чинять загальну сповѣдь, бо хотяй все частѣйше сповѣдали ся яко дѣти, але власне яко дѣти може не умѣли сповѣдати ся, може не одного грѣху не вызнали, може не умѣли взбудити въ собѣ потребного жалю и постановленія поправы, — одже нѣй поправлять въ дозрѣлшомъ вѣку недостатки первыхъ своихъ сповѣдей. Котрыхъ покликує Богъ до стану супружеского, тѣи нѣй зновъ передъ шлюбомъ сповѣдають ся зъ цѣлого житья. Которіи идуть до службы войсковой нѣй сповѣдають ся сповѣдевъ загальновъ. Клирики, котрыи мають стати священниками, и тѣи, що мають зѣстати монахами, и въ прочихъ станахъ, передъ розпочатіємъ нового стану, або при змѣнѣ тогожъ, нѣй сповѣдають ся зъ цѣлого житья.

И потѣмъ ѡтъ часу до часу, по певныхъ періодахъ часу, повтарайте собѣ сповѣдь загальну. Врештѣ коли прійде часъ розлуки съ тымъ житьемъ, на ложи смертнѣмъ, дѣлайте еще послѣдній разъ сповѣдь зъ цѣлого житья. И не лякайте ся, що то есть рѣчь трудна, vysповѣдати ся зъ цѣлого житья. Запевно, що если кто лучше приготовить ся до сповѣди загальной, тымъ бѣльшіи пожитки она му принесетъ.

Добре есть, готовити ся до ней черезъ кѣлька днѣвъ, на прим. вечеромъ по працѣ дневной, середъ тишины и спокою, а Богъ вспоможе Васъ ласковъ своею, и священникъ допоможе, и цѣловъ сповѣдевъ покерує. Выбирайте на сповѣдь загальну дни будныи, коли священникъ вамъ бѣльше часу посвятити може. А тогды не одинъ зъ васъ, коли зъ цѣлого житья vysповѣдає ся, скаже потѣмъ, що му ся выдѣть, якобы на свѣтъ на ново народивъ ся, якобы му тяжкій камень зъ серця упавъ, и втогды учує цѣлу солодкѣсть служенья Господу по словамъ Псалмісты: *вксѣте и видѣте, яко благъ Господь* (Псал. 33, 9). Аминь.

НАУКА XI.

О святѣйшой Тайнѣ Евхаристіи.

„Хлѣбъ, егоже азъ дамъ, плоть моя есть, — плоть во мѣя истинно есть брашно, и крокъ моя истинно есть пико“.
(Іоаннъ 6, 51).

Иисусъ Христосъ, Бого-человѣкъ, той непонятый Любитель рода людского, заповѣдавъ возлюбленнымъ ученикамъ и исповѣдникамъ своимъ, що съ ними буде присутнымъ во всѣ вѣки, мовячи: „се азъ съ вами есмь до всѣхъ днѣ до скончанія вѣка“ (Маѣ. 28, 8). И не тѣлько хотѣвъ присутнымъ бути духомъ всемогущества Божого, але и самою доистинностю. На тую всегдашню и доистну присутнѣсть свою приготавливъ Иисусъ своихъ ученикѣвъ и Апостолѣвъ, и обѣцая имъ туюжъ по чудеснѣмъ розмноженю хлѣбѣвъ, надъ моремъ Тиверіядскимъ. Тогда то люде чудесно Иисусомъ накормленны хотѣли Го Царемъ оповѣстити, але Иисусъ уйшовъ передъ ними самъ на гору. Апостолы чекали на Иисуса ажъ до вечера, а коли Иисусъ не вертавъ, всѣли они въ корабель и переѣхали на другу сторону озера, до мѣста Капернаумъ. Иисусъ прійшовъ до нихъ ходячи по морю и прибувъ съ ними до Капернаумъ. На другій день люде чудесно накормленны переплыли также море, и ѡтшуквали Иисуса. Тогда то мавъ Иисусъ съ ними розмову, въ котрій пріобѣцая имъ дати правдиве свое Тѣло и правдиву Кровь свою, мовячи до нихъ: „Ищите мене не тако видѣсте знаменіе, но тако пали есте хлѣбъ и насытитесь. Дѣлайте не брашно гнилющее, но брашно пребывающее въ животѣ вѣчный, еже сынъ человеческій вамъ дастъ. Азъ есмь хлѣбъ животный,

градый къ мнѣ, не имать взалкатиса, и вѣрсай въ ма не имать вжаждатиса никогда же. Язъ есмь хлѣбъ животный иже сшедый зъ небесе, аще кто снѣсть отъ хлѣба сего, живъ едетъ ко вѣки. Аминь, аминь глаголю вамъ, аще не снѣсте плоти Сына Человѣческаго, ни піете крове Его, живота не имате въ себѣ. Идыи мою плоть и піай мою кровь имать животъ вѣчный и Язъ воскресю его въ послѣдній день. Плоть бо моя истинно есть брашно, и кровь моя истинно есть пию. Идыи мою плоть и піай мою кровь ко мнѣ пребываетъ и азъ въ немъ“. Многіи зъ учениковъ Христа слышачи то е не разумѣли Иисуса кажучи: „жестоко есть слово сіе и кто можетъ его послышати“. А Иисусъ имъ на то отвѣвъ: „Тое какъ вѣрнитъ? Аще оузрите Сына Человѣческаго восходяща, идѣже еѣ прежде, Дѣхъ есть, иже оживляетъ, плоть не ползетъ ничтоже. Глаголы, иже азъ глаголахъ вамъ, Дѣхъ сѣтъ и животъ сѣтъ“. (Іоаннъ 6). Тыми словами обѣучивъ Иисусъ учениковъ своихъ, що не будутъ Тѣла Его неживого споживали по частинцѣ, але що дасть вѣрнымъ своимъ до поживаня Тѣло свое живое, случене съ Душею Его и Божествомъ, укрыте чудесно пѣдъ видами иныхъ рѣчей. Такъ одже Иисусъ Христосъ обѣцявъ, що дасть вѣрнымъ своимъ до поживанья Тѣло и Кровь свою, обѣтницѣ своей не змѣнивъ, и словъ своихъ не ѣткливавъ, мимо того, що многіи зъ учениковъ гѣршили ся тымъ и шемрали, и мимо того, що многіи ученики въ слѣдствіе той бесѣды Христовой, таки Его опустили. Пѣзнаймо одже:

- а) коли то и якъ Иисусъ Христосъ исполнивъ обѣтницю свою и установивъ Святѣйшую Тайну Евхаристію,
- б) въ какой цѣли Ею установивъ, и
- в) якъ всегдашна естъ вѣра Христіанъ въ Евхаристію.

I.

1. Коли Иисусъ Христосъ въ послѣдній разъ вечерявъ въ Четвергъ передъ страстями съ Апостолами своими, — коли споживъ съ ними ведля закона Мойсеевого агнца пасхальнаго, — коли умывъ ноги Апостоламъ, — тогды засѣвши зновъ

до стола, взявъ хлѣбъ въ святыи свои руки, а вознесши очи до неба, до Отца Свого Всемогущаго, благодаривъ Ему, благословивъ, ломивъ и дававъ хлѣбъ Апостоламъ, мовячи: „пріймите, ядите, сіе есть тѣло мое“. Потѣмъ взявъ Іисусъ чашу съ виномъ еъ свои святыи руки, поблагословивъ и давъ Апостоламъ мовячи: пійте отъ нея вси, сіа есть кровь моя новаго завета, иже за вы и за многи изанкаемаа ко оставленію грѣховъ. И шоже тутъ Іисусъ Христосъ словами тыми учинивъ? Ото Всемогуществомъ своимъ перемѣнивъ хлѣбъ и вино въ Тѣло и Кровь свою, злученны съ Душею и Божествомъ Его такъ, що зъ хлѣба и вина зѣстали лише виды или самыи тѣлько поверховныи власности пѣдъ змысли пѣдпадаючіи, якъ видъ, барва, смакъ и запахъ, — пѣдъ тыми же видами притомнымъ (бувъ самъ Іисусъ Христосъ и такъ Самого Себе давъ ученикамъ до поживленья. Для того пише св. Августинъ: щобы кто самого себе на рукахъ своихъ носивъ, есть то челоуѣкови рѣчь неподѣбна, але самому тѣлько Христу служити може, котрый истинно Самого себе на рукахъ своихъ носивъ, коли мовивъ: сіе есть Тѣло мое, сіа есть Кровь моя.

Въ кѣнци рекъ Іисусъ до Апостолѣвъ: сіе творите къ мое кѣспоминаніе. Тыми словами давъ Іисусъ Апостоламъ власть и розказъ, щобы они дѣлали тоє, що Іисусъ здѣлавъ, — давъ имъ силу, щобы, коли и они вымовляти будуть надъ хлѣбомъ и виномъ Именемъ Его слова: сіе есть тѣло мое, — сіа есть кровь моя, на слова тіи черезъ нихъ вымовленны перемѣняли ся хлѣбъ и вино въ Тѣло и Кровь Его, — щобы Тѣло и Кровь Его и самы поживали, и они Тѣломъ и Кровію Его вѣрныхъ причащали. А тую власть, якъ и всѣ власти давъ Іисусъ Христосъ не тѣлько Апостоламъ, але и ихъ наслѣдникамъ: Епископамъ и священникамъ, ажъ до кѣнца свѣта. Іисусъ бо высылаючи въ свѣтъ Апостолѣвъ, сказавъ имъ: се азъ съ вами сѣмъ до скончанія вѣка, — а прецѣ Апостолы не мали жити ажъ до кѣнца свѣта. Одже всякіи власти, якіи Іисусъ давъ имъ для добра свѣта, давъ такожь ихъ наслѣдникамъ, ажъ до кѣнца свѣта.

2. А *отъ* того постановленія Христоваго совершае ся Святѣйшая Тайна Евхаристіи при *каждой святой Литургіи, Службѣ Божой, тогда перемѣняе ся хлѣбъ и вино въ Тѣло и Кровь Іисуса Христа*. Въ часѣ Службы Божой Епископы и священники стають ся орудіями Іисуса Христа, черезъ которыхъ Онъ самъ Всемогущими словами своими черезъ нихъ выреченными перемѣняе хлѣбъ и вино въ Найсвятѣйшее Тѣло и Кровь свою. До Службы Божой бере священникъ хлѣбъ изъ муки пшеничной и вливаетъ до чаши вино, выговаривая слова Христовы надъ хлѣбомъ: *сѣесть тѣло мое, а надъ виномъ: сѣесть кровь моя*. На слова тѣи освящаются и перемѣняются предложенныя дары хлѣба и вина въ Тѣло и Кровь Христову и до оныхъ стають ся Божеской чести и поклоненія.

Тая чудесна перемѣна хлѣба и вина въ Тѣло и Кровь Христову, зове ся пресуществленіемъ. По тѣмъ пресуществленію нема вже на Олтари хлѣба и вина, — они перемѣнили ся въ Тѣло и Кровь Христову. А щожъ зѣстало зъ хлѣба и вина? Зѣстали зъ нихъ только виды, т. е. поверховныя власности пѣдъ змыслы пѣдпадающіи, т. е. видъ, смакъ, запахъ. Очамъ представляе ся хлѣбъ и вино, бо видъ есть хлѣба и вина, барва хлѣба и вина, смакъ и запахъ хлѣба и вина. Нема вже существа хлѣба и вина, але пѣдъ видами хлѣба и вина есть правдиво и существенно притомный Іисусъ Христосъ, Сынъ Божій, Богъ и человекъ въ одной Особѣ, той самъ, который зачавъ ся отъ Духа святаго, народивъ ся зъ Пречистой Дѣвы Маріи; той самъ, который умеръ на крестѣ и воскресъ, который съѣдитъ одесную Бога и Отца, и прійде судити насъ всѣхъ, — Онъ есть притомный цѣлый и живой. О чудо надъ чудами! Іисусъ Христосъ живой, цѣлый, съ своимъ Тѣломъ и Душею, съ Божествомъ и Человѣчествомъ своимъ, замыкае ся въ Дарахъ предложенныхъ хлѣба и вина, замыкае ся въ найдрѣбнѣйшей частинцѣ хлѣба, замыкае ся цѣлый въ найдрѣбнѣйшей каплѣ вина. Теперь вже Іисусъ есть прославленнымъ и безсмертнымъ, и жадному подѣлову подлагати не може.

3. Що до вопроса, въ *якій способъ Іисусъ Христосъ при-*

сутнымъ есть въ святѣйшой Евхаристіи, то знайте, що *Иисусъ Христосъ есть подъ каждыиъ видоиъ цѣлый притомный*, такъ, що коли одинъ зъ тыхъ видѣвъ споживаемо, пріймаемо въ себе цѣлого Иисуса Христа, — рѣвно коли споживаемо оба виды хлѣба и вина, то не двоихъ Христѣвъ, але одного пріймаемо въ себе Иисуса Христа, позаякъ подъ видомъ хлѣба есть не тѣлько Тѣло Иисуса Христа, але и Кровь и Душа и Божество Его, — такъ само подъ видомъ вина есть не тѣлько Кровь Иисуса Христа, але и Тѣло, и Душа, и Божество. Иисусъ есть въ Евхаристіи живой и цѣлый, такъ якъ въ Небѣ царствує; не може одже бути, дабы було особно Тѣло Его, а особно Кровь Его. Але скоро Иисусъ Христосъ есть подъ каждыиъ видомъ цѣлый притомный, то чомужь хотѣвъ зѣставати подъ обома видами? Ото для того, щобы тая Найсвятѣйша Тайна була памятною смерти Его, якъ сказавъ Иисусъ до Апостолѣвъ: „*Ближди аще хлѣбъ сей ясте, и чашѣ пиете, смерть Господню козѣкшаете*“. (1. Кор. 11, 26). Отже подъ видомъ хлѣба есть не тѣлько Тѣло Иисуса Христа, але и Кровь Его, а подъ видомъ вина не тѣлько Кровь, але и Тѣла Его, а однако суть два виды, щобы намъ пригадували, що въ часѣ страсти Господной св. кровь истекла зъ Тѣла Его.

Понеже Иисусъ Христосъ подъ обома видами въ Евхаристіи цѣлый есть притомный, то все одно есть, чи кто подъ обома видами, чи подъ однимъ видомъ Причастіє св. пріймає. Мы въ обрядѣ греческомъ пріймаемо св. Причастіє подъ обома видами хлѣба и вина, латинники же пріймають тѣлько подъ однимъ видомъ хлѣба. И чижъ може они не цѣлого Иисуса пріймають? Где тамъ! Иисусъ есть и подъ однимъ видомъ хлѣба притомный — цѣлый. Що до рѣчи самой нема тутъ жадной рѣжниці. Однии и другіи пріймають Иисуса Христа цѣлого. Въ давныхъ часахъ бувъ звычай, що дѣтямъ маленькимъ давали св. Причастіє, щобы ласка Божа завчасу въ нихъ дѣйствовати почала, а щобы тоє св. Причастіє дѣти полкнути могли, давано имъ тоєжь тѣлько подъ видомъ вина въ дуже малой скѣлькости. Чижъ тѣи дѣти цѣлого Иисуса пріймали?

О такъ, цѣлого, живого Іисуса пріймали, якъ Онъ въ Небѣ царствуе!

4. *Іисусъ Христосъ есть въ св. Евхаристіи въ каждой частицѣ вида притолный.* Чи одинъ человекъ, чи тысячь людей пріймають св. Причастіе, то каждый пріймае цѣлого Іисуса. И хотѣбы священникъ якъ дѣливъ св. Агнца, и хотѣбы Іисусъ дававъ ся вѣрнымъ по наименьшой частицѣ до Причастія, то каждый зъ нихъ прійме цѣлого Іисуса Христа. Бо Іисусъ Христосъ при Тайной вечери не каждому зъ Апостолѣвъ давъ булку хлѣба, але той хлѣбъ ломивъ на маленькіи частицѣ и тиі роздававъ.

Маємъ подобіе той правды въ гденекотрыхъ рѣчахъ природныхъ. И такъ маємо подобіе ей въ голосѣ людскѣмъ; коли я говорю до васъ, то кождый зъ васъ, котрыи слышите, хоть васъ есть такъ много, мае цѣлый голосъ мѣй въ ухахъ своихъ, а не маєте по частцѣ тѣлько голосу моего. Маємъ подобіе той правды и въ зеркалѣ, котре хоть менше бѣтъ человека, але цѣлого человека показуе, а коли ся зеркало на кусники потолче, то и каждый кусникъ цѣлу постать человека показуе. О дивное Чудо! Тысячѣ въ однѣмъ часѣ отправляютъ ся по Церквахъ Службы Божіи, але не тысячѣ Христѣвъ, тѣлько одинъ Христосъ всплощае ся въ хлѣбъ и вино, не перестаючи зѣставати въ Небѣ. Дѣе ся тоє вправдѣ противъ праву фізичному, що въ однѣмъ часѣ одинъ и той самъ Христосъ на тысячи мѣстцахъ являе ся, що зъ одного Агнца одного Христа тысячѣ людей причащаютъ ся. Того розумъ людскій поняти не може, якъ рѣвно поняти не може, якимъ способомъ по своемъ Воскресенію Іисусъ съ тѣломъ входивъ черезъ замкненныи дверѣ до дому, где були собраныи Апостолы; якъ имъ неразъ нагло являвъ ся, съ ними розмовлявъ, ѣвъ, а потѣмъ зникавъ. Богъ бо не подлягае жадному праву, будучи самъ основателемъ всякихъ правъ. Онъ есть вышнимъ понадъ всякіи права. Розумъ одже нашъ переконавши ся о Силѣ, Всемогуществѣ и Добротѣ Бога зъ многихъ дѣлъ Его, повиненъ и упокорити ся передъ Тайною непонятою, передъ Всемогуще-

ствомъ Божиимъ, и вѣрити болѣе слову Божому, котре обма-
нути насъ не може, нежели змысламъ тѣла.

II.

Иисусъ Христосъ установивъ Святѣйшую Евхаристію въ
тройкой цѣли:

1) *щобы намъ Себе на покармъ для души подати*, якъ
мовить самъ: Язъ есмь хлѣбъ животный, иже зшедый зъ небе-
се. Ище кто снѣстѣ отъ хлѣба сего, живъ едетѣ ко вѣки. Я
хлѣбъ, егоже азъ дамъ, плоть моя, есть на животъ вѣчный.
Чимъ есть хлѣбъ для тѣла, чимъ есть сердце въ людскѣмъ тѣлѣ,
чимъ сонце въ природѣ, чимъ повѣтре для живущихъ существъ,
чимъ вода для рыбъ, тимъ есть Евхаристія для людей, — ов-
шемъ еще чимъ болѣшимъ. Бо свѣтъ той згинувы безъ сон-
ця, тѣло людске безъ сердца, рослины безъ повѣтря, рыбы безъ
воды, хотъ мертви существовалибы. Безъ Евхаристіи але, того
Божественного покарму, — не мѣгбы свѣтъ существовати.
А якъ тѣло кормить ся покармомъ и напоемъ, а найблагоро-
днѣйшій покармъ, то хлѣбъ, а найблагороднѣйшій напоѣ, то
вино,—такъ сила той Тайны, черезъ виды хлѣба и вина най-
лучше выражае ся. О незмѣрена доброта и любовь Иисуса къ
намъ! котрый не попереставъ на томъ, що будучи Богомъ,
ставъ ся человѣкомъ, Сотворитель ставъ сотворѣнемъ, всемо-
гуцій Господь слугою! Не попереставъ на томъ, що принявши
на себе вину цѣлого рода людского, для задосытьучиненія
справедливости Божой, для ѡпокутованья за грѣхи людскіи,
выдавъ себе на страшніи зневаги, на страшніи муки, и гань-
башую смерть крестну, але хотѣвъ еще Особовъ своевъ зѡ-
ставати на земли съ исповѣдниками своими ажъ до кѣнця свѣ-
та, и хочачи вѣйти съ нами въ найстислѣйшую звязъ, самого
себе въ Евхаристіи призначивъ намъ за духовный покармъ.

О, що за добрый той Пастырь, котрый не только, що
душу свою кладе за ѡвцѣ свои, але еще ихъ кормить Тѣломъ
своимъ, поить Кровію своею, коли жадна мати не кормить ди-

тя своею кровію своею, коли не каждая мати кормить дитину свою, єдиний предметъ любви, грудьми своими!

2) Іисусъ Христосъ установивъ Евхаристію, *щобы въ Службѣ Божой жертвовати ся за насъ*. Жертва бо Службы Божой, на котрій посвящае ся хлѣбъ на Святѣйшее Тѣло, а вино на святѣйшую Кровь Бога-человѣка, Спасителя нашего, єсть власне ѡтновленьемъ жертвы крестной зъ тою рѣзницею, що ту Іисусъ Христосъ яко человекъ не дѣлає терпѣнія, не проливає кровь свою. Жертву крестну можнабы назвати зложеніемъ скорбу нескѣнченой вартости, жертву же безкровну Службы Божой, роздаваніемъ того скорбу. И каждый Христіанинъ, яко маючий до того скорбу право, може брати зъ него, и лучити го съ дробными заслугами своими на выплаченіе довгѣвъ справедливости Божій, черезъ грѣхи свои затыгненихъ. Каждый може брати зъ того скорбу на отвѣченіе ся Богу за получени добродѣйства, може брати зъ него для зложенія Богу дарѣвъ въ цѣли упрошенія ласкъ, ему потребныхъ. О, що за добрый той Іисусъ, котрый докѣнавши на крестѣ великого дѣла нашего спасенія, выплативши зъ всемо Богу довгъ за грѣхи свѣта, Онъ то видячи человекъ слабого, до злого склонного, на тяжку пробу и борбу душевну выставленого, — Онъ то, видячи насъ неустанно борючихъ ся съ свѣтомъ и діаволомъ о посѣданіе неба, — Онъ то видячи, що нашими силами не єсмо въ станѣ взяти участь въ Его ѡткупленію, позѣставъ съ нами въ Святѣйшой Евхаристіи, а позѣставъ цѣлый, живый, съ Тѣломъ, Душею и Божествомъ, — позѣставъ, щобы въ той прикрѣй борбѣ крѣпивъ силы души нашой Божественнымъ своимъ Тѣломъ; — позѣставъ, щобы непрестанно своево Жертвоу, котра безъ перервы ѡтправляе ся на олтаряхъ нашихъ, обезоружовавъ гнѣвъ Бога, оказуючи Ему Себе въ жертвѣ за грѣхи наши; — позѣставъ, щобы єднаво, благаво, величава Отца небесного, а для человекъ стягавъ всякихъ ласкъ и благословеній; — позѣставъ въ Святѣйшій Тайнѣ, щобы намъ давъ доказъ дотыкальный своей любви, щобыєсмо и мы тѣлько Его надъ все любили. Святѣйшая Ехва-

ристiя есть одже безирестаннымъ продолженьемъ великого дѣла откупленъа роду людскаго.

3) Врешть установивъ Иисусъ Святѣйшую Евхаристiю, щобы *яко Бого-человѣкъ съ нами все перебувавъ*, бо розкошевъ Ёго есть; быти съ сынами человѣческими, и щобы лувивъ насъ все съ собою. Человѣкъ родить ся, якъ дика яблоня въ лѣсѣ, а коли окрестить ся, то пересажуе ся нiяко до огороду Церкви Божой, а черезъ приньятiе св. Евхаристiи якобы защепае ся въ немъ Бого-человѣкъ, бо безъ того защеПЛЕНЬА, безъ того совокупленъа ся, не есть человѣкъ способнимъ ничого заслугующаго здѣлати на животь вѣчный, якъ мовить самъ Иисусъ: *азъ есмь лоза, вы же рождiе, — пребывай къ мнѣ и азъ къ вамъ, той соткоритъ плодъ многа, яко безъ мене не можете ткорити ниче҃гоже, — се азъ съ вами есмь до скончанъа вѣка*. Все, що дѣлавъ Спаситель за житъа своего смертнаго для однихъ, тоє дѣлає Онъ теперъ для всѣхъ въ Святѣйшой Евхаристiи. Онъ, що въ пречистомъ лонѣ Дѣвы Марiи взявъ тѣло и душу одного человѣка, — въ Св. Евхаристiи воплощає ся въ сердца всѣхъ вѣрныхъ, соединяючи ся съ ними найестислѣйше, яко голова съ членами, щобы насъ наполнить божественнымъ своимъ житьемъ, щобысмы тоє тѣлько бажали, мовили, мыслили, дѣлали и понимали, що и Онъ, — и для того зовуть св. Отцѣ Евхаристiю продовженьемъ Воплощенiя Божого.

Въ томъ то дусѣ розумѣмо слова Спасителя мовачаго: „Ядый мою плоть, и пий мой кровъ, во мнѣ пребываетъ и азъ въ немъ“. И въ истину Христiянинъ оживленый вѣрою сильною, перенятый любовiю для Спасителя, прiймаючи Го въ Св. Евхаристiю, зливає свое житъе въ Божое житъе Спасителя, стає ся другимъ Христомъ, щобы мѣгъ сказати о собѣ: „жiю же не азъ, но жiє во мнѣ Христосъ“. Длятого Спаситель видитъ въ родѣ людскѣмъ въ загалѣ, а въ кождѣмъ человѣцѣ въ особенности, себе самого. Въ дѣтяхъ есть онъ дитятемъ, коли мовить: *всѣ велика единомъ сихъ меньшихъ соткористе, — мнѣ соткористе*. Въ убогихъ, есть онъ убогимъ, коли мовить: *взлакахъ бо сѧ, и дасте мнѣ ясти, нагъ бѣхъ и одѣжасте мѧ*. Въ

гонимыхъ есть Онъ гоненный, коли мовить : Скаже, Скаже, что ма гониши. Въ священникахъ есть Онъ священникомъ, коли мовить : сашай касъ, мене сашаетъ, отметаай са касъ, мене отметааетъ са. Словомъ, Иисусъ Христосъ такъ ся въ насъ воплотивъ, и съ нами соединивъ, що вже не жиемъ житьемъ грѣшного Адама, але жиемъ житьемъ Христа, житьемъ любви, правды и всякихъ честнотъ.

4) Цѣль, для якой Иисусъ Святѣйшою Евхаристію установивъ, наилучше пѣзнати зъ розличныхъ именъ, якии люде Тайнъ той ѡтъ давна давали. И такъ называютъ Ю : *Тайною Найсвятѣйшою*, позаякъ инни св. Тайны суть тѣлько орудіями, котрыми удѣляе ся намъ свята Ласка Божя, — тая же Тайна есть сама жереломъ, подателемъ всякихъ ласкъ, есть Богомъ самимъ, и послѣдною цѣлею вѣхъ инныхъ св. Тайнъ, бо заключае въ собѣ Бога, подателя всякой Святости. — Называе ся *Евхаристією*, т. е. благодареніемъ, а то длятого, що Иисусъ Христосъ устанавлиючи ю благодареніе чинивъ Богу Отцу, длятого и священникъ Нею яко жертвою найдостойнѣйшою благодареніе складае Богу за получаемыи ѡтъ Него ласки и добродѣйства. — Называе ся *Тайною Вечерю*, длятого, що установлена есть черезъ Иисуса Христа на Послѣдней, предстрастной Вечери. — Зове ся : *Транезою Господнею*, гостинною духовною, бо до ней черезъ Иисуса возваніи покрѣпляемъ душу нашу покармомъ небеснымъ на животъ вѣчный. — Называе ся *Тайною Олтаря*, понеже жертвованье и перемѣненье дѣе ся на олтари, где и переховуе ся на покармъ и покрѣпленье вѣрныхъ. — Называе ся *Причастіемъ*, бо пріймаючи Ю причащаемъ ся, соединяемъ ся съ Иисусомъ Христомъ такъ стисло, що становимо вже тѣлько одно тѣло. — Называе ся *Напутіемъ*, бо есть правдивымъ и найсильнѣйшимъ покрѣплениемъ нашихъ душъ въ подорожи житья нашего, въ дорожѣ до небесной, вѣчной отчины — особенно при смерти, коли намъ прійде попрощати той свѣтъ, удаючи ся въ далеку дорогу до вѣчности. — Называе ся *Найсвятѣйшою Жертвою, Агнцемъ Божиимъ*, понеже заключае въ собѣ Иисуса, котрый ставъ ся

Жертвою за грѣхи наши, котрый яко Агнецъ безгласенъ принявъ грѣхи людскіи на себе, и смертею своею поєднавъ насъ съ Богомъ. — Называе ся *Хлѣбомъ ангельскимъ*, длятого, що тѣмъ, що го поживати хотять, должны приступовати съ душею ангельскою, съ душею чистою, и позаякь Ангелы кормять и на-сищаютъ свое щастье видомъ Іисуса Христа прославленного. Всѣ тоти имена оказываютъ высокое достоинство и благиі skutки Святѣйшой Евхаристіи для тѣхъ, що Ю достойно пріймають.

III.

Коли вже знаєте, Возлюбленніи! що учить насъ Церковь св. о Святѣйшой Евхаристіи, то пытаю ся теперь Васъ, чи *вѣрите въ притомність Іисуса въ Святѣйшой Тайнѣ?* И якже не малибысьте вѣрити, коли *Іисусъ Христосъ о той Тайнѣ Святѣйшой выразьно самъ мовить: „сѣ есть тѣло мое, сѣ есть кровь моя — хлѣбъ ѣгоже ахъ дамъ, плоть моя есть — аще не снѣсте плоти Сина чловѣчюго, живота не имате въ себѣ: — тѣло мое истинно есть крашно, кровь моя истинно есть питіе“.*

Вѣра св. Апостоловъ и первыхъ Христіанъ въ притомність Іисуса въ Святѣйшой Евхаристіи оказуе ся зъ слѣвъ св. Павла въ листѣ до Коринтіанъ (I, 10, 16): „чаша благословеніа, юже благословляемъ, не приобщеніе ли Кроки Христовой есть? иже бо ѣсть отъ хлѣба сего, и пьетъ отъ Чашы Господней недостойнѣ, покиннѣхъ ѣдетъ Тѣло и Кроки Господней, — да искѣшаетъ же чловѣкъ себе, и тако отъ хлѣба да ѣсть и отъ чашы да пьетъ — адыи бо и піай недостойнѣ, сѣдъ себѣ ѣсть и пьетъ“, т. е. же такіи Евхаристіи за Тѣло Господне не має, або належитой чести Ему не ѡтдае!

Вѣра первыхъ Христіанъ въ притомність Іисуса въ Евхаристіи въ томъ ся обявляє, що въ першихъ вѣкахъ Церкви межи поганами и жидами роздѣлила ся вѣсть, що Христіане на своихъ сходянахъ дитя забиваютъ и ѣдятъ. Погане и жидаы слышали, що Христіане тѣло Господне пріймають, и не умѣючи себѣ того вытолковать, выгадали таку страшну байку и клевету на Христіанъ. Якъ сильна була вѣра первыхъ Хри-

стіянъ, показує ся и збѣтти, що тїи первїи Христїяне, коли зъ причины кровавыхъ гоненїй не могли явно мати Церкви свои, и явно не могли сходити ся на Службу Богу, — они не могли мати Церквей на землі, творили ихъ пѣдъ землею, — въ пѣдземныхъ льохахъ, печарахъ, такъ зовимыхъ катакумбахъ сходили ся въ ночи, где Епіскопъ или священникъ ѡтправлявъ Службу Богу, а вѣрныи приступали до Причастїя св. — Такъ сильною була тая вѣра, що коли грозило первымъ Христїянамъ мученичество, они при собѣ въ чистыхъ хусткахъ носили Найсвятѣйшу Тайну, щобы кождый пѣрваний на мученичество передъ самими муками мѡгъ Ю спожити и до понесенья мученичества Нею покрѣпити ся. Въ такихъ случаяхъ позволено було при собѣ носити Найсвятѣйшу Тайну не тѣлько духовнымъ, але и мїрянамъ и цевѣстамъ.

Вѣру тую въ притомнѡсть Іисуса въ Святѡйшой Евхаристїи голосять всѣ *Отцы Церковнии, всѣ катехизмы, всѣ Літургїи* и всѣ Соборы. А много разѡвъ повставали Еретики, що тую притомнѡсть заперечували, то Церковъ св. ихъ заразы выключала ѡтъ своего общества.

Вѣра въ притомнѡсть Іисуса поставила чудесныи Церкви, а въ Церквахъ *ставила олтари, кивоты, яскѣючіи* ѡтъ золота и дорогихъ каменѣвъ, а Церкви и кивоты яко прибытки Найсвятѣйшой Тайны заосмотрювала въ коштовныи чаши, монстранціи, пушки на Найсвятѣйшу Тайну, въ золотѡмъ гафтовани, перлами вышивани суконки на тоти пушки, заслоны и одежи до справованья Святой Жерты.

А може Ты скажешъ: якъ то бути може, щобы хлѣбъ и вино замѣняли ся въ Тѣло и Кровь Господню? То на тое Тобѣ ѡдповѣмъ словами св. Кирила Іерусалимекого: Іисусъ въ Канѣ Галилейской перемѣнивъ воду въ вино, а ты не уважаешъ Го за вѣры достойного, що вино въ кровь свою перемѣнивъ? Ктожбы знаючи, якъ Іисусъ 5 тысячъ народа 5 хлѣбами и 2 рыбами накормивъ, якъ Онъ нѣмымъ мову, глухимъ слухъ, слѣпымъ взрокъ привертавъ, якъ мертвыхъ воскрешавъ, ктожбы знаючи тое все мѡгъ не вѣрити, сумнѣвати ся, що хлѣбъ въ

рукахъ Бога челоуѣка по вымовненью слѣвъ Божиыхъ: сіе есть тѣло мое! перемѣнивъ ся въ Святос Тѣло Его, а вино въ Св. Кровь? Або Ты скажу словами св. Амврозія: повелѣвъ Господь, и стало ся Небо, — повелѣвъ Господь, и стала ся земля, — повелѣвъ Господь и стало ся море, — повелѣвъ Господь, и стало ся всякое сотворѣнне. Видишь, яку силу мають слова Христовы! Если така сила есть въ словахъ Господа Иисуса, що черезъ тѣ слова зачали истнувати тѣи рѣчи, котрыи передъ тымъ не истнували, то далеко бѣльшу силу мають они, тѣи рѣчи, котрыи истнували, въ инныи перемѣнити. Неба не було, моря не було, землѣ не було. Онъ сказавъ и сталися, Онъ повелѣвъ и зѣстали сотворени. Не було на олтари Тѣла Христоваго передъ посвященемъ, — а по посвященью вже есть Тѣло Христове. Онъ сказавъ и стало ся, Онъ повелѣвъ и сотворене есть.

А якъ хочешъ слышати чуда на потвержденъе того чуда, що Господь хлѣбъ и вино въ Тѣло и Кровь свою перемѣнивъ? то и богато стало ся такихъ чудесъ. Св. Григорій Туронскій пише, що р. 574. въ Константинополѣ, коли дѣти ишли до св. Причастія, одинъ хлопецъ жидѣвскій зъ неслѣдѣности съ другими разомъ до причастія приступивъ, и непѣзнанный отъ священника, причастіе принявъ. Довѣдавши ся о томъ отецъ его, зъ фанатизму кинувъ хлопца въ огонь. Але хлопцевѣ ничъ ся не стало, бо повѣдавъ „що невѣста, котра въ Церкви дитя держитъ на руцѣ, плащемъ своимъ заслонила мя отъ поломени.“

Коли св. Антоній Падевскій, великій проновѣдникъ, *переконувавъ Еретикувъ о присутности Иисуса въ Святѣйшой Евхаристіи*, сказавъ му оденъ еретикъ: потверди правду тую чудомъ якимъ, а тогды увѣрю. Уповаючи въ помѣчь Богу, сказавъ св. Антоній, якого чуда прагнешъ, а еретикъ на тоє съ насмѣшкою: „маю осла въ дому, не дамъ му 3 дни ѣсти, — а потому стану я съ ѡвсомъ, а Ты съ Тѣломъ Божиимъ. Если осель залишивши овесъ здѣлає поклѣнъ или честь яку Богу твоему, тогды я увѣрю“. Святый призовивъ, и зѣйшло ся богато народа. Выйшовъ зъ Церкви св. Антоній, где мавъ Службу Богу, несучи Тѣло Христове. Приходить и еретикъ съ ѡвсомъ,

и пускає зголоднѣлого осла. Св. Антоній рекъ: осле, силою Сотворителя твого, котрого я недостойный на рукахъ ношу, розказую тобѣ, щобысь приступивши честь ѡтдавъ Господу своему!“ Ледво тоє сказавъ, якъ осель-голодный лишивши овесь, поступивъ и упавъ на колѣна, и яку мѡгъ, ѡтдавъ честь Найсвятѣйшой Тайнѣ. О якажъ радость для католикѡвъ, о яка ганьба еретикамъ!

О Христїане! читай тую Найсвятѣйшу Тайну, любилъ Господа нашего, котрый зъ любви къ намъ Самого себе намъ даровавъ. Прагнѣмъ часто того покарму небесного, спѣшѣмъ часто съ^нналежитымъ усопособлєнємъ до Трапезы Господной, якъ спѣшнить олень спрагнений до жерела воды, — щобысьмо такъ соединяючи ся съ Нимъ ту на земли соединили ся и въ Небѣ во вѣки вѣковъ. Аминь.

НАУКА XII.

О св. Причастїю.

„Да искѣшаетъ человекъ себе, и тако отъ хлѣба да ѣсть, и отъ чаши да пїетъ“.

(1. Кор. 11, 26.)

Вѣнцемъ цѣлого нашего труда въ дѣлѣ повданїя ся съ Богомъ въ тѡмъ часѣ Великого Поста (Миссїи) має бути полученье ся съ Нимъ, вже не тѡлько духовне черезъ ласку, котру одержалисьмо на св. сповѣди, але полученье истинне, существенне въ св. Причастїю Тѣла и Крови Іисуса Христа. Якъ по дощи и бури выступає звичайно ясне сонце на чи-

стѣмъ небѣ, такъ по тѣй бурѣ духовной, яку перейшлисьмо саміи съ собою, по трудахъ жалю и скрухи покаянной, — ясный, сонячный день намъ ся належитъ, день радости душевной! И воистинну якъ же щедро, — по Божому — хоче насъ Богъ надгородити за трудъ, котрый понеслисьмо вправдѣ для свого добра, але во Имя Его! Ото Онъ черезъ разрѣшеніе священника одѣває насъ въ одежу нову ласки своей, дае на руку нашу перстень любви, вводитъ насъ въ Товариство Ангелѣвъ, а врештѣ запрашае на пиръ гостинный, до Трапезы Божой, где дае намъ такіи покармъ до поживлѣнья, и такіи напѣи до питья, котрого если кто споживати и пити буде, не буде бѣльше голодѣнь анѣ жаждущій во вѣки. О истинно заплата дуже велика, роскошь неописана! пиршествовати съ Найвысшимъ Добромъ, въ которѣмъ есть безконечна Сладѣсть!

Щожъ солодшого може бути для устъ нашихъ, якъ медъ? Але безконечно бѣльше солодкимъ есть Богъ для души нашѣй, а тая Сладѣсть Его приглушае всяку горестъ житейскую, якъ то видимо на св. мученикахъ, котрин не зважали на жадніи муки, понеже сладѣсть душъ якъ бездонне море заливала вишніи ихъ болѣзни. Тая Сладѣсть невысказана мае ся стати и нашою участвою, коли приступимо до св. Причастія.

Но не одинъ учувиши мои слова може скаже: „таже я тѣлько разѣвъ приступавъ до Трапезы Господной, а не чувствовалъ тои радости и сладости, о котрой Ты правишь“! На тое гѣркое слово ѣтповѣдаю тобѣ, що св. Евхаристія есть житьемъ для добрыхъ, а смертею для злыхъ. Одного покарму якъже не однакій есть скутокъ, такъ, якъ часто той покармъ, котрый здоровому челоуѣкови силъ и житья додае, для другого недужого трутиною стане ся. Подѣбно и недостойно причащающій ся смерть собѣ и судъ Божій поживае при тѣмъ самѣмъ пирѣ небеснѣмъ, на котрѣмъ праведный въ духовый розкоши опливае. Для поправы одже тыхъ, котрыи недбало або зле приступають до св. Причастія, якъ рѣвно для укрѣплѣнія добрыхъ выбѣрѣмъ зъ того предмету, якій ся днесъ о розважанье просить, тѣи два пытанья:

- 1) *Якіи суть skutки достойного Причастія, и*
- 2) *Якіи skutки недостойного или святотатского Причастія?*

I.

Непонятни skutки достойно принятого Причастія ніякимъ языкомъ людскимъ, анѣ даже ангельскимъ не можна описати, пожеже щедрота пожитку духовного заключена въ тѣмъ чудесномъ Божѣмъ покармѣ есть безконечною. Бо Тайна тая есть дѣломъ Любви Божой, а не силы людской, есть святымъ установленіемъ Божиимъ, а не вымысломъ людскимъ. Кожда Тайна носить на собѣ знамена сильного дѣланья ласки Божой, Божого Милосердія и Всемогущества, але Тайна св. Евхаристіи вже не тільки ласку але самого Бога, Дателя Ласки, ѡтдає въ посѣданье челоуѣка.

Если порѣвнаємо Тайны св. съ рѣками ласки Божой, то Св. Тайну Евхаристіи мусимъ назвати жереломъ, зъѡтки рѣки ти происходятъ. Она бо заключає въ собѣ жерело всѣхъ ласкъ и дарѡвъ небесныхъ, и Основателя всѣхъ Тайнъ, Христа Господа, ѡтъ которого прочіи Тайны получаютъ все, що лишъ доброго и досконалого въ собѣ мають. Зъ слѡвъ самого Спасителя пѡзнаймо слабымъ нашимъ розумомъ, якіи skutки дѣлає въ насъ достойное св. Причастіє:

1) *Щобы челоуѣкъ живѣ дочесно и вѣчно, потребує конечно покарму.* Тѣло взятое зъ землѣ потребує и покарму зъ землѣ. Душа же яко духъ Божій, одже безсмертна и благороднѣйша ѡтъ тѣла — потребує отвѣтного покарму, покарму безсмертного и безконечно благороднѣйшого ѡтъ покармѡвъ земскихъ, потребує *покарму Божого*, а тымъ есть св. Тайна Евхаристіи. Если тѣло не поживимо покармомъ звычайнымъ, то перестанемо жити; — если душу не поживимо покармомъ духовнымъ, Евхаристією, то перестане она жити для житья вѣчного. Що Тайна Евхаристіи установлена есть на покармѣ души, учить найвыразнѣйше самъ Спаситель мовячи: „Язъ есмь хлѣбъ животный, сошедый зъ Небеси, — Яже кто съѣсть хлѣбъ сей

живих бѣдетъ ко вѣки, и хлѣбъ, егоже азъ дамъ, плоть моя есть, юже азъ дамъ за животъ міра“.

2) Причастіе въ души належито приготовленой наводитъ skutki маючи велике подобіе съ skutkami, якіи справляє *земскій покармъ здоровому тѣлу*. Покармъ земскій пресуществляе ся въ тѣло поживающего, переходитъ въ Его кровь и кости, змѣняючи ся въ его власне существо — такъ *лучить ся съ нами Іисусъ Христосъ въ св. Евхаристіи*, и то въ далеко высшій и доскональшій способъ, бо не Онъ въ тѣло наше, але *насъ въ себе пресуществляе*. Душа наша получена такъ тѣсно съ Христомъ, одержує ѡтъ него житіе Боже, и не жіє вже житємъ своимъ, але житємъ Христа, такъ, що христіанинъ принявши достойно св. Причастіе, съ Апостоломъ смѣло може казати: „жію вже не азъ, но жіє во мнѣ Христосъ“. Такъ, якъ два кусники воску стоплени лучать ся съ собою въ одну цѣлѡсть, якъ желѣзо на червено розгрітѣ лучить ся съ огнемъ въ одно, такъ що хотяй природа желѣза позѣстає, желѣзо має житіе огня, — такъ и христіанинъ полученый съ Христомъ въ Причастію не тратить вправдѣ своей природы людской, але наповняє ся житємъ Бога, съ котрымъ ся получилъ.

А якъ двѣ особы, о котрыхъ кажемо, що мають едно сердце и одну душу, до той єдности приходять черезъ любовь, такъ само и соединеніе ся наше черезъ причастіе съ Христомъ дѣе ся черезъ любовь. Тую правду въ подобію о лозѣ винной чудесно Христосъ выясняє мовячи: „*Азъ єсмь лоза истинна, вы же рождіє, — иже пребываетъ во мнѣ, и азъ въ немъ, тѣмъ сотворитъ плодъ многъ, іако безъ мене не можете творити ничего*“. И якже ся лучить лѣторосль (зразъ) съ пнемъ своимъ? Такъ, если ю до пня такъ зашенимо, щобы ей соки зліяли ся съ соками пня, тогды лѣторосль не жіє вже житємъ своимъ, але жіє житємъ пня. Если и мы соки життя нашего земского т. е. наши мысли, чувства, бесѣды, и все дѣла злѣмо въ жерело життя Христа, тогды не жіємо вже житємъ челоуѣка грѣшного, але жіємъ житємъ Іисуса Христа; мовимо, мыслимо,

чувствуемо, дѣлаемо такъ якъ Онъ, стаемъ ся съ Нимъ однимъ сердцемъ, одною душою. Наше житѣ губить ся въ Его житію, такъ, що смѣло сказати можемо: „жїю вже не я, но жїе во мнѣ Христосъ“.

3) Покармъ земскій переходячи въ тѣло наше, удержуе житѣ и помнажае здоровье, такъ и *Евхаристїя удержуе житѣ души, помнажае ей силы, утверджае въ цнотахъ, направляє ей слабѣсть и додае ѡтваги на все, що до любви Бога ся ѡтноситъ*. Правдивый то покармъ души, — покармъ щедрый! якъ Іисусъ мовить: „Плоть моя истинно есть брашно, и кровь моя истинно есть питіе“, якбы хотѣлъ сказати: всѣ покармы земскіи не суть покармами правдивыми, бо не суть въ силѣ, напередъ утримати житѣ, котре ся кѡнчить, они наветь не всегда поживляють, овшемъ неразъ шкодять, не всегда до взросту ся причиняють, и не всегда смакують, но за то Евхаристїя есть покармомъ правдивымъ! Она дае житѣ вѣчне по словамъ Христа: „*ящѣ кто снѣсть отъ хлѣба сего, живъ едетъ во вѣки*“. Она дае поживлѣнне и помѡчь такъ skutочну, що мужественно и безъ боязни поступаемъ на дорожѣ спасенїя; — Она всегда придае намъ взросту въ ласцѣ Божїй, и має тоє особенное до себе, що чимъ частѣйше Ю ся прїймае, тымъ пожеланѣйшовъ, тымъ солодшовъ Она стае ся. Розважъ, же человекъ, чи той Божїй покармъ дѣлае въ тобѣ ти skutки? А позаякъ хорому тѣлу шкодитъ найздоровѣйшый покармъ, то застанови ся, чи не страдасъ ти часомъ на яку горячку духовну пихы, лакомотва, нечистоты, зависти, горячку гнѣва, пїяньства, лѣннѣства, або инныхъ духовныхъ хоробѡвъ? Може переситила ся душа твоя добрами земскими, то не дивно, що тогды дѣе ся съ тобою тоє, що Духъ Божїй говорить (Причт. 27, 7): „*Дѣша въ ситѡсти сѣщи сотамъ рѣглетъ (гордитъ плястрами меду). Дѣши же нищѣтнѣй и горкля, сладка пакляють ся*“. О выкинь впередъ земскіи чувства къ рѣчамъ сотворенымъ, а тогды прагнути будешъ неперebroной солодокости, утаеной въ тѡй Тайнѣ, и получишь skutки зъ того покарму и напою небесного.

4) Сила того покарму небесного розтягає ся ажъ до тѣлъ нашихъ. Грѣхъ первородный спровадивъ на тѣла наши вырокъ: „земля еси, и въ землю возвратиши ся“, а Христосъ Господь дѣлаючи черезъ Евхаристію тѣла наши якобы своимъ тѣломъ, стає ся *задаткомъ и порукою воскресенія тѣлъ нашихъ*, одже и тѣло наше корыстає зъ той ласки, котру душа одержує въ Евхаристіи, якъ мовить Спаситель: „Иди мой плоть, и пи́й мою кровь имѣѣ жикотъ кѣчний, и азъ воскресю его ко послѣдний день“. Св. Тома такъ выясняє тую правду: Хотяи тѣло не єсть непосредственнымъ предметомъ ласки, skutokъ однаковожъ ласки зъ души сплыває на тѣло, которого члены жертвовани суть Богу, яко орудія справедливости и святости, такъ, що тѣло наше ставши ся товаришемъ борбъ души, подѣляти буде съ нею колись ей славу. Якъ огонь все перемѣняє въ себе, що ся до него дѣстане, такъ Іисусъ Христосъ вытискає на тѣлѣ черезъ Евхаристію пятно безсмертности. „Язъ єсть хлѣбъ жикотный, спше́дый зъ неба“, мовить Іисусъ Христосъ о Евхаристіи. Небесный то хлѣбъ, не тѣлько для того, що зъ неба пѣсланный, але бѣльше для того, що ти, що го поживають, мають ся стати небесными не земскими, шукаючи тоє, що въ небѣ не на земли.

5) Найдоскональшимъ skutкомъ, и *найдорожшымъ запла- товъ достойного Причастія єсть сладѣсть, щастье внутренне*. О тѣй сладости пише св. Августинъ: „Ты Господи єсь неоцѣненновъ сладостевъ, черезъ котру все горести житья стають ся солодкими. Твоя то сладѣсть осолодила св. Стефана камѣньє, — для Твоей сладости ишли Апостолы зъ передъ лица рады жидѣвской ущасливлени, що достойными були терпѣти зневаги для имени Твоего; для той сладости одинъ зъ Апостоловъ крестъ выбирає, другій голову подъ мечъ поддає, инный власну дає скѣру; той сладости коли закоштовавъ св. Петро кличе: Господи! добре єсть намъ ту бути на горѣ Та- ворской“. Причастіє св. поєдає такую сладѣсть що еслибы чловѣкъ въ пеклѣ терпячій мѣгъ Оно пріймати, не чувствовавбы

самыхъ даже каръ пекольныхъ. Евхаристія истинно есть житьемъ для добрыхъ!

6) *Св. Евхаристія очищае душу ѿ грѣхѣвъ повседневныхъ, и заховуе ѿ грѣхѣвъ смертныхъ.* Бо получение ся въ Причастіи съ Христомъ дѣе ся черезъ любовь, а любовь покрывае множество грѣхѣвъ, и зменьшае кары за нихъ. Она заховуе душу ѿ грѣхѣвъ смертныхъ въ той способѣ, що ю поживляе и скрѣпляе, въ добромъ утверждаетъ, злыи склонности приглушае, намѣтности повздержуе. Христіанинъ, котрый часто покрѣпляе ся тымъ хлѣбомъ ангелскимъ, получае такую силу и мужество души, що съ невѣ поконае все хотѣбы найприкрѣйшии покусы. Св. Кипріянь такъ каже: не способный есть на мученика той, кто не есть черезъ Церковь св. вооруженный, упадае тая душа, що не получила св. Причастія. Зѣѣтти походятъ тѣи чудеса неустрашимого мужества и ѡтваги, съ якимъ св. Мученики поносили найвышуканѣйшии муки. Для того Церковь св. якъ завсегда, такъ особенно въ часѣ переселѣдованья поручала Христіанамъ, щобы вооружали ся въ мужество частымъ приниманьемъ св. Евхаристіи. Для того першіи Христіане такъ высоко цѣнили потребу св. Причастія, що Ѣ переховували въ своихъ домахъ, брали Ѣ съ собою въ дорогу, коли удавали ся на пустынѣ, а особливо въ часѣ гоненій мали Ѣ всегда при собѣ, щобы анѣ на хвилю не були розлучеными ѿ присутности Христа Господа.

II.

Але ѡтвервѣмъ карту, и приглянѣмъ ся, що якъ Причастіе св. достойно приняте пресуществляе насъ въ Іисуса Христа, есть задаткомъ здоровья и житья вѣчного, задаткомъ воскресенія и найсолодшовъ розкошевъ души,—такъ зновъ Евхаристія, принята въ станѣ грѣха смертного стае ся задаткомъ осужденія и смерти вѣчной, ѡтдае насъ въ власть злого духа, спроваджае найгѣршіи skutky дочестніи и вѣчныи. Злоба такой вины святотатского Причастія есть безконечна. Такий человекъ приближающій ся до Олтаря мовить ніяко: выпровадѣтъ менѣ

Исуса Христа зъ глубины прибытку, где ся укрывъ пѣдъ за-
слоновъ Евхаристіи, выдайте мнѣ Го на той трапезѣ святой,
самъ Го распну на ново, я самъ хочу власными руками поста-
вити крестъ Его на инной Голготѣ, я самъ подѣйму ся бути
Его мучителемъ.

Послухаймо що мовить Духъ св. черезъ уста св. Апостола
Павла (1, Кор. 11, 27): „Тѣмже иже щѣ пастъ хлѣбъ сей, или
пїетъ чашѣ Господню недостѣйнкѣ, повиненъ бѣдетъ тѣла и крови
Господни. Да искѣшаецъ же человекъ себе, и тако отъ хлѣба да
пастъ, и отъ чаши да пїетъ, гдѣй ко и пїай недостѣйнкѣ, сѣдъ
себѣ пастъ и пїетъ, не разсѣждалъ тѣла Господна“. Зъ слѣвъ
тыхъ можна пѣзнати, якъ тяжкимъ есть грѣхъ святотатского
Причастія, и якъ страшныи такого недостѣйного Причастія
суетъ наслѣдствїя:

1. *Недостѣйно причащающій ся ѡблаетъ кровану кривѣу
Тѣлу и Крови Господню*, по словамъ св. Апостола: „покиненъ
бѣдетъ Тѣла и Крови Господней“, т. е. буде виненъ такого
грѣха, якій учинивъ Юда, продавшій Спасителя, або якій учи-
нили жида, що Тѣло Господне мучили на крестѣ, распинали
и Кровь Господню выляли. Не булобы бѣльшой муки для че-
ловѣка живущаго, якъ бути злученымъ съ трупомъ смердящимъ,
тѣло съ тѣломъ, уста съ устами его. А святотатское причастіе
есть власне такимъ полученіемъ живаго Исуса съ грѣшнымъ
человѣкомъ, котрый имя має, яко живъ, але есть мертвымъ. По-
лученіе тутъ такое есть найстислѣйше, бо Кровь Исуса плы-
нути мусить въ тѣлѣ грѣхами збезчещенѣмъ; Душа Исуса
мешкати мусить съ душею діаволу ѡданою, навѣтъ Божество
нашого Господа пребывати мусить въ сердцу сплямненѣмъ.
И щожъ дивнаго, що такій зброднярь судъ себѣ ясть и пїетъ?
що небесный покармъ етае ся трутиною для него, що Богъ
мусить вытиснути ятно проклятїя на души святотатской?

2. *Причастіе святотатское заслѣвляє душу, чинить ю
въ злобѣ затверѣлою, ѡтдае ю въ власть діавола*. Маеми
того прикладъ на Юдѣ предателя. Юда спровадши Господа
Исуса за 30 сребренникѣвъ, и ѡбѣщавши Го выдати на смерть,

учинивъ грѣхъ смертный — наитяжшій. По тѣмъ засѣдае съ Иисусомъ до послѣдней Тайной Вечери. Иисусъ Христосъ при той Вечери замѣняе хлѣбъ и вино въ Тѣло и Кровь свою, говоря: „сѣе есть тѣло мое, сѣе есть кровь моя“, и Себе Самого въ Нисвятѣйшой той Тайнѣ дае Апостоламъ, говоря: „пріймите, ядите, — пійте отъ нея вси“. Юда будучи въ грѣху смертнѣмъ, не повиненъ бувъ причащати ся Тѣла и Крови Господной. И Иисусъ го перестерѣгавъ словами: „вы чистіи есте, но не вси“. Але Юда заслѣпленный не кае ся, не визнае своего грѣху, хотъ знае, що Иисусъ есть милосердный, бо въ его очахъ передъ кѣлькома днями ѡтпустивъ грѣшной Магдалинѣ, — удае, одже, що есть чистымъ и праведнымъ, и облудно, недостойно пріймае Тѣло Господне. Тое святотатское Причастіе такъ го заслѣпляетъ, що мимо того, що тѣлько раздѣвъ переконавъ ся о всевѣднію Иисуса, теперь вмавляетъ въ себе, що Иисусъ не знае, що ѡнъ Го продавъ, и коли Иисусъ сказавъ: „ѣдинъ отъ васъ предасть мѧ“, и Апостолы съ страхомъ пытали ся кождый зъ особна: „егда азъ есмь Господи?“ — и ѡнъ смѣе пытати ся: „егда азъ есмь Учителю?“ Господь Иисусъ му ѡтповѣдае: тыскъ сказавъ (правду), той есть, омочившій съ мною хлѣкъ къ солнаго, — и омочивши хлѣбъ подае ему. Але Юды сердце вже цѣлкомъ затвердѣло. По святотатскѣмъ причастіи вступивъ въ него дѣволъ, и ѡнъ выйшовъ ѡтъ Вечеры вставши, абы доконати дѣло грѣшине преданія Сына Божого. Не помогли му вже солодкій уѡмненья Иисуса при пойманью сказаніи: „друже, по щось тутъ прійшовъ, поцѣлованьемъ ли предаешь Сына человѣчого?“ Не помогли чудеса, на котрыхъ глядѣвъ при пойманью Иисуса, що именно жовнѣры на голосъ Иисуса на лице предъ Нимъ упали, — що Иисусъ уздоровивъ ухо ѡтрѣзане Малхови. Выдавши Господа, пѣйшовъ и повѣсивъ ся! А Господь показавъ свое обридження и кару для грѣху его, бо по словамъ Дѣяній Апостольскихъ (1, 18): „и ницъ бывъ просѣде са посередѣ и изліа са кса ѡтроба его“ (розпукъ ся на двое, и выплынули всѣ внутренности его). А душа его пѣйшла на осужденіе вѣчне, бо сыномъ погибельнымъ назвалъ го Иисусъ

Христось (у Іоанна 17, 12). Такое заслѣпленье, затвердѣлость въ злобѣ, такое осужденье съ Юдою чекае тыхъ всѣхъ, котрыи св. Евхаристію по святотатски пріймають, если ся щиро не навернуть до Бога.

3. *Недостойно принята св. Евхаристія есть такожъ причиною многихъ хоробъ и наглої смерти.* Такъ бо пише св. Павелъ (1. Кор. 11, 30): „сего ради кѣмъ какъ мнози немощни и недѣжаки, и сплатъ докольні (сномъ смерти). А св. Кипріянъ пише, що за его часѣвъ, коли Христіяня гонено, одна дѣвица зъ обавы мученичества, вырекла ся Іисуса Христа, а прійшовши потому до Церкви, коли пѣзнала, що анѣ Епископъ, анѣ другіи Христіяне не знаютъ о ей грѣху, постановила той грѣхъ на всегда укрити, и коли другіи приступали до святого Причастія, то и она безъ сповѣди св. приступила до св. Причастія. Але ледво тоє здѣлала, пѣрвали ю судороги, почала трясти ся сильно на цѣломъ тѣлѣ, и по хвилѣ упала трупомъ. Доперва пѣзднѣйше довѣдали ся люде о причинѣ страшной ей смерти. Инный писатель церковный оповѣдає, що одинъ священникъ удѣлявъ св. Тайны умирающей женѣ, а молодшій братъ ему товаришивъ. Священникъ слухавъ сповѣди недужой въ одной комнатѣ, а братъ чекавъ въ другой комнатѣ, а чекаючи видѣвъ добре, хотъ не чувъ и сповѣдника и сповѣдающую ся. Дивить ся и видитъ онъ чорну руку, що держала сповѣдающую ся за горло, якобы ей хотѣла перешкодити говорити. Коли священникъ все укѣнчивъ, можна собѣ выобразити, съ якимъ страхомъ братъ той дѣмъ опускавъ. Прійшовши до монастыря, оповѣвъ братъ той своє видѣніє Настоятелю, котрый зачавъ надъ тымъ застановляти ся и судивъ, що тоє видѣніє могло бути ѡтъ Бога, що черезъ тую чорну руку може ся розумѣти діяволь, котрый жену кусивъ до затаснїя грѣхѣвъ. Казавъ одже настоятель священникови, котрый недужу сповѣдавъ, щобы ю еще разъ посѣтивъ, и спытавъ, чи ей еще що на сумлѣнью не тяжить, щобы ю осмѣливъ до якъ найщирѣйшой сповѣди. Священникъ але вже жену тую живу не заставъ. И зновъ зарядивъ Богъ для нашої науки, що тая померша явила

ся тому священникови и сказала му, що въ самой рѣчи затаила на сповѣди смертныи грѣхи, и що за свои святотатскіи сповѣди и Причастія есть теперь въ пеклѣ.

4. *Святотатское одже Причастіе, поводуе розпачь на годину смерти, — осужденіе вѣчное съ Юдою.* Святотатель иде передь Судь Того, которого въ тѣмъ житію добровѣльно и свѣдомо зневажавъ и безчестивъ, котрому въ чудесной Тайнѣ Любви задававъ наиболестнѣйшіи зневаги, которого поновно тернємъ своихъ грѣхѣвъ вѣнчавъ, и гвоздьми своей безбожной волѣ до креста прибававъ. И якъ-же стане онъ передь Судією такъ розжаленымъ и зневаженнымъ? Одже если нема мира грѣшникови ведля ореченья Духа св., если вже земека збродня на переступнику своемъ мститъ ся въ страшный способъ, такъ, що тойже пѣдъ тятаромъ зброднѣ угинаючи ся самоубійствомъ кѣнчить, то збродня святотатства мусить въ годину смерти кинути неспокой и розпачь въ душу святотатскую! О! вы, котрыи пристунаете до св. Причастія по святотатски, въ грѣхахъ на сповѣди затаенныхъ, або по сповѣдяхъ безъ жалю и скрухи, — якъ вы ся не боите, щобы васъ при Олтари земля не пожерла, огонь зъ неба не спаливъ? Еслибы кто св. Евхаристію кинувъ въ болото, обурилибысьтеся, и слушно, на такую зневагу. Але безконечно обридлившимъ ѡтъ болота есть сердце грѣхомъ смертнымъ занечищено, а вы до него Господа Иисуса пріймати ѡтважаєте ся!

Святотатское причастіе тяжшимъ есть грѣхомъ ѡтъ грѣха Адамова, бо тамъ чловѣкъ зневаживъ розказъ Господній, тутъ зневажае Тѣло и Кровь Его Найсвятѣйшую, — есть страшнѣйшимъ грѣхомъ, нежели братоубійство Каина, бо тамъ рѣвный на рѣвного порывае ся убійственною рукою, ту сотворѣнье на Сотворителя своего, — есть тяжшимъ грѣхомъ, нежели святотатство Юды, бо предатель той не знавъ еще skutkѣвъ недостойного причастія, — есть бѣольшою зброднею, нежели спустошенье или спаленье церквей, нежели забиванье священниковъ — есть бѣольшимъ зломъ надъ все зло, яке ѡтъ початку

свѣта стало ся, и до кѣнця его стати ся еще може. Истинно! Причастіе св. недостойно приняте, то смерть для живыхъ!

Боячи ся святотатства якъ наибольшого зла на земли не ѡттягаймо ся ѡтъ частого пристѣпованья до Трапезы Господной. Съ наиглубшою покорою за примѣромъ Закхея или Іаира, съ жалеми сердечнымъ св. Петра и Магдалины, съ живою вѣрою, а предовсемъ съ любовію и горячимъ прагненіемъ души, якъ у Пр. Дѣвы Маріи, приближаймо ся до того пира небесного, и кличмо съ св. Игнатіемъ Мученикомъ: *не прагну утѣхъ того свѣта, але Хлѣба Божого, Хлѣба ангельского, Хлѣба живота, котрый есть Тѣломъ Іисуса Христа, Сына Божого, и напою прагну Крови Бго. Дополни ми Господи! ѡтдати изъ души моеи тоє, що ся Очамъ Твоимъ не подобає, Кровію Твоею омый мене зъ грѣхѡвъ моихъ, въ ранахъ Твоихъ закрой мене, и не допусти, щобыль бувъ ѡтъ тебе ѡтлученый. Замѣшай въ мнѣ Боже, а я въ Тебѣ, будь житиель моимъ на вѣки — Аминь.*

НАУКА XIII.

О святѣмъ Причастію.

„Пріймите, ядите, сіе есть тѣло мое“. — „Прійдѣтъ ко мнѣ вси трѣждающіеся и обремененныи и азъ оупокою вы“.

Такъ кличе Христосъ Господь до насъ завзываючи насъ до причастія святѣйшого Тѣла и Крови Бго, котре непонятны чуда въ насъ грѣхами обремененныхъ производит. Оно только

правдиво насъ успокояе, соединяе насъ найтислѣйше съ Христомъ, наповняе душу нашу Его житємъ, дѣлае зъ насъ дру-гихъ Христовъ, освящае душу и тѣло наше, вооружае насъ въ мужество и ѡтвагу противъ покусамъ пекла и свѣта, при-глушае и повздержуе въ насъ злыя склонности и похоти. Хо-чешь о тыхъ дивныхъ послѣдствіяхъ св. Евхаристіи переко-нати ся, то пріймай св. Причастіе, т. е. Господа Іисуса до души своеі *достойно*! Коли сподѣеши ся до дому своего якого доро-того гостя, котрого шануеши, то чижь не стараеши ся на Его принятіе приготовить? Тогда то замѣтаеши чисто свою хату, усувашь зъ ней все, що моглобы гостеву бути неприятымъ, тогда прибираешь свою хату цвѣтами, застеляешь стѣлъ чи-стымъ обрусомъ, и робиши все, щобы очидуваный гѣсть прій-шовши милого въ хатѣ дѣзнавъ вражѣня и заразы ѡтгадавъ, щосьмо Его посѣщеня прагнули, выглядали, и радо Его ви-таемъ. Такъ коли въ св. Причастію вельми Дорогій и Милый Гѣсть, Іисусъ Христосъ, до души нашей прійти має, повиннисьмо сто разы старанняйше очистити ю зъ всякой змазы грѣху, а украсити ю за тоє въ весѣльну одежу ласки Божой, — треба ся на пришествіе Христа въ св. Причастію достойно пригото-вити! А щобысьте св. Причастіе достойно принимали, научу Васъ нынѣ:

- 1) *якъ до св. Причастія приготовить ся належить,*
- 2) *якъ заховати ся по св. Причастію.*

I.

Приготовление потрѣбне до достойного принятія свят. Евхаристіи есть двоякое, одно касае ся тѣла, а друге души.

1. *Приготовление касающее ся тѣла* залежитъ на томъ, щобы

а) *бути натще.* Вже самая честь того вымагае, щобы Тѣло Господне, той покормъ вѣчного живота, первше до устъ нашихъ входивъ, нежели всякое инное поживленье звычайное. Если одже маєши намѣренье, приступити до св. Причастія, то не треба вже ѡтъ пѣвночи ничь ѣсти, анѣ пити. Тое наказуе

Церковь св. подъ грѣхомъ смертнымъ. Вѣльно однакожь уста передъ св. Причастіемъ водою выполокати, позаякъ порядокъ и чистота приказуютъ тобѣ, щоденно уста водою выполокати, а передъ св. Сповѣдею и Причастіемъ тымъ бѣльше, черезъ ушанованье! Тогда тѣлько вѣльно св. Причастіе не натще принять, коли пріймаемъ Ѣ въ тяжелой, небезпечной хоробѣ, яко напутіе или покармъ на дорогу вѣчности.

б) Треба *бути чисто, скромно и прилично одягненимъ.* Що до одежи, то Господь Іисусъ и жебрака въ лахманахъ ѡтъ Олтаря своего не ѡтдаляе. Таже Онъ самъ родивъ ся въ убогѣмъ вертепѣ Виолеемскѣмъ, а первыми, що Го на земли по-витаѣли, були убогіи пастырѣ. Родичѣ его, то убогіи Іосифъ и бѣднѣйшая Марія. Неслушно одже гденекотры люде убогіи ветыдають ся въ убогой одежи або босо приходити до Церкви. Зле однакожь булобы, якъбы кто зъ недбалости приступавъ до св. Причастія въ одежи брудной або подертой, або еслибы приступавъ неумытый, незачесанный, съ брудомъ на лиці, шіи, рукахъ, босыхъ ногахъ. Бо не лата въ одежи ганьбить чело-вѣка, ино дѣра въ одежи ганьбить, бо лата есть доказомъ убожества, але подерта одѣжь, то доказъ лѣнливства и недбалства. Вода прецѣ не коштуе ничъ, а мыло и гребѣнь дуже мало. Выпрати одже бѣлье, оджу свою, умыти ся и зачесати ся, може кождый и найбѣднѣйшій. Всегда одже, особливо коли идете до дому Божого, а найбѣльше, коли приступаете до св. Тайны, держѣть ся вы убогіи правила: хоть убого, але чисто!

2) Далекъ важнѣйшымъ есть приготовленье до св. Причастія *касающее ся души*, а есть оно зновъ двоякое: дальшее и близное.

а) *Приготовленье дальше* залежитъ на чистотѣ сумлѣнья. Причастіе св. належитъ отже пріймати съ чистымъ сумлѣньемъ, въ станѣ ласки т. е. безъ грѣгу смертного на души, якъ упоминае св. Апостоль Павелъ: *да искъшатъ человекъ себе, и тако отъ хлѣба да ясть, и отъ чаши да пїетъ.* Если отже кто допустивъ ся грѣху смертного, а має ити до св. Причастія, то повиненъ перше очистити ся черезъ достойне принятіе св. Тайны Покаянія, повиненъ высповѣдати ся щиро, и съ прав-

дивымъ жалемъ за грѣхи и сильнымъ постановленіемъ по-
правы, а доперва, коли одержитъ разрѣшеніе ѓтъ священника,
вѣльно му приступати до св. Причастія. Если же бысь ты
сповѣдаючи ся передъ св. Причастіемъ, зъ недбалства за-
бувъ вызнати якій грѣхъ, або що гѣрше, грѣхъ якій умислно
затаивъ, або если бы священникъ на сповѣди не давъ ты раз-
рѣшенія, о тогды не приступай до св. Причастія, бо допустивъ
бысь ся наибѣльшого грѣха святотатства. Няй васъ Господь
боронить и заховае ѓтъ святотатескихъ сповѣдей и Причастій.
Не дайте ся скусити діяволу до того, щобы черезъ фалшивый
встыдъ и боязнь передъ священникомъ грѣхи на сповѣди таити.
Очищайте нередъ причастіемъ св. души ваши зъ грѣхѣвъ
смертныхъ, щобы Причастія Вашіи не були святотатескими. Бо
пѣднесенє руки на отця або матеръ, мовить св. Іоаннъ Зла-
тоустый, єсть грѣхомъ тяжкимъ, — тяжшимъ еще грѣхомъ, бо
збродневъ єсть зневажанє особы Богу посвященной, о яке о
много тяжшовъ збродневъ мусить бути зневажанє особы
Іисуса Христа черезъ недостойне принятіє Ёго до грѣшнои
души. Пріймаючи недостойно св. Причастіє єсь гѣршимъ
ѓтъ Юды, кѣтрый Христа Господа жидамъ продавъ, єсь
гѣршимъ ѓтъ діяволѣвъ, бо діяволы передъ Нимъ дрожать
и утѣкають ѓтъ Него, а ты грѣшнику! смѣєшь приступити до
Найсвятѣйшого Величія Ёго, и зухвало приняти Го до души
своей скаляной тяжкимъ грѣхомъ! Спаситель нашъ прецѣ не
меньше святымъ єсть въ Причастію, якъ и въ Небѣ. А если
для посѣданія Ёго въ Небѣ яснѣти мусить душа ангелсковъ
чистотовъ, няйже для посѣданія Го въ причастію св. увѣль-
нить ся душа ѓтъ грѣхѣвъ смертныхъ. Такъ непонятніи skutки
щедро розливає Святѣйшая Тайна, а прецѣ skutковъ тыхъ не
бачимо, чому? бо недостойно Причастія св. люде пріймають.
„Сынъ мой, каже Господь, дай мнѣ сердце мое (Прич. 23.)“ то
розкошь то моє єстьи съ сынами челоуѣческими, бо желаніємъ
моимъ жаю — встѣпити до дѣши твоей и мѣшкати съ тобою,
кличе Спаситель. Зъ того можна пѣзнати, якъ дуже Богъ не-
навидить грѣхъ. Жаєе Онъ ввійти до души твоей, а грѣхи

твои втримують, непускають Его. Для того просить тя Спатель о серце, о любовь, а где есть любовь, тамъ грѣхъ не мешкає. Погадай собі, що найбільшимъ ворогомъ Бога Ісуса єсть діаволь. Душа сплямлена грѣхомъ смертнімъ єсть підъ властію діавола, днѣ въ ей серцю мешкає, и все мѣсце въ немъ занимає. А ты хочешъ Святѣйшого надъ Святими, Чистоту не-сотворену, умѣстити въ души своѣй разомъ съ діаволомъ? Бєли ты просить сусѣдъ твоѣй до себе въ гостину, а ты ся доведашь, що тамъ межи гѣстими єсть твоѣй завзятий ворогъ, чи пойдешъ же тамъ? Чи на тое зѣйшовъ Спаситель зъ Неба въ Святѣйшую Тайну, щобысь Го присилувавъ, мешкати въ пеклѣ? Человѣче! котрый важишь ся прийняти Причастіє св. въ грѣсѣ смертнѣмъ, перелякни ся страшного суда Божого, пекло для тебе за мале! Тоти святотатекіи Причастія, котрыхъ виннымъ стаєшь ся, осудять и погублять тя во вѣки!

Може ты скажешъ: Я часто приступаю до Причастія св., але не дѣзваю жадныхъ скутковъ, якимъ бувемъ передъ Причастіємъ св., такимъ зѣстаю и потѣмъ. На тое ѡтповѣдаю тобѣ: Вложивемъ трупови, що лежить въ трумнѣ, спорый кусеникъ хлѣба до устъ, закахемъ го до горла, щобы ликнувъ и ничъ го хлѣбъ не посиливъ, днѣ якъ ся не рушавъ, такъ ся не рушає, зѣстає трупомъ! Не єсть же то ѡтвѣтна для тебе ѡтповѣдъ? Бєлиє въ грѣсѣ смертнѣмъ, тосъ стративъ ласку Божу, а съ нею и житє души, єє трупомъ на души. Имѣ имѣши яко живъ, а мѣртвъ єси (Откр.) Причастіє св. єсть покармомъ для души живучой, а не мертвои. Бєли але душа твоя черезъ грѣхъ смертний стала ся мертвовъ, то тѣлько ты скутковати може той покармъ, що кусеникъ хлѣба вложенный въ усты трупа. Для того прошу тя Христіанине, сто разы лучше зробишь, если не приступишь до св. Причастія, нежели мавбысь приступити въ грѣсѣ смертнѣмъ.

б) *Приготовление ближе залежить на набожности сердца.* Налєжить передъ Причастіємъ такъ себе розважити, щобы Причастіє съ найбільшовъ набожностевъ прийняти, налєжить възбудити въ собі набожніи чувства:

а) Належить именно взбудити въ собѣ *вѣру* що въ Святѣйшій Тайнѣ правдиво есть притомнымъ, Іисусъ Христосъ — належить взбудити въ собѣ и *любовь* къ нему. Бо соединеніе наше въ Причастію дѣсь черезъ любовь. Чимъ горячѣйша любовь, тимъ стислѣйшее есть наше соединеніе. Щобы тую любовь къ Іисусу до найвысшого степени въ собѣ взбудити, треба ся старати, пѣзнати Ёго належито утасного въ Святѣйшій Тайнѣ, а пѣзнанье тоє здѣлає, що человекъ почувъ свое ничтожество, свою слабѣсть, уломнѣсть, и увидитъ безконечную пространъ межи собою а Богомъ Іисусомъ. А що добрый Іисусъ соединяючи ся съ душею, напояє тую пространъ, прото человекъ спѣзнає тую Ёго любовь, и самъ бѣльше возлюбить, а покорѣ своей не заложить жадныхъ границъ. Щобысь належито пѣзнавъ Іисуса, заки маєшь приступити до св. Причастія, спытай ся самъ себе: *кто есть Той, що до мене приходитъ?* А голосъ вѣры ѡтповѣсть тобѣ: То Сынъ Маріи, наймилѣйшый Сынъ предвѣчного Бога Отца, — Отець будущего вѣка, — князь Мира, — друга Особа Бога, — Сотворитель Неба и землѣ, передъ котрымъ небесныи Силы дрожать, — то святѣйшый надъ святыми, — Панъ житя и смерти, — Чистота несотворена, — передъ котрымъ всякое сотворѣнье есть скверне, — то Любитель нашъ, котрый для насъ убогимъ народивъ ся, въ упокореню живъ, терпѣвъ и кровь свою за насъ на крестѣ пролявъ, котрый въ Небѣ царствує и прійде колись вѣсѣхъ судити. Вѣрую Господи Іисусе! що Ёсь истинно притомнымъ въ Святѣйшій Тайнѣ пѣдъ видами хлѣба и вина. За тую вѣру дабымъ житье мое, — за Твою Любовь и я цѣлымъ сердцемъ люблю Тебе!..“ И знову зъ розважання того учуєшь голосъ въ души такій: „Якже могу я, нужденный робачокъ, — грѣшникъ, — зблизитись до такъ великого Величія? Якжежъ я могу ѡтвѣжати ся запросити Го на мешканье до грѣшной моей души? Адажежъ Онъ мене бѣльше любить, якъ Ангелѣвъ, бо имъ позває лишъ оглядати Святѣйше свое лице, а до мене зѣступає и замешкати хоче, въ души моей, и наполнити ю житьемъ своимъ. О чудо непонятое! Могужъ я, грѣшникъ нужденный, збли-

житись до тои Святости и Доброты непонятой? Мытарю! удѣли мнѣ твоей сильной вѣры! Магдалино, дай мнѣ своей покуты! Святѣи Божіи! злѣйте на мене вашу любовь! Небеса — дайте мнѣ вашей окрасы, бо Господь Неба и землѣ зступивъ зъ небесного Престола, и хоче мешкати съ мною, грѣшникомъ! Господи позволь! ний заветыдженный моевъ слабовъ вѣровъ, почитаю Тя съ Апостоломъ Ѳомою: Господь мой и Богъ мой! Тыми побожными чувствами наполнена душа, учувъ голосъ въ сердцю тихій, лагѣдний, успокояющій, немовъ голосъ Ангела мира и сладости. И на голосъ той буде души благо, и успокоить ся она якъ дитина въ колицѣ засыпляюча солодко ѳтѣ спѣву матери. А спѣвъ той буде такіи: Не бѣй ся душе Величія Бога утасного въ Святѣйшой Тайнѣ! Зъ любви къ тобѣ укрывъ Онъ Величіе свое пѣдъ скромный видъ хлѣба и вина. ѳтѣ тебе Онъ не жадае ничего бѣльше ино любви, а тую му дати можешъ. Не бѣй ся ѳтже приступити до Него! То любитель нашъ, для насъ видъ раба пріемый, то пріятель кающихъ ся грѣшникѣвъ, — отецъ убогихъ, утѣшитель скорбящихъ, — то братъ рода людского, неотступный товаришь подорожи нашей, то жерело всякого щастя, то розкошь невысказана, любовь безконечна, доброта незмѣрима и чогожь ся лякаешъ? Зблизися до Него, съ вѣрою, упованіемъ, любовію и покорою, — прійми Го до души своей, а учуешъ покрѣпленье и житье нове!

β) Пѣзнавши Іисуса Христа въ Святѣйшой Тайнѣ яко жерело всякого щастя и потѣхи душа *твоя запрагне зачерпнути* зъ того жерела, а тоє *прагненье* есть дальшимъ условіемъ до достойного причастія Найсвятѣйшой Тайны.

Нашіи звычайныи покармы тогды насъ покрѣпляютъ, если ихъ поживаемъ съ голодомъ и прагненіемъ. Кто не має голоду, кому ся ѣсти не хоче, и такъ ѣсть, якъ бы на силу, той ся тымъ вжене въ хоробу, а часомъ въ смерть. Такъ має ся рѣчь и съ св. Причастіемъ, котре есть покармомъ души. Христіанинъ, котрый не має голоду душевного, не має жажды, прагненья, пріяти св. Причастіе, и тѣлько Оное пріймае зъ звычайу, якъ бы зъ примусу, набавлаеся смертной хоробы души и смерти вѣчной.

Для розбудженя голоду и апетиту до їдженя уживають мірскіи люде различныхъ способѣвъ: проходѣвъ, купелѣвъ, напоѣвъ. Для розбудженя въ тобѣ, Брате, голоду душевного, и горячей жажды принятія св. Причастія, приписую тобѣ той способъ, щобысь розважавъ и застановлявъ ся часто надъ благими послѣдствіями святѣйшой Тайны, и що кромѣ Іисуса Христа, нема на свѣтѣ для твоей души правдивого щастя и житья; — тогда запрагнешь ты Причастія св., а „Богъ алчущыхъ исполнитъ благъ“.

у) Коли ся сподѣешь рѣдкого якого гостя до дому твого, то чижь не позамѣтаєшь чисто хату, чи не украсишь ю для почтенія достойного гостя? Ото предивный Господь, Царь неба и землѣ, має яко гѣсть вступити на мешканье до твоей души. Не досыть тутъ выпрятати зъ неї всякіи нечистоты грѣховныи, *але треба душу украсити и въ различные честноты*, а любовь твоя скаже тобѣ, въ якіи честноты. На найпереднѣйшѣмъ мѣстци, такъ, щобы ю Достойный Гѣсть найперше увидѣвъ, поставишь *покору*, котру Іисусъ наибѣльше любить. Прото приступаючи до св. Причастія мовь съ мытаремъ: Боже милостивъ буди мнѣ грѣшному, — не съмь достойный, щобысь ввійшовъ до души моеї, але скажи тѣлько слово, а спасена буде душа моя. О якъже теперъ жалую, щомъ Тебе, Боже, ображавъ! Прійми мѣй жалъ, отпусти мнѣ грѣхи, очисти сердце мое, щобы тое Причастіе було для моеї души нужденной лѣкарствомъ, покрѣпленьемъ, спасеніемъ! Съ покорою умѣстишь въ души и инны честноты. Даруєшь всякіи уразы, кривды, котрыи ти ближній здѣлавъ, и тутъ заяснѣе честнота любви ворогѣвъ. Для убогихъ будешь милосерднымъ, для несчастливыхъ будешь потѣховъ, а тутъ зацвѣте честнота любви ближнього. Постановишь собѣ сильно, всякіи твои мысли, мовы и дѣла простовати до возвеличеня Имени Бога и спасеня души, а тутъ заяснѣе честнота правдивой побожности. На рѣли добре управленной твоеї души, скропленной найдорожшою Кровію въ св. Евхаристіи выростуть и выбуяють всякіи найчистѣйшіи честноты въ оwoць щедрый.

д) Приготовляй ся до св. Причастія, и розважай въ высшій способъ въ часъ Службы Божой, а коли священникъ закличе: „**конѣмимъ, свѣтаа скатымъ!**“ т. е. що святыи дары належить ся лишъ святымъ на души, приступишь до св. Причастія на колѣнахъ, съ сердцемъ сокрушеннымъ и смиреннымъ, а на слова: „**Со страхомъ Божиимъ и съ вѣрою приступи**те“ зачнешь за священникомъ говорити вызнанье своей вѣры словами: „**Вѣрѣю Господи и исповѣдѣю...**“ Тогда руки зложишь на груди, уста легко отворишь, щобы священникъ мѣгъ безъ перешкоды вложити тобѣ Найсвятѣйшое. Треба тожь заразь полкнуги, и не плювати на землю, щобы не выплоти яку часть Святѣйшого!

II.

Гденекотрыи людѣ заразь по св. Причастію выходятъ чимъ скорше зъ Церкви, щобы скорше дома поспѣдати. Навѣтъ не чекають кѣнца Службы Божой, навѣтъ Богу за Ёго велику ласку, якой на св. Причастію доступили, не подякували! О зле роблять тѣи людѣ, що ледво запричащали ся Божого тѣла, а вже того Бога зневажаютъ, анѣ ся Нимъ не натѣшили, анѣ ся съ нимъ не забавили, — чѣмъ скорше земскими дѣлами занимати ся зачинають. — Якъбы ихъ кто зъ Церкви вѣдправлявъ, выганявъ, такъ скоро по Причастіи до дому утѣкають, якъ бы имъ ся Христось уже уприкривъ, заледво Ёго приняли. *Въ одноѣмъ селѣ загнѣздивъ ся бувъ такий звичай*, що людѣ по св. Причастію не чекаючи кѣнца Службы Божой, чимъ скорше зъ Церкви выходили. Терпѣвъ надъ тымъ дуже душпаستерь, и коли одного разу одинъ человекъ заразь по святѣмъ Причастію зъ Церкви выйшовъ, пѣславъ священникъ за нимъ двоухъ провизорѣвъ съ свѣщами запалеными, щобы коло него ишли, одинъ по одной, другій до другой сторонѣ, и щобы такъ провадили го черезъ улицѣ ажъ до дому. Здивовавъ ся дуже человекъ той тымъ, а коли спытавъ, що то значити має, що они Го съ такою честію провадять, ѣтказали му: товаришимо Найсвятѣйшой Тайнѣ, котру ино що принявши, заразь на улицю вынѣсь-сь. — И у насъ за не однимъ вартабы такую

пѣслати ассишту съ свѣщами, коли кто зъ Церкви заразъ по св. Причастію до дому утѣкає.

Щожь одже належить ѿблати по св. Причастію?

Належить Іисусу Христу поблагодарити, Ёго величати, Нимъ ся тѣшити, съ Нимъ ся забавляти, Ёму ся жертвовати, Ёго просити.

1. Належить *Іисусу благодарити*, бо коли Іисусъ давъ тобѣ въ св. Причастію Себе самого, то здѣлавъ тобѣ наибѣльше добродѣйство. Онъ хотяй єсть Всемогущимъ, бѣльше ти дати не мѡгъ, -- хотъ єсть наймудрѣйшимъ, не знає що мавъ бы ти бѣльше дати, — хотай єсть безконечно богатымъ, не має ти бѣльше що дати, каже св. Августинъ. Не будешъ же Ёму за тоє дякувати? Памятай, що коли Іисусъ ищѣливъ 10 прокаженныхъ людей, а тѡлько одинъ зъ нихъ вернувъ и дякувавъ му за тоє, и то не жидъ бувъ, а лѣ Самарянинъ, то жалувавъ ся Іисусъ и мовивъ: „не десать ли очистишася, да деать гдѣ? Чижь не буде Іисусъ мавъ право, жаловати ся, коли прійде до прибытку твого, а не зложинь му благодаренія? Тое що Іисусъ мовить: „*Иды мойю плоть, и пий мойю кровь во мнѣ прѣкываетъ и азъ къ вамъ*“, исполнило ся въ тобѣ. Ты принявъ-єсь Найсвятѣйшую Тайну, Іисусъ Христосъ въ тобѣ мешкає, и ты въ Немъ. Ангелы съ зачудованємъ глядять на тебе, бо спѣваєшь о нихъ: ни Ангелы, Херувимы, — не доступлять Серафимы, — Що человекъ доступає, — Тѣло и Кровь якъ пріймає!

И въ якій же способъ треба Іисусови по Причастію дякувати? — Ото словами пѣсни трехъ отроковъ въ пещи Вавилонской, зываючи всѣ сотворѣнья до величанія Господа: „*благословите вса дѣла — Господа, славите и прослакайте Ёго во вѣки, — благословите вса Силы Господни, — благословите зорѣ небесны, благословите солнце и лѣна — зѣмля*“ и пр. — Такъ и ты по св. Причастію зывай всѣ сотворѣнья, щобы съ тобою величали Господа, т. є. прагни, щобы все, що жїє, славилو Господа. А особливо проси Пресв. Дѣву Марію, Ангелѡвъ и Святыхъ, щобы съ тобою славили Бога. Мовь до нихъ: Маріє, мати моя, Ангеле

хранителю мой, святыи Патроне мой и все Святые, дякуйте за мене Иисусу за тое, що до мене прийшовъ, бо я Ему належито дякувати не умѣю. Мовь до Иисуса Христа: „Господи Иисусе, за твою ласку, щось до мене прийшовъ, дякую Тебѣ зъ цѣлого серця моего, а мою подяку лучу съ подякою, яку Тебѣ складала Пресвятая Дѣва Марія, коли Ты въ животѣ своемъ почала, и много разовъ Ты по Твоемъ Вознесенію въ той Найсвятѣйшой Тайнѣ приймала, и съ тою честею, яку Тебѣ теперь въ Небѣ отдає; лучу мою подяку съ подякою, яку Ты складали Святые, много разовъ Ты въ той Найсвятѣйшой Тайнѣ приймал, и съ тою честею, яку Тебѣ Ангелы и Святіи въ небѣ отдають“.

Такъ одже дякуй Иисусу по св. Причастію, величай Го, тѣшь ся Нимъ, розмавляй съ Нимъ, забавляй ся Нимъ, — а не утѣкай заразы зъ Церкви, не бери ся заразы до земскихъ марныхъ рѣчей! до їдла, до бесѣды, до работы!

2) По благодаренію треба еще Иисуса просити. Бо и колижъ Иисусъ прийме ласкавѣйше просьбы твои якъ тогды, коли въ Тебѣ замешкає? Коли Цѣсарь звиджує краѣ своихъ подданныхъ, они тогды наибольше тиенуть ся до него съ просьбами, котрыи до цѣсарского повозу вкидають, бо сподѣвають ся що скоро отвиджує онъ своихъ подданныхъ, тогды будучи посередъ нихъ, найласкавѣйше просьбы ихъ выслухає. Отже вѣрь менѣ брате, що и Господь Иисусъ, коли прийшовъ до прибытку сердца твоего, тогды найласкавѣйше выслухає просьбы Твои. А о щожъ маєшь Иисуса по Причастію просити? Проси Го насампередъ о тое, що для души твоей потребнымъ єсть. Проси Го о ласку, щобысь ся мѣгъ устеречи всехъ грѣховъ, особливо же тыхъ, въ котрыи найчастѣйше впадавєсь. Проси го о силу до униканья товариетва тыхъ осібъ, котрыи були Тебѣ причиною до грѣха, и до униканья тыхъ мѣстцъ, въ котрыхъ грѣшивєсь. Проси о ласку дѣланья якъ наибольше доброго. Проси дальше о тое, що Ты въ житію дочасномъ єсть потребне. Може маєшь яку журбу, яку неприємность, яку тяжку справу, чи въ родинѣ, чи въ господарствѣ, чи въ якѣмъ урядѣ, проси Го о по-

мѣчь. А переконаєшь ся, що Тя Іисусъ выслушає, если Го тогды просити будєшь. Може Ти не дасть власне того, щось собѣ умысливъ, але дасть Ти тоє, що Ти єще на лучше выйде. Моли ся тогды по св. Причастію за ближними Твоими. Таже Господь Іисусъ въ серци Твоємъ єсть, и на просьбы Твои чекає. Моли ся тогды за родичей твоихъ, за жену твою, за дѣти твои, за братья, сестры, кровныхъ, пріятелей. Моли ся за Святѣйшого Отца Папу, за начальство духовне, за Твого Епископа и пароха, за все священство, за цѣлу Церковь св., за наверненє погань, невѣрныхъ жидѣвъ, и еретикѣвъ! Моли ся за вѣсѣхъ людей нещасливыхъ, убогихъ, хорыхъ, сумныхъ, утраплєнныхъ, горячо моли ся за тыхъ, котры терпятъ переслѣдованье за вѣру, въ отечествѣ твоємъ. Моли ся врєштѣ за души въ чистилищи терпящихъ, твоихъ найблизшихъ, и тыхъ, що ѣтъ никого ратунку не мають.

Одна невѣста въ Бельгії ѣтъ многихъ лѣтъ въ скутокъ нервной хоробы позбавлена була мовы, а лѣва нога єй була цѣлкомъ безвладна и высохла, такъ, що до ложа прикована вєтати и ходити не могла. А мала она двое малыхъ дѣтей. Коли ся перша донька до першого Св. Причастія приготавлила, сказала до матери: Дорога мамо! почекай тѣлько до дня першого мого Причастія, тогды ти Іисусъ зверне мову. И ктожь опише радѣсть цѣлой родины, коли по поворотѣ донечки зъ Церкви мати зачала говорити и подяку Богу складати за двѣ такъ великіи ласки. Но нога була ще безвладна. Сынъ о 2 рокы молодшій терпѣвъ дуже надъ калѣцтвомъ матери и сказавъ до ней одного дня: Мамо! коли я такожь буду мѣгъ приняти св. Причастіє, тогды упрошу у Бога уздоровленіє твоей недужной ноги. А тогды власне хороба ноги поступила до инныхъ органѣвъ тѣла, такъ що и смерть векорѣ наступити могла. Коли хлопєць пристунавъ до першого Св. Причастія, принесли на тоє торжество и недужу маму на креслѣ до Церкви. И власно гъ часѣ причастія пѣдноситъ ся зъ кресла недужа мати и живымъ упованіємъ перенята благодарить Бога за подвійну ласку, и здорова вже сама иде съ ушасливленнымъ сыномъ до дому.

Если и вы такъ ся по Св. Причастію захвати, т. е. Бога благодарити и просити будете, буде то знакомъ, що Ваша вѣра въ притомнѣсть Іисуса въ Св. Евхаристіи есть сильною и живою, що вы тою притомностею Его довго ся тѣшити, и съ розкошею съ Нимъ забавляти ся хотите.

Тогда день св. Причастія буде для Васъ днемъ щасливымъ — на довго памятнымъ! *Генераль французскій Дріють*, котрый р. 1847 въ Нанси умеръ, правѣ самъ одинъ зъ помѣжи товарищѣвъ своихъ исполнявъ яко добрый христіанинъ обязанности св. вѣры. А о своемъ Цѣсарю Наполеонѣ I. любивъ онъ слѣдующій случай оповѣдати: Наполеонъ находивъ ся разъ въ наметѣ на поли битвы и пріймавъ благожеланія за славну побѣду. Ктось му сказавъ при томъ: Найяснѣйшій Пане! се найщасливѣйшій день въ твоємъ житію! Наполеонъ живо отвѣвъ: о нѣ! Наступило довге мовчанье, и каждый зъ присутныхъ генералѣвъ вымавлявъ день, котрый ведля его мнѣнія заслуговавъ на имя найщасливѣйшаго дня въ житію Наполеона! Монтенотъ, Маренго, — Коронація, — Австерлицъ, — рождество сына — „Нѣ“ панове, повтарявъ Наполеонъ. Стѣдувало зновъ нове мовчаніе и удивленіе. Тогда Наполеонъ съ повагою и чувствительностею сказавъ: „Найщасливѣйшымъ днемъ въ житію моемъ бувъ день первого мого св. Причастія.“ Сказавши тое, повѣвъ окомъ по присутныхъ, а видячи тѣлько зачудованье у всѣхъ, — у одного лишь спостерѣгъ слезу въ оцѣ, — зближивъ ся до него, устиснувъ за руку и сказавъ: Ты одинъ мене розумѣешь, Бувъ то генераль Дріють.

Такъ одже человекѣ до принятія Св. Евхаристіи приспособляй свою душу, приготавли ю на пришествіе такъ Высокого Гостя, а тогда сплынуть на Тя въ щедротѣ всѣ тѣи ласки, які сплывали на Святыхъ угодинокѣвъ, которыи тыми ласками доробили ся вѣнца вѣчнаго щастья въ Небѣ. Тогда выробишь въ своей души такіи спокѣй, сладѣсть и задоволенье, що Ти жадна противнѣсть житья твого затронти не зможе. Тогда свѣтъ цѣлый выдасть Ти ся иннымъ, цѣла природа вводити Тя буде въ восхищеніе и прославленіе Сотворителя.

Сонце, мѣсяць, звѣзды, горы, долины, луки, поля и рѣки
и все, що жїе, кликати буде до души Твоей: Люби человекѣ!
Бога надъ все, бо Онъ одинъ повный доброты, сотворивъ все
для Тебе. Тогда каждый кусникъ хлѣба, каждая ложка стравы,
буде тобѣ милою, бо Ти ся здавати буде, що Тобѣ подала
сама добротлива рука Господа Твого. Житье убѣгне Тобѣ ми-
ло, а житье такое смѣло назвати можна земскимъ раемъ. Аминь.

Бобятынъ дня 1. октоврія 1895.

Емиліянъ Крыницкій.

СОДЕРЖАНІЄ.

	стр.
НАУКА I. О святѣй Тайнѣ Покаянія въ загалѣ	5
„ II. О обрахунку совѣсти	16
„ III. О жалю	30
„ IV. О постановленію поцравы	45
„ V. О сповѣди въ загалѣ	56
„ VI. Якая должна бути сповѣдь	64
„ VII. Чого при сповѣди выстерѣгатись?	74
„ VIII. О задосытьучиненію	86
„ IX. О частой сповѣди	103
„ X. О сповѣди генеральнѣй (загальнѣй)	114
„ XI. О святѣйшой Тайнѣ Евхаристіи	124
„ XII. О св. Причастію	137
„ XIII. О святѣмъ Причастію	148

Ever 20,